

SUONENJOKELAISET PERHEPÄIVÄHOITAJAT
LASTA SUOJELEMASSA

Satu Koivistoinen, Sini Nykänen,
Hanne Vepsäläinen &
Niina Vääntinen
Opinnäytetyö
Kevät 2015
Diakonia-ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosionomi (AMK)
+lastentarhanopettajankelpoisuus

TIIVISTELMÄ

Koivistoinen Satu, Nykänen Sini, Vepsäläinen Hanne ja Vääntinen Niina. Suonenjokelaiset perhepäivähoitajat lasta suojelemissa. Diakonia- ammattikorkeakoulu, Pieksämäki, kevät 2015. 82 s., 2 liitettä. Sosiaalialan koulutusohjelma, sosionomi (AMK) + lastentarhaopettajankelpoisuus.

Tutkimuksen tavoitteena on selvittää suonenjokelaisten perhepäivähoitajien tietoisuutta ja ajatuksia heidän työssään kohtaamiin lastensuojelullisiin kysymyksiin liittyen. Tarkastelemme työssä suonenjokelaisen moniammatillisen yhteistyön toimivuutta lastensuojelun saralla perhepäivähoitajien näkökulmasta.

Opinnäytetyön tutkimuksessa käytettiin kvalitatiivista eli laadullista tutkimusmenetelmää. Aineiston kerättiin lähettämällä kyselylomakkeet kaikille suonenjokelaisille perhepäivähoitajille. Vastaukset litteroitiin. Litteroitu aineisto käsiteltiin käyttämällä teoriaohjaavaa sisällönanalyysiä ja teemoittelua. Tutkimuksen teemat nousivat tutkimuskysymyksistä sekä tutkimusaineistosta.

Tutkimuksen keskeisiä tuloksia oli, että perhepäivähoitajilla on vahva tietopohja ja tiivis yhteistyötahojen turvaverkko lastensuojelullisiin seikkoihin liittyen, mutta he kokevat paljon epävarmuutta tilanteissa, joissa huolen herättyä tulisi ryhtyä toimenpiteisiin. Lastensuojeluilmoitusten tekemistä kerrottiin harkinnee, mutta harva oli sitä tehnyt. Lastensuojeluilmoituksen tekemiseen he kokevat kuitenkin saavansa riittävän ja selkeän ohjeistuksen ja tuen.

Johtopäätöksenä voidaan todeta, että perhepäivähoitajat ikään kuin tasapainottelevat ammatillisuuden ja perhettä kohtaan kumpuavan lojaaliuden rajamailla. Hoitosuhdetta ei haluta riskeerata tekemällä mahdollisesti aiheettomaksi katsottu lastensuojeluilmoitus. Epävarmuus ja voimakas tuentarve tarkoittaa sitä, että he eivät osaa soveltaa omaansa tietoa käytäntöön.

Avainsanat: varhaiskasvatus, perhepäivähoito, kasvatuskumppanuus, lastensuojelu, moniammatillinen yhteistyö sekä varhainen puuttuminen.

ABSTRACT

Koivistoinen Satu, Nykänen Sini, Vepsäläinen Hanne and Vääntinen Niina. Suonenjoki family day care providers protecting a child. Diaconia University of Applied Sciences. Pieksämäki, spring 2015. 82 pages, 2 appendices. Degree Programme in Social Services: Bachelor of Social Services + qualification of early childhood education teacher.

The purpose of our research is to define the Suonenjoki family day care providers' knowledge and thoughts about child protection. We examine from family day care providers' point of view how the multi-professional collaboration in child protection works in Suonenjoki.

A qualitative research method was used in the study. The material was collected during summer 2014 by sending questionnaires to all family day care providers in Suonenjoki. The transcribed material was analyzed by using the theory guiding content and theme analysis. The themes of the results came from the research questions and the material.

The main result of our research was that the family day care providers have a strong base of knowledge of child protection and a close network of collaborators, but they feel hesitant in situations where they have concerns about the child and when they should take action. Many of the family day care providers have considered making a notification to child protection, but only a few had done it. Family day care providers have support and sufficient and clear instructions about how to make a notification to child protection.

In conclusion, it seems that in a way the family day care providers are balancing between their profession and the loyalty towards families. The care relationship is something they don't want to jeopardize by taking possibly groundless action to child protection. Insecurity and a strong need of support might mean that the family day care providers don't know how to use their knowledge in action.

Key words: early childhood education, family day care, upbringing co-operation, child protection, multi-professional collaboration, early childhood intervention

SISÄLLYSLUETTELO

1 JOHDANTO	6
2 PÄIVÄHOITO	8
2.1 Päivähoidon perusteet.....	8
2.2 Kunnallinen, yksikkökohtainen ja lapsikohtainen varhaiskasvatussuunnitelma	9
2.3 Päivähoidon historiaa	10
2.4 Perhepäivähoito	11
2.5 Perhepäivähoitajan koulutus ja työnkuva.....	12
2.6 Kasvatuskumppanuus ja vanhemmuuden tukeminen	14
3 POLKU LASTENSUOJELUUN.....	17
4 LASTENSUOJELU	20
4.1 Lastensuojelun perusteet.....	20
4.2 Lastensuojelun historia	23
4.3 Lastensuojelu tilastojen valossa	24
4.4 Ennaltaehkäisevä lastensuojelu	26
4.5 Huolen vyöhykkeistö.....	28
4.6 Lastensuojeluilmoitus ja ilmoitusvelvollisuus.....	30
4.7 Vaitiolovelvollisuus ja sen vaikuttavuus.....	33
5 MONIAMMATILLINEN YHTEISTYÖ.....	35
5.1 Moniammatillisen työn perusteita	35
5.2 Moniammatillinen yhteistyö Suomenjoella.....	37
6 TUTKIMUKSEN LÄHTÖKOHDAT JA TOTEUTUS	40
6.1 Tausta ja tavoite	40
6.2 Kohderyhmä ja aineiston keruu.....	41
6.3 Menetelmälliset lähtökohdat	41
6.4 Aineiston käsittely ja analyysi	43
6.5 Luotettavuus ja eettisyys.....	455
7 TUTKIMUKSEN TULOKSET.....	48
7.1 Lastensuojelu perhepäivähoitajan työssä	48
7.2 Toimivat käytännöt ja esiin nousevat haasteet	49
7.3 Lastensuojeluilmoitus – peikko vai pelastus	51

8 JOHTOPÄÄTÖKSET	54
8.1 ”Pph:n tehtävä on tarkkailla ja havainnoida / perheen/ lapsen tilannetta.”	54
8.2 Kasvatuskumppanuus siltana luottamuksen rakentamiseen	58
8.3 Perhepäivähoitajien moniammatillinen työkenttä.....	61
8.4 Keinoja kehittyä työntekijänä	63
9 POHDINTA.....	66
LÄHTEET	70
LIITE 1 Kysely suonenjokelaisille perhepäivähoitajille	78
LIITE 2 Palautekysely opinnäytetyömme kyselylomakkeesta	82

1 JOHDANTO

Media kertoo lähes päivittäin karua tietoa lapsiperheiden pahoinvoinnista. Tilastoista voidaan nähdä lastensuojeluilmoitusten määrän kasvaneen ja niiden koskeneen vuonna 2013 yli 64 000 lasta, mikä tarkoittaa 1.7 lastensuojeluilmoitusta lasta kohden (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2015 a). Tämä huolestuttaa meitä. Jotta tällaisia uutisia ei tarvitsisi lukea päivittäin, asiaan olisi puututtava varhaisessa vaiheessa eikä vasta silloin, kun perheiden ongelmat ovat jo suuria. Paljon puhutaan siitä, että ongelmien varhaiseen puuttumiseen ja ennaltaehkäisyyn pitäisi panostaa, mutta toimitaanko näin vai onko toimimiselle jotain esteitä? Voivatko tiedon, osaamisen tai yhteistyön puuttuminen olla syitä sille, ettei lastensuojelullinen tiimityö toimi?

Opinnäytetyössämme halusimme tutkia päivähoidon ja lastensuojelun yhteistyötä Suomenjoella. Tarkoituksenamme oli selvittää suonenjokelaisten perhepäivähoitajien ajatuksia ja tietoisuutta heidän työssään kohtaamiin lastensuojelullisiin kysymyksiin liittyen. Kynnys lastensuojeluilmoituksen tekemiseen ei saa olla liian korkea, joten selvitämme, löytyykö syitä miksi lastensuojeluilmoituksia ei tehdä. Työssämme tarkastelemme lastensuojelun moniammatillisen yhteistyön toimivuutta perhepäivähoitajien näkökulmasta. Pyrimme opinnäytetyömme avulla antamaan alkusysäyksen sosiaalitoimen ja perhepäivähoitajien yhteistyön kehittämiseksi. Aiheemme on ajankohtainen ja tulevaisuuteen suuntaava ennaltaehkäisevään lastensuojeluun panostettaessa.

Työssämme tutkimme Suomenjoen varhaiskasvatuksen osalta ainoastaan perhepäivähoidon osuutta. Suomenjoella perhepäivähoitopalveluita tarjoavat sekä kunta että yksityiset perhepäivähoitajat. Perhepäivähoitajien tehtäviin kuuluu muun muassa lapsen kasvun ja kotikasvatuksen tukeminen, mikä luo sillan perhepäivähoidon ja lastensuojelun välille. Lastensuojelulain (2007) mukaisesti "lastensuojelun on edistettävä lapsen suotuisaa kehitystä ja hyvinvointia", aivan kuten perhepäivähoitajat työssään tekevät. Lastensuojelun avulla tuetaan lapsen kasvatuksessa ja huolenpidossa mukana olevia lapsen huoltajia, vanhempia tai muita henkilöitä heidän kasvatus- ja hoitotehtävissään. Perhepäivähoidolla on lastensuojelussa hyödynnettävissä oleva mahdollisuus toimia läheisessä suhteessa lapseen ja perheeseen.

Perhepäivähoitajille syntyy aitiopaikalla lapsia ja perheitä havainnoidessa luonnollinen osa lastensuojelun kokonaisuudesta. Mahdolliset tuen tarpeet ja ongelmat näyttäytyvät perhepäivähoitajille arjen työssä. Lastensuojelun tehtävä on pyrkiä ehkäisemään ongelmia ja puuttumaan riittävän varhain näihin lapsessa ja perheessä havaittuihin ongelmiin. Jos lapsen hoidossa ja huolenpidossa havaitaan kehitystä vaarantavia olosuhteita tai lapsi itse omalla käyttäytymisellään vaarantaa näitä, on tehtävä lastensuojeluilmoitus. (Suonenjoen kaupunki i.a. a) Mikäli hoitajalla herää huoli, hänellä on mahdollisuus ottaa huoli luonnollisesti puheeksi, tukea vanhempia sekä viedä asiaa tarvittaessa eteenpäin sosiaaliviranomaisille. Lastensuojelullisiin asioihin pureutuvan yhteistyön rakentaminen vanhempien ja lastensuojelun kanssa on perhepäivähoitajalle suuri mahdollisuus, jota tulisi pyrkiä kehittämään. Perhepäivähoitajalla on tukenaan esimiehet sekä sosiaalityöntekijät, joiden kanssa tekemällä yhteistyötä perheelle voidaan tarjota heidän tarvitsemansa tuki.

2 PÄIVÄHOITO

Päivähoitoa käsittelevässä opinnäytetyömme osassa käymme läpi päivähoitoa ohjaavia lakeja, asetuksia ja säännöksiä. Syvempään tarkasteluun nostamme perhepäivähoidon ja perhepäivähoitajien työn, jonka lastensuojelulliseksi vahvuudeksi katsomme kuuluvan tiiviin kasvatuskumppanuuden ja vanhemmuuden tukemisen mahdollisuudet.

2.1 Päivähoidon perusteet

Lasten ja perheiden subjektiivinen oikeus päivähoitoon kumpuaa Suomen perustuslaista, johon on kirjattuna valtion velvollisuus tarjota jokaiselle kansalaiselle riittävät sosiaali- ja terveystalvet. Perheitä ja muita lapsen huolenpidosta vastaavia on julkisen vallan taholta tuettava tehtävässään lapsen yksilöllisen kasvun sekä hyvinvoinnin turvaamiseksi. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2015 b.) Päivähoito kuuluu yhteiskunnan lapsiperheille tarjoamaan tuki- ja palvelujärjestelmään. Vanhempainvapaan jälkeen kaikilla alle kouluikäisillä lapsilla on oikeus kunnan järjestämään päivähoitoon. Oikeus päivähoitoon pitää sisällään perheille säädetyin oikeuden saada lapselleen hoitopaikka. Tämän lisäksi se takaa lapselle oikeuden päivähoitossa annettavaan varhaiskasvatukseen. (Lahtinen 2013.) Päivähoitoa ja sen järjestämistä koskevat seikat on koottu lakiin lasten päivähoitosta eli Päivähoitolakiin.

Päivähoitolaissa määritetään hoidon järjestämisen toimintamuodot, joita ovat päiväkotihoido, perhepäivähoito, leikkitoiminta taikka muu päivähoitotoiminta. Lapselle tulee tarjota hoitoon ja kasvatukseen sopiva hoitopaikka ja hoito sinä ajankohtana, kun se on tarpeellista. (Laki lasten päivähoitosta 1973.) Päivähoitoa järjestetään osapäivähoitona, jossa hoitoaika on enintään viisi tuntia vuorokaudessa sekä kokopäivähoitona, jonka hoitoaika on kymmenen tuntia vuorokaudessa (Asetus lasten päivähoitosta 1973).

Laissa säädetään kuntien velvollisuudeksi järjestää päivähoitoa asukkailleen lain määrittämin laajuuksin ja sisällöin. Kunnat määräävät päivähoitolaissa säädetyistä tehtävistä huolehtimaan monijäsenisen toimielimen. Toimielin edustaa kuntaa, valvoo oikeuksia, toimii puhevallan käyttäjänä lasten päivähoitoin toimeenpanoa koskeissa asioissa sekä

tekee sopimukset ja muut oikeustoimet. (Laki lasten päivähoitosta 1973.) Suonenjoella tehtävää suorittaa yhdeksänjäseninen koulutuslautakunta. Lautakunnan tehtävänä on vastata tavoitteiden ja voimavarojen mukaan kuntalaisten tarvitsemien lasten hoito-, kasvatusta- ja opetuspalveluiden tuottamisesta. (Suonenjoen kaupunki i.a. a)

Lakien ja asetusten ohella varhaiskasvatusta ja sen toteuttamista ohjaavat valtakunnalliset linjaukset, jotka sisältävät keskeiset periaatteet sekä kehittämisen painopisteet yhteiskunnan järjestämälle ja valvomalle varhaiskasvatukselle (Stakes 2005, 7). Suomessa varhaiskasvatussuunnitelmien laadinta kytkeytyy monitasoiseksi prosessiksi, joka käsittelee valtakunnallisten, kunnallisten ja yksikkökohtaisten suunnitelmien tekemisen lisäksi lapsen henkilökohtaisen varhaiskasvatussuunnitelman laatimisen (Alasuutari & Karila 2009, 70). Varhaiskasvatuksen valtakunnallisen sisällön ja laadun määrittäjänä toimivat varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (Stakes 2005, 7).

Varhaiskasvatuksen laadukkuuden taustalla on kasvattajan vahva ammatillinen osaaminen ja tietoisuus. Ammattitaitoinen varhaiskasvatuksen työntekijä soveltaa teoretietoja käytäntöön lapsille soveltuvien menetelmin. Lapsen kannalta mielekkään kokonaisuuden muodostumiseksi tarvitaan kasvattajien ja perheiden tiivistä yhteistyötä, kasvatuskumppanuutta. Jotta päivähoito toimii kotikasvatusta tukien, ammattitaitoiset työntekijät etsivät keinoja huoltajien ja vanhemmuuden tukemiseksi. (Järvinen, Laine & Hellman-Suominen 2009, 125; Stakes 2005, 11–15.)

2.2 Kunnallinen, yksikkökohtainen ja lapsikohtainen varhaiskasvatussuunnitelma

Lähtökohtina kuntakohtaisille varhaiskasvatussuunnitelmille ovat valtakunnalliset varhaiskasvatuksen perusteet, joiden tarkoituksena on tarjota puitteet kuntatasolla täsmennettäville paikallisille käytänteille (Alasuutari & Karila 2009, 71). Kunnilla on kuntakohtainen mahdollisuus organisoida varhaiskasvatuspalvelut tarvetta vastaavaksi. Kuntien varhaiskasvatussuunnitelmia laadittaessa on otettava huomioon varhaiskasvatuksen kuntakohtaiset strategiset linjaukset. Kuntakohtaiset varhaiskasvatuksen strategiat ja linjaukset pitävät sisällään kunnan varhaiskasvatuksen palvelujärjestelmän sekä kunnan varhaiskasvatuksen järjestämisen keskeiset periaatteet ja kehittämisen painopisteet. Lisäksi palvelumuotojen sisällölliset tavoitteet on kuntien ylöskirjattava. Yksiköiden omat

varhaiskasvatussuunnitelmat pitävät sisällään eri palvelumuotojen tarkennetut tavoitteet, jotka muodostavat yhdessä kunnan varhaiskasvatussuunnitelman kanssa jatkumollisen kokonaisuuden. Vanhempien kanssa yhdessä laadittava lapsikohtainen varhaiskasvatussuunnitelma toimii lapsen yksilökohtaisen hoidon ohjenuorana. (Stakes 2005, 7–9.)

Suonenjoen kuntakohtaisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa on esillä vanhempien kanssa tehtävä yhteistyö, jolla turvataan pohja lapsen kehitykselle. Tavoitteena on kasvattaa lapsista vastuuntuntoisia, psyykkisesti ja fyysisesti hyvinvoivia kuntalaisia. Suonenjoella varhaiskasvatuksen visiona on hyvät oppimisvalmiudet omaava, itsetunnoltaan terve, omatoiminen ja sosiaalinen lapsi. Visio sisältää varhaiskasvatuksen painotuksen ja toimii kasvattajia ohjaavana ohjenuorana. (Suonenjoen kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma 2008, 7–8.) Suonenjokelaisille perhepäivähoitajille on laadittu yksilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma, joka mukailee sisällöltään kuntakohtaista varhaiskasvatussuunnitelmaa. Suonenjoen kaupunki painottaa perhepäivähoidon toiminta-ajatuksena kiireettömän ja turvallisen hoito-, kasvatus- ja oppimisympäristön tarjoamista lapsille. (Suonenjoen kaupunki i.a. b, 4.)

Päivähoidossa olevalle lapselle laaditaan henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaisesti (Alasuutari & Karila 2009, 71). Varhaiskasvatussuunnitelma tehdään kahdesta kolmeen kuukautta hoidon alkamisen jälkeen lapselle, jonka hoidontarve ylittää kuusi kuukautta (Suonenjoen kaupunki i.a. b, 8). Lapsikohtaiseen varhaiskasvatussuunnitelmaan kerätään dokumentaatiota keskustellen sekä lapsen että hänen huoltajiensa kanssa, samalla sitouttaen heidät yhteiseen kasvatustehtävään. Lapsen omaan varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjaetaan ylös lapsen yksilöllisten ja yhteisöllisten kasvatustavoitteiden lisäksi lapsen vahvuudet ja kehittymistarpeet. Suunnitelmaa voidaan muuttaa ja täydentää tarpeen ilmetessä. (Järvinen, Laine & Hellman-Suominen 2009, 125–127.)

2.3 Päivähoidon historiaa

Aikuisten tarpeisiin vastaaminen korostuu suomalaisessa päivähoitojärjestelmässä voimakkaasti. Naisten lisääntyvä työssäkäynti oli tärkein tekijöistä, jotka käynnistivät nykyisenkaltaisen päivähoitojärjestelmän rakentamisen 1970 -luvulla. Päivähoitopaikka

perustui tarveharkintaan ja kokopäivähoito rajattiin koskemaan lapsia, joiden vanhemmat kävivät töissä tai opiskelivat. Hoitopaikan saattoi saada myös sosiaalisin syin. Lasten subjektiivinen päivähoito-oikeus toteutui kahdessa osassa. Vuonna 1990 alle kolmi-vuotiaiden vanhemmat saivat valita rahallisesti tuetun kotihoidon tai päivähoitopaikan. Vuonna 1996 oikeus päivähoitoon ulotettiin koskemaan kaikkia alle kouluikäisiä lapsia. (Kalliala 2012, 22.)

Perhepäivähoitajan ammatti on vuosien saatossa muuttunut. 1970-luvulla työn painopisteet asettuivat hoidollisille vaatimuksille, perushoidosta huolehtimiseen. 1980-luvulta 1990-luvulle siirryttäessä hoitajien ammatti-identiteetti oli vahvistunut. Oma työ koettiin ammatiksi eikä vain keinoksi saada omat lapset hoidettua ottamalla pari muutakin lasta hoitoon. 1990-luvulle tultaessa kasvatusta- ja ohjaustaidot tulivat yhä tärkeämmiksi. Vanhemmuuden tukeminen oli tullut entistä enemmän perhepäivähoitajien tehtäväksi. (Alho-Kivi & Myöhänen 2004, 25–29.) Päivähoito nähdään koko yhteiskuntaa tukevana palveluna, koska päivähoitolla tuetaan koko perhettä.

Perhepäivähoitajan ammattitutkinnon suorittaminen on ollut mahdollista vuodesta 2001 alkaen. Sitä ennen ammattikoulutus rajoittui perhepäivähoitajan peruskurssiin tai muihin lyhytkestoisiin opintoihin. Perhepäivähoitajien ammatillinen kasvatustietoisuus on yhteydessä koulutustaustaan. Kasvatustietoisuuden kehittyminen edellyttää, että kasvatustajalla on koulutuksen kautta hankittua tietoa lainalaisuuksista sekä lapsen kehityksestä. (Alho-Kivi & Myöhänen 2004, 15.)

2.4 Perhepäivähoito

Päiväkotien ohella perhepäivähoito on merkittävin päivähoitomuoto. Perhepäivähoitossa käytännöt ja sisällöt ovat selkeästi erilaiset kuin päiväkodin toiminnassa. Perhepäivähoitoa valvova ja ohjaava elin on joko kunnan perhepäivähoitajan ohjaaja tai tehtävään osoitettu päiväkodin johtaja. (Reunamo 2007, 148.) Suomenjoella valvova elin on perhepäivähoitajan ohjaaja, joka työskentelee myös Kopolan päiväkodin johtajana. Perhepäivähoitajan ohjaajan esimiehenä Suomenjoella toimii varhaiskasvatusta johtaja. (Jaakko, Roitto Henkilökohtainen tiedonanto. 13.11.2014.)

Perhepäivähoitajan työssä on mahdollista toimia lasten kanssa yksilöllisesti, koska lapsiryhmät pysyvät pieninä (Reunamo 2007, 149). Perhepäivähoitaja voi hoitaa kodissaan enintään neljää lasta. Mukaan luetaan hoitajan omat lapset, jotka eivät ole perusopetuksen piirissä. Lisäksi hoitajalla voi olla hoidettavana yksi lapsi, joka on perusopetuksen piirissä, esiopetuksen piirissä taikka kunnan järjestämässä osapäivähoidossa lapsen aloittaessa toimintavuotta seuraavana vuonna perusopetuksen. (Asetus lasten päivähoitosta 1973.)

Pienessä lapsiryhmässä syntyy luontevasti läheisiä ihmissuhteita. Lisäksi perhepäivähoitajalla on mahdollisuus tutustua jokaiseen lapseen ja havainnoimalla hoitaja pystyy luomaan kattavan kokonaiskuvan hoitamistaan lapsista. Ammattitaitoisen perhepäivähoitajan on helpompi tiedostaa lapsen erityistarpeita ja vastata niihin pienessä lapsiryhmässä yksilöllisesti. Pienen ryhmän vuoksi erityistä hoitoa ja tukea tarvitsevia lapsia sijoitetaan usein perhepäivähoitoon. (Alho-Kivi 2004, 225–227.) Erityisen hoidon tarpeessa olevaa lasta hoidettaessa on huomioitava lasten lukumäärä, mikäli erillistä avustajaa ei ole käytettävissä. Päivähoitoa järjestettäessä erityisestä sosiaalisesta tai kasvatuksellisesta syystä, on lapsi laitettava haussa etusijalle. Erityishoidon tai -kasvatuksen tarpeessa olevan lapsen hoitoon sijoittumisessa on hankittava lausunto alan erikoislääkäriltä tai muulta asiantuntijalta. (Asetus lasten päivähoitosta 1973.) Lisäksi on lapsia, jotka tarvitsevat päivähoitoa lastensuojelullisin perustein, jolloin lapsella on kasvuymäristöstä johtuva erityisen tuen tarve. Perhepäivähoidolla on hoito-, kasvat- ja oppimisympäristönä erityispiirteensä, jotka voidaan nähdä erityisesti hoitomuodon vahvuutena. (Alho-Kivi 2004, 225–227.)

2.5 Perhepäivähoitajan koulutus ja työnkuva

Päivähoidon työntekijöiltä vaaditaan hoito- ja kasvatustehtävissä työskennellessä sosiaalihuollon henkilöstön ammatillisia kelpoisuusehtoja vastaava ammatillinen pätevyys tehtäviinsä (Asetus lasten päivähoitosta 1973). Kelpoisuusvaatimuksena sosiaalihuollon muihin ammattitehtäviin on työtä vastaava ammattitutkinto tai muu soveltuva koulutus (Laki sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista 2005). Laki ei perhepäivähoitajien ammattikunnan kohdalla välttämättä edellytä tutkintoa, mutta suositeltavana on perhepäivähoitajan ammattitutkinnon luoma pätevyys (Hellstén & Mäki-

Lohiluoma 2005). Ammattipätevyyden lisäksi lasten kanssa työtä tekevilta vaaditaan rikostaustan selvittäminen lakiin pohjaten. Laki määrittää työnantajan velvollisuudeksi selvittää työntekijän rikostaustan rikosrekisterilain mukaisesta rikosrekisteriotteesta. Lain keinoin pyritään suojelemaan alaikäisten lasten turvallisuutta sekä henkilökohtaista koskemattomuutta. (Laki lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä 2002.)

Perhepäivähoitajien kelpoisuusehtoja ei ole säädetty laissa ja heidän koulutustaustansa on siten edelleen kirjava. Perhepäivähoitajat ja perhepäivähoidon ohjaajat pitävät perus- ja täydennyskoulutuksen kehittämistä yhtenä keskeisimpänä perhepäivähoidon kehittämishaasteena. Perhepäivähoitajan ammattitutkinto ei ole kuitenkaan missään vaiheessa ollut edellytys tai ehdoton vaatimus perhepäivähoitajan työssä toimimiselle tai työn aloittamiselle. (Alho-Kivi & Myöhänen 2004, 25–30.) Perhepäivähoitajan tehtävissä toimivalle suositellaan perhepäivähoitajan ammattitutkintoa. Tutkintoon liittyvät opinnot on mahdollista suorittaa oppisopimuksella, ammattitutkinto suoritetaan näyttötutkintona. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2014a.) Perhepäivähoitajan tutkinnon suorittaneen työ perustuu eettisesti kestäviin periaatteisiin. Työssä tarvitaan varhaiskasvatuksen laajaa tuntemista niin lapsen kuin hänen hoitoonsa liittyvien peruspalveluiden ja mahdollisten tukitoimien osalta. Perhepäivähoitaja tukee omalla työllään varhaiskasvatussuunnitelmassa määriteltyjä tavoitteita. (Alho-Kivi & Myöhänen 2004, 31.)

Suonenjoella perhepäivähoitajat ovat pääasiallisesti opiskelleet oppisopimuksella perhepäivähoitajiksi ja suurimmalla osalla heistä on alan koulutus. Nykyisin aloittavat perhepäivähoitajat kouluttautuvat oppisopimuksella työnsä ohessa. On kuntien harkinnassa onko koulutus vaatimuksena työn aloittamiselle. (Soininen, Miska- Maarit. Henkilökohmainen tiedonanto. 26.9.2014.)

Perhepäivähoitaja on velvollinen ilmaisemaan mahdollisen huolen lapsesta ja ottamaan sen puheeksi vanhempien kanssa. Perhepäivähoitaja osallistuu varhaisen tuen suunnitteluun ja toteuttamiseen sekä tarvittaessa erityisen tuen suunnitteluun. Hoitajan on suotavaa olla tarvittaessa valmis kouluttautumaan. Tukitoimien tärkeimpänä elementtinä on hoitajan osallistuminen lapsen kuntoutussuunnitelman laadintaan ja toteuttamiseen. Perhepäivähoidon pienryhmässä perushoitotilanteissa vallitseva hyvä vuorovaikutus

sekä selkeä päiväjärjestys toimivat kuntoutuksen ja opetuksen välineenä. (Suonenjoen kaupunki i.a. b, 12.)

2.6 Kasvatuskumppanuus ja vanhemmuuden tukeminen

Inhimillisuus on oikean ja hyvän yhdessä puntarointia, yhdessä erehtymistä ja kesken­eräisyyttä. Kesken­eräisyys tuo ajatuksenvaihtoa sekä mahdollisuuden oivalluksiin. Kuuntelemisen jaloa taitoa tarvitaan kasvatuskumppanuudessa. Aktiivista kuuntelua on sanattomien viestien, eleiden ja ilmeiden huomaaminen. Kuulijan on oltava hienovarainen ja otettava tieto vastaan luottamuksellisesti. Myönteinen suhde on kunnioittamisen perusta. Kasvatuskumppanuus on keskinäistä kunnioittamista, hyväksymistä ja arvostamista. Kunnioittaminen tuo mukanaan luottamusta. Luottamus syntyy, kun henkilö tuntee, että häntä kuunnellaan, ymmärretään ja kunnioitetaan. Dialogi on neuvottelua, jossa molemmilla osapuolilla on äänensä. Siinä yritetään välttää nopeita johtopäätöksiä. Todellisessa dialogissa sallitaan asioiden kyseenalaistaminen. Kasvatuskumppanuuden tarkoitus ei ole luoda ystävyys­suhdetta perheeseen. Ammatilaisen on muistettava, että kasvatuskumppanuus on ammatillista toimintaa. (Salminen & Tyn­ninen 2011, 36–39, 56.)

Perheen ja päivä­hoidon välinen kasvatuskumppanuus on kirjattu lakiin lasten päivä­hoidosta, jonka mukaan päivä­hoidon yhtenä tehtävänä näyttäytyy perheiden kotikasvatuk­sen tukeminen. Kotien kanssa tehtävällä yhteistyöllä edistetään lapsen persoonallisuuden tasapainoista kehitystä. Lapselle päivä­hoidon tulee tarjota ihmissuhteet, jotka ovat turvallisia, jatkuvia ja lämpimiä. (Laki lasten päivä­hoidosta 1973.) Päivähoito on yhä enemmän lapsen elämisen ja kasvun paikka; niinpä sitä on pyritty rakentamaan lasten ja perheiden tarpeita vastaavaksi, joustavaksi palveluksi. Huoltajille täytyy antaa mahdollisuus osallistua hoidon suunnitteluun ja arviointiin. Päivähoitohenkilöstön on edistettävä huoltajien kanssa tehtävää yhteistyötä sekä tukea kodin kasvatustyötä ja vanhemmuutta. (Koivula 2004, 79–81.) Lapsen elämän ydin rakentuu perheen ja huoltajien tai huoltajan ympärille. Vanhemmuus ja kasvattaminen asettavat kuitenkin haasteita. Huoltaja voi kokea neuvottomuutta kasvatuskysymysten edessä tai vanhemmuus voi olla hukassa, jolloin päivä­hoidolla on tärkeä osa yhteiskunnan tarjoamassa vanhemmuuden tukiverkostossa. (Järvinen ym. 2009, 15, 29–31.)

Lapsen elinympäristön välisen yhteistyön muodostama kasvatuskumppanuus on laadukkaan varhaiskasvatuksen toteuttamisen keino ja se yhdistyy kontekstuaalisuuden käsitteeseen eli näkökulmaan, jonka perusajatuksena ympäristöjen yhteistyö. Huoltajien ja päivähoidon henkilöstön yhteisymmärrys kasvatuksesta ja sen tavoitteista on edellytys kumppanuusajatuksen toteutumiselle. Päivähoidon työntekijöillä on kuitenkin päärooli ja -vastuu kasvatuskumppanuuden rakentamisessa ja ylläpitämisessä. Perusidealtaan kasvatuskumppanuus on huoltajia aktivoivien ja osallistavien yhteistyö- ja viestintätapojen etsimistä. (Järvinen ym. 2009, 118.)

Pienten lasten parissa työskennellessä yhteistyö huoltajien kanssa korostuu. Huoltajat tuntevat lapsensa parhaiten ja voivat siten jakaa kokemuksensa ja näkemyksensä lapseltaan hoito- ja kasvatustyötä tekevien henkilöiden kanssa. Kasvattajien on tiedostettava huoltajien vaikuttava rooli lasten elämässä. Ensisijainen kasvatusoikeus- ja vastuu on lapsen huoltajilla, mutta huoltajien ja päivähoitohenkilöstön välillä vallitsee kasvatuksellinen kumppanuus. (Meggitt & Walker 2004, 336, 343; Koivula 2004, 81.) Kasvattajan on lapsen kanssa aktiivisesti työskennellessään kyettävä näkemään asiat ja tapahtumat myös lapsen huoltajan näkökulmasta. Keskusteluyhteyden pitäminen auki huoltajien suuntaan on tarpeellista, jotta lapsen tarpeisiin pystytään vastaamaan kokonaisvaltaisesti. Helpoimmin keskusteluyhteyttä voidaan ylläpitää säännöllisellä epävirallisella keskustelulla huoltajan tuodessa lasta hoitoon ja hakiessa tämän kotiin. Huoltajien kanssa keskusteltaessa on ensiarvoisen tärkeää aloittaa nostamalla esiin lapsen positiivisia piirteitä ja taitoja. Tämän jälkeen on luontevampaa ja huoltajia kohtaa helpompaa ottaa esiin huolenaiheita. (Meggitt & Walker 2004, 344–347.)

Päivähoidon asiakkaana on sekä lapsi että hänen perheensä. Huoltajilla on omat kasvatustehtävänsä, joita varhaiskasvatuksen työntekijät tukevat yhteistyössä. Tavoitteena on toiminta lapsen parhaaksi. Yhteistyössä koottujen tietojen pohjalta rakennetaan yhteiset toimintalinjat kasvatuksellisina kumppaneina. Kasvatuskumppanuuden perusta rakentuu työntekijöiden ja huoltajien väliselle luottamukselle ja avoimelle vuorovaikutukselle. (Järvinen ym. 2009, 118.) Kasvatushenkilökunnan tehtävänä on tarjota huoltajille tukea heidän kasvatustehtävissään. Tilanteen vaatiessa kasvattaja voi nostaa esiin ehdotuksia lapsen edun mukaisesti toimimiseksi. Kasvattajan ja huoltajien välisen kumppanuuden luottamuksen ja vaikuttavuuden vahvistamiseksi tarvitaan vakiintuneita työtapoja sekä pitkäkestoista ja säännöllistä kommunikaatiota yhteisymmärryksen ja keskinäisen kun-

noituksen rakentamiseksi. Huoltajien täytyy voida tuoda huolenaiheensa ja vaikeudet esiin luottamuksellisesti ja ilman, että heidän vanhemmuuttaan tuomitaan. (Meggitt & Walker 2004, 340–343, 347.)

3 POLKU LASTENSUOJELUUN

Pienten lasten vanhemmista yli puolet on huolestunut omasta jaksamisestaan vanhempana. Noin kolmannes tuntee huolta perheen yhteisen ajan riittämättömyydestä ja omista vanhemmuuden taidoista sekä maltin menettämisestä vaikeissa tilanteissa. (Perälä, Halme & Nykänen 2012, 13.)

Päivähoidossa tunnistetaan hyvin lapsen kasvuun ja kehitykseen liittyviä huolia ja niihin vanhemmat kokevat saavansa apua. Sen sijaan he saavat harvemmin apua vanhemmuuteen liittyviin huoliin, erityisesti yksinäisyyteen, parisuhdeongelmiin, lähisuhdeväkivaltaan sekä päihde ja mielenterveysongelmiin. Näitä myös tunnistetaan harvemmin päivähoidossa. Tunnistamisen tueksi tarvitaan työkaluja. Tärkeää on tunnistaa mahdollisimman varhain lapset ja perheet, joille ongelmat kasaantuvat. Tällöin heille voi varhain järjestää hyvät kasvu- ja kehitysedellytykset. Resursseja on pitkään suunnattu korjaamiseen, vaikka varhainen puuttuminen tuottaa tulosta. (Kalmari 2014.) Ennakointi edellyttää ehkäisevän työn vahvistamista sekä palvelujen tuottajien tavoitteellista yhteistoimintaa (Perälä ym. 2012, 13).

Päivähoidolla on merkittävä asema suomalaisissa pikkulapsiperheissä. Lasten ja vanhemmuuden ongelmat kärjistyvät perheissä, jotka elävät syrjäytymisuhan alla, mutta vanhemmuuteen kasvaminen ei ole vaivatonta muissakaan lapsiperheissä. Tästä syystä peruspalvelut ovat avainasemassa vanhemmuuden ongelmien ennaltaehkäisyssä ja varhaisessa interventiossa. (Kekkonen 2004, 3.)

Lastensuojelulaki velvoittaa kuntia toteuttamaan ennalta ehkäisevää lapsia ja perheitä tukevaa ja hyvinvointia edistävää lastensuojelutyötä suunnitelmallisesti ja tavoitteellisesti monialaisessa yhteistyössä kunnan eri viranomaisten ja toimijoiden kanssa. Ehkäisevää lastensuojelua ovat muun muassa päivähoidossa annettava tuki ja erityinen tuki. (Lastensuojelulaki 2007.) Lastensuojelulla pyritään parantamaan viranomaisten välistä yhteistyötä sekä mahdollistamaan ehkäisevän työn toteuttaminen varhaisella asioihin puuttumisella sekä tehokkailla avopalveluiden tarjoamilla tukitoimilla (Järvinen ym. 2009, 91).

Kun aikuisessa herää huoli lapsen hyvinvointiin, kehitykseen, elämäntilanteeseen tai kasvuolosuhteisiin liittyen ja hän tarttuu tällöin lapsen asioihin, puhutaan varhaisesta puuttumisesta. Varhaisen puuttumisen ennaltaehkäisevä työskentely nähdään lapsen elämän laadun sekä hyvinvoinnin perustana. Varhaisen puuttumisen elementtejä ovat ennaltaehkäisevä toiminta eli preventiot sekä korjaavat toimenpiteet. Preventiot toteutetaan tilannekohtaisten interventioiden avulla. Varhaisen puuttumisen interventiolla pyritään vaikuttamaan lapsen tilanteeseen, diagnosoimaan ongelmat varhaisessa vaiheessa, ehkäisemään uusia ongelmia sekä kannustamaan lasta ja hänen ympäristöään tilanteen vaatimalla tavalla. Vuosikymmenten ajan päivähoidolla on ollut ongelmien ennaltaehkäisyyn pyrkivä työote. Lapsen tuen tarpeisiin on pyritty vastaamaan erilaisilla toimenpiteillä. Tutkimukset ovat vahvistaneet, että ennen kouluikää aloitetut interventiot ovat tuloksellisempia kuin vasta kouluiässä aloitetut. Päivähoito muodostuukin siten luonnollisesti keskeiseksi varhaisen puuttumisen toimintaympäristöksi. (Huhtanen 2004, 188–192.) Varhaiseen puuttumisen panostetaan kuntatasollakin, koska sen uskotaan olevan kustannustehokasta kohdentuessaan riskiyksilöihin, jolloin puuttuminen voidaan tehdä nopeasti ja räätälöidysti (Satka 2010, 197).

Ennalta ehkäisevänä työnä toteutettava päivähoito tarjoaa lapselle hänen tarvitsemansa virikkeisen kasvuympäristön, turvallisia ihmissuhteita sekä ruokaa. Vanhemmille päivähoiton työntekijät voivat toimia keskustelukumppaneina sekä tukena arjen asioissa. (Junttila 2004, 15.) Jotta lapsi saa kaiken hyödyn irti päivähoidosta avohuollon tukitoimena, on päivähoiton ja lastensuojelun toimittava hyvässä yhteistyössä lapsen vanhempien kanssa. Jokainen voi omalta osaltaan vaikuttaa yhteistyön toimivuuteen. Tarvitaan selkeitä toimintamalleja miten yhteistyötä voidaan parantaa. (Kivimäki 2009.) Päivähoitohenkilökunta on usein tietämätön lapsen tilanteesta ja perheen pulmista lastensuojelun tiedottamisen puuttuessa. Jotta päivähoito pystyisi tukemaan lasta ja perhettä parhaimmalla mahdollisella tavalla ja paneutumalla ongelmakohtiin, olisi hoitosuhteen alussa suunniteltava hoidon tavoitteet. Tavoitteiden toteutumista ja vaikuttavuutta tulisi seurata, jolloin lapsikohtaisesti hyödyllisimmät toimintatavat ja tukemisen muodot nousisivat esille. Lastensuojelun ja päivähoiton välisen yhteistyön tulisi olla avointa ja joustavaa lapsen edun ja perheen tarpeen ohjaamaa työskentelyä. Tätä moniammatillista työverkostoa voidaan lisäksi täydentää muilla ammatillisilla osaajilla perheen tarpeiden ja toiveiden mukaisesti. (Junttila 2004, 15–16.)

Ehkäisevää lastensuojelua toteutetaan monissa kunnan lapsille ja perheille suunnatuissa sosiaalipalveluissa kuten päivähoidossa. Suomalaisista lapsista 59–63 % käyttää päivähoiton palveluja (Terveiden ja hyvinvoinninlaitos 2011, 2). Tämä tarkoittaa sitä, että päivähoitopalvelut tavoittavat suuren osan lapsiväestöstä, ollen heille merkittävä osa lapsuusaikaa. Päivähoidon tehtävä on omalta osaltaan luoda lapselle suotuisa kasvuym-
päristö, tarjota toimintaa, joka tukee monipuolisesti lapsen kehitystä sekä tarjota hänelle turvalliset ja jatkuvat ihmissuhteet. Päivähoidosta saadut kokemukset, ilmapiiri ja olo-
suhteet vaikuttavat lapsen koko elämään. (Taskinen 2012,40.)

Tarkasteltaessa päivähoitoa ennaltaehkäisevän lastensuojelutyön näkökulmasta on sen merkitys suuri. Päivähoidon henkilöstö, johon perhepäivähoitajat lukeutuvat, on tiiviissä yhteistyössä lapsen ja perheen kanssa päivittäin. Heidän työnkuvaansa kuuluu juuri lap-
sen ja perheen havainnointi. Havainnoinnilla onkin suuri merkitys, jotta lapsen ja per-
heen hyvinvointiin tulleet muutokset huomataan ja niihin puututaan varhaisessa vai-
heessa. Koska päivähoito on niin luonteva osa perheiden arkea, koetaan se matalan kyn-
nyksen paikkana kohdata perheet toisin kuin sosiaalitoimisto. (Paavola, Honkavaara,
Muuronen, Mäkinen, Tolonen & Varsa 2010, 19.) Päivähoidossa ehkäisevää lastensuo-
jelua toteutetaan tukemalla vanhempia ja huoltajia lapsen hoidossa ja kasvatuksessa,
lapsen etu otetaan huomioon kaikessa toiminnassa sekä asioihin pyritään puuttumaan
mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Panostamalla ehkäisevään työhön voidaan edis-
tää parhaiten lapsen hyvinvointia sekä ehkäistä ongelmien muodostumista, kasautumista
ja vaikeutumista. (Ahopalo 2011, 10–11.)

4 LASTENSUOJELU

Opinnäytetyömme lastensuojelua käsittelevässä osuudessa nostamme tarkastelumme perusteet, joihin lastensuojelutyö nojaa. Lasten kanssa työskentelevän on oltava tietoinen työtä ja toimintaa ohjaavista lastensuojelullisista elementeistä. Työhön kuuluvat olennaisesti ilmoitusvelvollisuus ja toisaalta vaitiolovelvollisuus. Varsinaista lastensuojelutyötä avaamme syvemmin ennalta ehkäisevän työn näkökulmasta. Työvälineenä nostamme esiin huolen vyöhykkeistön, jota apuna käyttäen työntekijä voi jäsentää ajatuksiaan.

4.1 Lastensuojelun perusteet

Lastensuojelutyötä ohjaa tiukka lainsäädäntö, jota moniulotteinen, haastava ja perheiden yksityisyyteen puuttuva viranomaistyö noudattaa (Karjalainen, Forsberg & Linnas 2012, 278). Keskeisin lastensuojelua ohjaava laki on lastensuojelulaki. Lastensuojelulain kohteena on ennen kaikkea lapsi, jonka vuoksi lastensuojelulakia voidaan sanoa lapsikantaiseksi laiksi. Lastensuojelulaissa toistuu ja tiivistyy YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen lähtökohdat. (Mahkonen 2010, 33, 81.) Lapsen oikeuksien yleissopimus on hyväksytty YK:n yleiskokouksessa jo vuonna 1989 ja Suomessa se astui voimaan vuonna 1991. Suomen liittyminen vuonna 1990 Euroopan ihmisoikeussopimukseen toi myös vaikuttavuutta lastensuojeluun. Ihmisoikeussopimuksessa lastensuojelua tarkastellaan perhe-elämän suojan alana, joka koskee ennen kaikkea huostaanottomenettelyjen linjatarkaisuja. Nämä kansainväliset velvoitteet ja lastensuojelulaki tulee sovittaa yhteen, kun lastensuojelulakia sovelletaan käytäntöön. (Aer 2012, 8.)

Lastensuojelulaki (2007) kertoo, että lapsella on oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun. Ensisijainen vastuu lapsen hyvinvoinnista on lapsen vanhemmilla ja huoltajilla, joiden tulee turvata tämä lapselle. (Lastensuojelulaki 2007.) Yhteiskunnalla on oma vastuunsa siinä, että lapsilla on hyvät kasvuolosuhteet ja vanhemmilla tarvittava tuki kasvatukseen (Komi 2009, 14). Arvioitaessa lastensuojelun tarvetta ja lastensuojelua toteutettaessa tulee ottaa huomioon ensisijaisesti lapsen etu. Lastensuojelun eri toimenpiteitä ja ratkaisuja

mietittäessä sekä lapsen etua arvioitaessa tulee kiinnittää huomiota siihen, kuinka tehdyt ratkaisut turvaisivat lapselle sekä myönteisen kehityksen ja hyvinvoinnin että läheiset ja jatkuvat ihmissuhteet. Lisäksi on tarkasteltava mahdollistavatko ratkaisut sen, että lapsi saa oman ikätasonsa mukaisen huolenpidon ja valvonnan sekä saako hän tarvitsemaansa hellyyttä ja ymmärrystä. Huomioitavana on myös päätöksenteon jälkeinen lapselle turvallinen kasvuympäristö. Tärkeää on toimia mahdollisimman hienovaraisesti ja avoimuuden tukitoimia ensisijaisesti käyttäen ellei lapsen etu muuta vaadi. (Mahkonen 2010, 96.)

Lastensuojelu tulee osaksi lapsen ja perheen palveluja viimeistään siinä vaiheessa, kun lapsen epäillään joutuneen kaltoin kohdelluksi. Lastensuojelun tarkoituksena on pyrkiä vaikuttamaan lasten yleisiin kasvuoloihin sekä suojelemaan lapsia heidän elämänsä vaarantavilta asioilta. Lastensuojelun avulla pyritään tukemaan lasten huoltajia ja vanhempia heidän kasvatustehtävässään. Silti tämä ei aina riitä, vaan lastensuojelu voi olla myös vanhemmuuden paikkaamista ja äärimmäisissä tapauksissa sen korvaamista. (Karjalainen ym. 2012, 278–279.)

Lastensuojelulain yksi keskeisin toimintaperiaate on lapsen hyvinvointia uhkaaviin ongelmiin mahdollisimman varhaisessa vaiheessa puuttuminen ja tehokkaan tuen tarjoaminen avopalveluissa. Lastensuojelulain tavoite on turvata lapselle ja perheelle heidän tarvitsemansa palvelut ja tukitoimet sekä parantaa viranomaisten välistä yhteistyötä. Lastensuojelulain tarkoituksena on parantaa lapsen ja vanhempien oikeusturvaa varsinkin lastensuojeluun liittyvissä päätösten teossa. (Järvinen ym. 2009, 91.)

Lastensuojelulaki velvoittaa kuntia järjestämään lastensuojelua kuntien tarpeiden mukaan. Lastensuojelun sosiaalityötä tehdään osana kunnallisia sosiaalipalveluja. Kuntien tulee huolehtia, että lastensuojelulakia voidaan toteuttaa sen kaikissa toiminnoissa. Useat kunnat ovat laatineet lapsipoliittisen ohjelman tukemaan käytännön työtä lasten ja perheiden parissa sekä auttamaan toiminnan kehittämiseksi ja päätösten teossa. Lastensuojelutyössä on tärkeää, että eri viranomaiset tekevät yhteistyötä ja näin ollen luovat yhdessä yhteistyökäytäntöjä lasten suojelemiseksi. (Karjalainen ym. 2012, 278.) Moniammatillista asiantuntemusta on hyvä hyödyntää lastensuojelutarvetta arvioitaessa, mietittäessä sijaishuoltoa ja huostaanottoa koskevia päätöksiä sekä järjestettäessä asiakassuunnitelman mukaisia palveluita. Lastensuojelulaissa ei moniammatillisuutta ole

ymmärretty kuitenkin sellaiseksi yhteistyöksi, jossa lapsityötä tekevät osallistuisivat tiiminä tasa-arvoisesti toimimaan lapsen parhaaksi, vaan edelleen moniammatillisuus korostuu lastensuojelullisena asiana. Tämä tarkoittaa sitä, että lastensuojelua tekevä voi tehdä yhteistyötä muiden viranomaisten kanssa, mutta siinä kyse on enemmänkin virkaavun vaatimisoikeudesta kuin moniammatillisesta yhteistyöstä. (Mahkonen 2010, 32–33.)

Lastensuojelu jakaantuu lapsi- ja perhekohtaiseen työhön sekä ehkäisevään lastensuojeluun (Berg- Toroi 2012, 254). Lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua toteutetaan tekemällä lastensuojelutarpeen selvitys ja asiakassuunnitelma sekä tarvittaessa järjestämällä avohuollon tukitoimia. Lasten huostanotto ja kiireellinen sijoitus sekä niihin liittyvät sijaishuolto ja jälkihuolto ovat myös lapsi- ja perhekohtaisen lastensuojelun osa-alueita. (Lastensuojelulaki 417/2007; Berg- Toroi 2012, 256.) Lastensuojelutoimiin ryhtyminen ei kuitenkaan tarkoita sitä, että lapsen käyttäytyminen tai kasvuolot olisivat jo vaikuttaneet hänen kehitykseensä ja terveyteensä. Toimenpiteisiin ryhtymiseen riittää se, että olosuhteiden vaarantumisen riski on ilmeinen. (Aer 2012, 39.) Kunnan on ryhdyttävä avohuollon tukitoimiin heti, kun huomataan, että lapsen kasvuolot eivät enää turvaa hänen terveyttään ja kehitystään vaan vaarantavat niitä. Myös lapsen oma terveydelle ja kasvulle vaaraksi oleva käyttäytyminen on syy avohuollon tukitoimien järjestämiseen. Sijaishuollollisiin tukitoimiin ryhdytään, jos lapsen terveys ja kehitys vaarantuu vakavasti. Sijaishuoltoon ryhtymiseen liittyy se, etteivät avohuollon tukitoimet ole enää mahdollisia ja niiden avulla ei pystytä riittävästi ja tarkoituksenmukaisesti auttamaan lasta. (Aer 2012, 35.) Ennen kuin lapsen huostanottoa tai sijoitusta ryhdytään ajattelemaan, on kokeiltava avohuollon tukitoimia. Tukitoimien saaminen edellyttää lastensuojelun asiakkuutta ja se vaatii asiakassuunnitelman tekemistä, johon tukitoimet kirjataan. Päätökset näiden palveluiden käytöstä tekee sosiaalityöntekijä, joka vastaa lapsen asioista. (Berg- Toroi 2012, 256, 260.)

Avohuollon tukipalveluihin kuuluvat perheen tukeminen taloudellisesti, joka voi käsittää perheen toimeentulon, asumisen, opintojen ja työllistymisen turvaamisen. Lastensuojeluperheen asuminen ja toimeentulo voidaan turvata toimeentulotuen avulla. Lapselle voidaan tarjota tukipalveluna lisäksi tukihenkilö tai tukiperhetyötä. Tämä tarkoittaa sitä, että vapaaehtoinen tai ammatillisesti tätä toimintaa tekevä henkilö tapaa lasta noin kerran viikossa esimerkiksi jonkin vapaa-ajantoiminnan parissa. Tukiperhe taas

ottaa lapsen luokseen muutamiksi päiviksi esimerkiksi kerran kuussa. Perhetyö on lapselle ja hänen perheelleen tarjottavaa ohjaus- ja neuvontatyötä, jonka tarve voidaan määrittellä niin ajallisin perustein kuin kokoonpanollisinkin perustein perheiden tarpeiden mukaan. Kunnissa perhetyö on voitu jaotella lastensuojelun perhetyöhön, intensiiviseen perhetyöhön sekä ennaltaehkäisevään perhetyöhön. Näistä ennaltaehkäisevää perhetyötä voidaan tehdä esimerkiksi äitiys- ja lastenneuvolan omana perhetyönä. Kun taas intensiivinen perhetyö ja lastensuojelullinen perhetyö tarvitsevat sosiaalityöntekijän päätöksen. Kestoiltaan nämä palvelut vaihtelevat tiiviistä työstä harvakseltaan tapahtuviksi. Tukipalvelut voivat pitää sisällään myös lapsen sijoittamisen avohuollon tukitoimena lyhytaikaisesti esimerkiksi perhehoitoon tai lastensuojelulaitokseen. Lapselle ja perheelle voidaan tarjota yhteistä kuntoutusta kuntoutuslaitosten perheosastoille tai kuntoutus voi tapahtua niin, että perhe asuu kotona ja käy päivisin kuntoutuksessa. (Berg-Toroi 2012, 256–259.)

4.2 Lastensuojelun historia

Huostaanotot olivat vuonna 1935 suhteellisesti kolme kertaa yleisempiä kuin nykyään. Ongelmat vähenivät vuosikymmenten ajan köyhyyden vähentyessä ja sosiaaliturvan parantuessa. Kuitenkin 1990-luvun lopulta alkaen luvut ovat nousseet tasaisesti, vaikka tuona aikana on toteutettu suuri määrä erilaisia kehittämishankkeita, joissa yhtenä tavoitteena on ollut lastensuojelukustannusten ja huostaanottojen vähentäminen. Toimet alkoivat jo vuoden 1983 lastensuojelulaissa, kun se pyrki muuttamaan huostaanottokeisyyttä avohuollon painottamisen suuntaan. (Valtiovarainministeriö 2013.) Varhainen puuttuminen on olennainen osa globaalista lähteistä Pohjoismaihin levinnyttä terveyden, hyvinvoinnin, koulutuksen ja monen muun yhteiskuntasektorin kattavaa ajateltua toimintatapaa. (Laitinen & Pohjola 2010, 194.)

Jos tarkastellaan pelkkiä numeroita, valtion ohjelmat näyttävät epäonnistuneen. Sijoitettujen lasten ja kiireellisten sijoitusten määrät ovat kasvaneet, laitospaikkojen osuus sijaishuoltopaikoista on nimenomaan 2000-luvulla kasvanut. Mielenkiintoista on, että valtion tavoitteen saavuttamisessa oli menestystä aina 2000-luvun alkuun saakka: 0–17-vuotiaiden laitossijoitusten osuus aleni ja saavutti miniminsä vuonna 2001. Jossain suhteessa valtio on onnistunut saadessaan avohuollon asiakkaiden määrän kasvamaan. Po-

liittinen huoli ei kohdistu lastensuojelun avohuollon laajentumiseen, sillä avohuoltoa on tietoisesti pyritty laajentamaan jo vuosikymmeniä, jotta sijaishuolto ja huostaanotot vähenisivät. (Valtiovarainministeriö 2013.)

Tämän hetken Suomessa yhteiskunnalliset olot muuttuvat nopeasti. Lasten, nuorten ja perheiden tuen tarpeet ovat kasvaneet ja näyttävät jatkavan kasvuaan. Tämä johtuu osaltaan siitä, että arkea tukevat sosiaalipalvelut ovat ohentuneet ja vanhempien työtahti on kiristynyt. Pärjäämisen kulttuuri syö sekä yhteistä ihmisten välistä solidaarisuutta että kärjistää erityisesti lasten ja aikuisten intressien eriytymistä. (Laitinen & Pohjola 2010, 217.)

Perherakenteet ovat muuttuneet ja moninaistuneet viime vuosien aikana. Myös työelämän muutokset heijastuvat perheiden arkeen. Suomalaisissa perheissä esiintyy Pohjoismaista eniten väkivaltaa ja runsasta päihteiden käyttöä. Myös köyhien lapsiperheiden määrä on kasvanut merkittävästi. (Perälä ym. 2012, 12.)

4.3 Lastensuojelu tilastojen valossa

Lastensuojelun palvelujärjestelmien kokonaisuuksissa on eroja seutukunnasta riippuen. Tämä johtuu ennen kaikkea siitä, että eri kunnilla on eri tarpeet sekä perus- että erityistason lasten, nuorten ja perheiden palveluissa. Palveluiden sisällöt ja saatavuus voivat siis ymmärrettävistä syistä poiketa paljonkin jonkin toisen kunnan palveluista. (Remsu & Törrönen 2007, 40–41.) Tämän vuoksi emme työssämme lähteneet vertaamaan Suomenjoen palveluja valtakunnallisella tasolla.

Lastensuojelulaki (2007) velvoittaa kuntia pitämään rekisteriä lastensuojeluilmoituksista ja ilmoitusten sijaan tehdyistä pyynnöistä lastensuojelutarpeen arvioimiseksi sekä niiden sisällöstä. (Lastensuojelulaki 2007). Rekisteriin tulee kirjata kaikki lastensuojeluilmoitukset sekä muulla tavalla kuin lastensuojeluilmoitusten kautta saatu tieto lapsen mahdollisesta lastensuojelun tarpeesta. Rekisteriin muulla tavalla saatuja tietoja voivat olla toimeentulotukiasioita hoitavan virkailijan epäily siitä, että lapsi saattaisi olla lastensuojelun tarpeessa tai että lapsi itse tai lapsen vanhempi pyytää apua. (Terveystieteiden tutkimuskeskus 2014 c, 14, 18.)

Terveyden- ja hyvinvoinnin laitoksen tilastotietojen 2013 mukaan lasten ja nuorten lastensuojeluilmoitusten määrät ovat olleet kasvusuuntaiset valtakunnallisesti katsottuna vuosien 2011- 2013 aikana. Koko maassa lastensuojeluilmoituksia tehtiin vuonna 2013 yhteensä 107 896. Määrä on vuoteen 2012 verraten lisääntynyt 4,0 %. Lastensuojeluilmoitukset koskivat kaikkiaan 64 471 lasta, mikä tarkoittaa, että lastensuojeluilmoituksia on tehty yhtä lasta kohden keskimäärin 1,7. Vastaavaan väestöön suhteutettuna lastensuojeluilmoituksia vuonna 2013 tehtiin eniten Keski-Suomessa ja vähiten Pohjanmaalla. Pohjois-Savo, johon Suonenjoki kuuluu, oli tilastoissa jaetulla toisella sijalla Kanta-Hämeen kanssa. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2014 c, 14.)

Lastensuojeluilmoitus voidaan toteuttaa myös pyyntönä lastensuojelutarpeen selvittämiseksi tai ennakkollisena lastensuojeluilmoituksena. Ennakollinen lastensuojeluilmoitus tehdään ennen lapsen syntymää, jos ajatellaan lapsen tarvitsevan heti syntymänsä jälkeen lastensuojelullisia tukitoimia. Pyyntöjä lastensuojelutarpeen selvittämiseksi tehtiin vuonna 2013 yhteensä 3656 kappaletta ja ne koskivat 3384 lasta ja nuorta. Vuonna 2013 syntyi 58 525 lasta joista 1 359 tehtiin ennakkollinen lastensuojeluilmoitus. Pohjois-Savossa lastensuojeluilmoituksia tehtiin vuonna 2013 yhteensä 5347 kappaletta, joka tekee keskimäärin yhtä lasta kohden 1,7 lastensuojeluilmoitusta, mikä on saman verran kuin koko maan keskiluku. Näistä ilmoituksista 4,6 % koskee 0–2-vuotiaita ja 5,3 % 3–6-vuotiaita lapsia, jotka ovat varhaiskasvatusikäisiä, joita työssämme tarkastelemme. Ennakollisia lastensuojeluilmoituksia tehtiin 99 kappaletta sekä pyyntöjä lastensuojelutarpeen selvittämiseksi 259 kappaletta. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2014 c, 14.)

Suonenjoen kohdalla tilastotietoja katsellessa voi todeta lastensuojeluilmoitusten määrän hieman heittelevän vuosien 2011–2013 välillä, mutta suuria eroja ei kuitenkaan ole tullut. Eniten näiden vuosien aikana lastensuojeluilmoituksia tehtiin vuonna 2011 jolloin määrä oli 241 ja se koski 122 lasta. Vähiten lastensuojeluilmoituksia tehtiin vuonna 2012 jolloin luku oli 212, koskien 121 lasta. Vuonna 2013 luku lähti taas pienoiseen nousuun ollen silloin 233 ja koskien 127 lasta. Avohuollon asiakkaat oli tilastoitu 0–17-vuotiaista ja lastensuojeluilmoitusten luvut heidän kohdallaan olivat korkeimmillaan 161 kappaletta vuonna 2012, joka tekee 12,4 % vastaavasta väestöstä. Matalimmillaan luvut olivat vuonna 2011, jolloin vastaava luku oli 73 kappaletta, tehden 5,5 % vastaavasta väestöstä. Vuonna 2013 luku oli taas hieman laskenut vuodesta 2012 ollen nyt 148

kappaletta, mutta vastaavasta väestöstä se tekee kuitenkin 11,4 %. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2014 c, 15.)

4.4 Ennaltaehkäisevä lastensuojelu

Lastensuojelulaissa (2007) mainitaan erikseen ehkäisevä lastensuojelu, jota järjestämällä edistetään ja turvataan lasten kasvua, kehitystä ja hyvinvointia sekä tuetaan vanhemmuutta. (Lastensuojelulaki 2007; Remsu & Törrönen 2007, 40). Lastensuojelulaki korostaa varhaisen puuttumisen ja ennaltaehkäisevän lastensuojelun merkitystä (Karjalainen ym. 2012, 278). Ehkäisevää lastensuojelua kuntien tulisi järjestää silloin kun lapsi tai perhe ei ole vielä lastensuojelun asiakkaana (Mahkonen 2010, 30). Ero ehkäisevän lastensuojelun ja lapsi- ja perhekohtaisen lastensuojelun välille syntyy lastensuojelun asiakkuuskriteereistä ja siitä, kuka on työn tekemisestä vastuussa. Ehkäisevän lastensuojelun piiriin kuuluu lain mukaan huolen puheeksi ottaminen, yleinen yhteistyö sekä lastensuojeluilmoitusten tekeminen. Vasta sen jälkeen, kun lastensuojelun sosiaalityöntekijä aloittaa lastensuojelutarpeen selvityksen siirtyy toiminta lapsi – ja perhekohtaiseen lastensuojelutyöhön. (Remsu & Törrönen 2007, 40.)

Ehkäisevää lastensuojelua toteutetaan monissa kunnan palveluissa, kuten äitiys- ja lastenneuvoiloissa, terveydenhuollon palveluissa, opetuksessa, nuorisotyössä sekä päivähoidossa. Ehkäisevällä lastensuojelulla tarkoitetaan sitä, että pyritään puuttumaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa lapsen ja perheen asioihin. Vanhemmille ja huoltajille tarjotaan tukea lapsen kasvatukseen ja hoitoon. Jos lapsen hoidossa ja huolenpidossa ilmenee tarvetta ja olosuhteet hänen ympärillään tai lapsen oma käyttäytyminen vaikuttavat lapsen kehitykseen vaarantavasti, on tehtävä lastensuojelutarpeen selvittäminen. Panostettaessa ehkäisevään työhön lapsen hyvinvointia edistetään ehkäisemällä lasten ja perheiden ongelmien muodostumista, kasautumista sekä niiden vaikeutumista. (Järvinen ym. 2009, 91–92.) Ehkäisevää lastensuojelutyötä on lasten huomioiminen aikuisille suunnatuissa palveluissa, kuten mielenterveys ja päihdepalveluissa (Berg- Toroi 2012, 255).

Vaikka lainsäädäntö on velvoittamassa kuntia lastensuojelun ehkäisevään työhön, se ei pysty kuitenkaan takamaan sen toteutumista parhaalla mahdollisella tavalla. Lastensuo-

jelun ehkäisevän työn alueella on paljon asioita, jotka perustuvat vapaaehtoisuuteen ja pakollisissakin palveluissa on väljiä määräyksiä. Lisäksi on palveluita, joihin kuntalaisilla on lain säätämä subjektiivinen oikeus. Tällöin palvelun sisältö säädetään tarkasti. Mikäli kunnat tuntevat omien resurssiensa olevan huonot, toteuttavat ne vain välttämättömät lakisääteiset tehtävät. (Puonti, Saarnio & Hujala 2004, 171.)

Ehkäisevää lastensuojelullista kehittämistyötä tukemaan kunnat alkoivat 2000-luvulla laatia lapsipoliittisia ohjelmia. Lapsipoliittisten ohjelmien tarkoitus on toimia kuntien lapsi- ja perhepalveluiden ohjauksen ja päätöksenteon tukena, toimien samalla käytännön työkaluina kuntien kehittäessä yhteistyötä ja palvelujaan lapsiperheille. (Remsu & Törrönen 2007, 24.) Lastensuojelulain astuessa voimaan vuonna 2008 tuli lakisääteiseksi, että kuntien on itse tai useamman kunnan kanssa yhdessä laadittava suunnitelma. Suunnitelmassa tulee näkyä kuinka kunta edistää lasten ja nuorten hyvinvointia sekä kuinka kunnassa järjestetään ja kehitetään lastensuojelua. (Rousu, 2008, 3.) Haasteellisuutta lastensuojelun ehkäisevään työhön tuo palvelujärjestelmien monimuotoisuus ja jatkuvat muutokset, jonka vuoksi onkin tärkeää, että ennaltaehkäisevän työn toteutusta arvioidaan ja suunnitellaan säännöllisesti. (Puonti ym. 2004, 173.)

Ehkäisevän lastensuojelun tulisi lastensuojelulain sekä YK:n lastenoikeuksien sopimuksen mukaan koskea kaikkia lapsia ja nuoria. Usein käy kuitenkin niin, että sen toiminta käsitetään sellaiseksi, että se koskee vain lapsia ja perheitä, joilla on jo jonkinasteinen ongelma tai huoli. Ehkäisevässä lastensuojelussa tulisi huomioida myös lapset, joilla on itsellään oikeus suoraan tukeen ja palveluun. Usein tuet ja palvelut suunnataan kuitenkin vanhemmille. Ehkäisevä lastensuojelu on käsitteenä vaikeasti määriteltävä ja rajattava. Sanana ehkäisevä lastensuojelutyö luo oletuksen, että tiedetään mitä tulee välttää ja, että työtä tehdään lapsen hyväksi. Tiedämmehän, että lapsella on oikeus lapsuuteen ja turvalliseen kasvuun, kehitykseen ja hyvinvointiin. (Moilanen 2006, 149.) Ehkäisevää lastensuojelutyötä tehdään kansainvälisestä tasosta aina kunnallisen tason moniammatilliseen ja sektoreiden väliseen yhteistyöhön asti. Ehkäisevä lastensuojelu kattaa monenlaisia palveluita ja toiminnan alueita sekä lapsille ja perheille tarkoitettuja lapsen hoitoon tai taloudellisiin tarpeisiin tarkoitettuja etuja. (Puonti ym. 2004, 159.)

Kuntien velvollisuus on kouluttaa ja perehdyttää työntekijöitään lastensuojelulakiin sekä tiedottaa tarjolla olevista tukipalveluista. Työntekijän velvollisuus on havainnoida

lasta ja kertoa näkemästään tarvittaessa eteenpäin. Lasta ja perhettä koskeviin sisäisiin asioihin puuttumisen kynnyks on kuitenkin korkea, mikä on ymmärrettävää siinäkin mielessä, että lapsen ja perheen hyvinvoinnin ja pahoinvoinnin raja voi olla häilyvä. Pahoinvoinnin tunnistamisen avuksi on kehitetty erilaisia menetelmiä, joista työssämme nostamme esille huolen vyöhykkeistö -menetelmän, joka tarjoaa apua oman huolen asenteen tunnistamiseen. Päivähoidon henkilöstöllä tulee työnantajan toimesta olla tiedossa selkeä toimintamalli, kuinka heidän tulee toimia tilanteissa, joissa he epäilevät lapsen tarvitsevan apua, mutta perhe kieltäytyy hakemasta sitä. Kuten Taskinen (2009) sanoo, vanhempien kanssa puhumista ei tarvitse arastella, sillä moni vanhempi on myöhemmin tyytyväinen siihen, että tilanteeseen on puututtu. Ratkaisevaa on miten puhutaan eikä se, mistä puhutaan. Vanhempiä lähestyessä suurin virhe on syyttely. Heitä tulee lähestyä kunnioittaen ja lapselle apua tarjoten. (Komi 2009, 15.)

4.5 Huolen vyöhykkeistö

Suonenjoen kaupungin perhepäivähoitajien varhaiskasvatussuunnitelmassa viitataan huolen vyöhykkeistöön. Vyöhykkeistö on tuotos Esa Erikssonin ja Tom Erikkin eri projekteista (Erikson & Arnkil 2012,13). Vyöhykkeistö on tarkoitettu työssä esiintyvien tilanteiden sekä yhteistyötarpeiden arviointiin. Huolen vyöhykkeistö on metafora ja huolen rajat ovat joustavia. Huoli on aina subjektiivinen kokemus. Lasta tai perhettä ei saa asettaa vyöhykkeelle vaan vyöhykettä käytetään tilanteen arvioinnin apuna. (Varpu. i.a.)

Huolen puheeksi ottamisen menetelmä sopii tilanteisiin, joissa lapsen liittyvä huoli halutaan ottaa käsittelyyn hänen huoltajiensa kanssa. Menetelmän avulla voidaan ottaa hankala asia puheeksi niin, että vanhemmat eivät tunne itseään loukatuksi tai heidän kasvatustaitojaan arvosteltaisiin. (Erikson & Arnkil 2009, 12.)

Huolen vyöhykkeistö on kasvattajan työväline, jolla voi jäsentää intuitiivista tunnetta ja moraalista päättelyä, jota työntekijä kokee suhteessa asiakkaan elämäntilanteeseen ja palvelujärjestelmän mahdollisuuksiin auttaa häntä (Laitinen & Pohjola 2010, 19). Tasa-vertainen ja kunnioittava kohtaaminen voi toteutua vain silloin, kun näkee perheessä pulmien ohella myös myönteisiä asioita (Erikson & Arnkil 2009, 11).

1. EI HUOLTA	2. PIENI HUOLI	3. TUNTUVA HUOLI	4. SUURI HUOLI
Ei huolta lainkaan.	Huoli tai ihmettely käynyt mielessä. Luottamus omiin mahdollisuuksiin on hyvä. Ajatuksia §lisävoimavarojen tarpeesta.	Huoli on tuntuva. Omat voimavarat ovat ehtymässä. Lisävoimavarojen ja kontrollin lisäämisen tarve.	Huoli on erittäin suuri. Omat keinot ovat lopussa. Tilanteeseen on saatava muutos heti.

Lähde Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2014.

Kasvattaja kohtaa työssään tilanteita, joissa täytyy ottaa puheeksi oma huoli sen sijaan, että puhuisi lapsen tai perheen ongelmista. Oman huolen puheeksi ottaminen on eri asia kuin toisen määrittelemisen ongelmaksi. Ennakointi on työntekijälle keino pohtia toimintavaihtoehtoja ja niiden mahdollisia seuraamuksia. Huolen puheeksi ottaminen on olennainen osa kunnioittavaa varhaista puuttumista. On tärkeä tutkiskella rauhassa kokemaansa huolta ja jäsentää itselleen, mistä asioista on huolissaan. (Erikson & Arnkil 2009 7, 13.)

Huoli kohdistuu yhtä aikaa kahteen asiaan, lapsen selviämiseen ja omiin toimintamahdollisuuksiin. Huoli voi kohdistua lapseen tai lapsen lähipiiriin. (Erikson & Arnkil 2009, 21.) Tilanteeseen, jossa työntekijällä on huolta lapsesta, liittyy usein huoli siitä, miten lapsi käyttäytyy ja kuinka omat tiedot ja taidot riittävät. Pärjääkö työntekijä omin avuin vai tarvitaanko lisää tukea. Tämän arvioimiseksi voi käyttää apuna huolen vyöhykkeistöä.

Vyöhykkeistö auttaa työntekijää jäsentämään lasta koskevan huolensa astetta, omien auttamismahdollisuuksiensa riittävyttä sekä lisävoimavarojen tarvetta. Vyöhykkeistö voi olla myös eri ammattiryhmien yhteinen ”kieli”. (Erikson & Arnkil 2009, 25.)

Kontrolloidessaan toista auttaja joutuu kohtaamaan haastavia tilanteita. Ensimmäiseksi joutuu pohtimaan, mitä puheeksi ottamisesta seuraa. Jos työntekijä ennakoi, että kontakti kärsii tällaisesta kontrollin lisäämisestä, hän saattaa epäröidä. Peruspalveluissa asiak-

kaan käyttäytymistä kontrolloivat teot koetaan usein kielteisinä ja asiakassuhdetta uhkaavina. Kontrollitehtävät siirrettäisiin mieluummin muille, jotta itse voitaisiin pysyä tukijan roolissa. Tuen ja kontrollin erottelu on kuitenkin pulmallista. Tällöin tulee asetelma hyvä-paha työntekijä. (Erikson & Arnkil 2009, 32.)

Puheeksiottaminen on dialoginen menetelmä. Dialogi tarkoittaa vuoropuhelua, jossa ihmiset ajattelevat ja keskustelevat yhdessä. Dialogin tavoitteena on saavuttaa uusia ajatuksia. Tavoitteena ei välttämättä ole yhteisymmärrys, vaan se, että ymmärretään, miten muut ajattelevat. Oman huolen puheeksi ottamisen on tarkoituksena avata yhdessä ajattelemisen prosessi. Onnistunut puheeksiotto saa pulmallisen tilanteen liikahtamaan myönteisempään suuntaan ja lisää asiakkaan ja työntekijän yhteistyötä. (Erikson & Arnkil 2009, 37–38.)

4.6 Lastensuojeluilmoitus ja ilmoitusvelvollisuus

Lastensuojelulaissa (2007) mahdollistettiin lastensuojeluilmoituksen tekeminen helpommaksi. Viranomaiset ovat velvollisia salassapitosäännösten estämättä ilmoittamaan viipymättä kunnan sosiaalihuollosta vastaavalle toimielimelle, jos he ovat tehtävässään saaneet tietää lapsesta, jonka hoidon ja huolenpidon tarve, kehitystä vaarantavat olosuhteet tai oma käyttäytyminen edellyttävät lastensuojelun tarpeen selvittämistä. (Valtiovainministeriö 2013.) Kasvattajan täytyy tehdä lastensuojeluilmoitus sosiaalitoimelle, jos hän havaitsee esimerkiksi lapsen tarpeiden laiminlyöntiä, lapsen heitteillejätön, lapsen pahoinpitelyä tai seksuaalisen hyväksikäytön tai niiden epäilyn tai uhan. Ilmoituksen aiheena saattaa olla myös se, että lapsen hyvinvointi on vaarantunut, johon syynä voi olla lapsesta huolehtivan aikuisen sosiaaliset ongelmat. (Terveystieteiden tutkimuskeskus 2014 b.)

Lastensuojeluilmoituksen tekemistä on joskus estänyt pelko siitä, että ilmoitus olisi turha tai että se johtaisi lapsen huostaanottoon. Lastensuojeluilmoitus käynnistää sosiaalityöntekijän velvollisuuden tutkia tilannetta. Tilanne selvitetään joko kotikäynnillä tai sovituissa palaverissa. Ilmoituksen myötä saatava tieto voi olla ratkaisevaa lapsen edun turvaamiseksi. Usein työntekijät ennakoivat huoltajien reagoivan kielteisesti kuullessaan asiasta. Pelätään vanhemman suuttuvan, pahoittavan mielensä tai olevan väkival-

tainen. On kunnioittavaa ja rakentavaa ilmoittaa vanhemmille suoraan ja avoimesti olevansa niin huolissaan, että aikoo pyytää sosiaalityöntekijältä apua. Näin menetellessään työntekijä toimii alusta alkaen perheen kanssa avoimessa yhteistyössä. (Eriksson & Arnkil 2009, 34.)

Lastensuojeluilmoitus tähtää lapsen ensisijaisuuden toteutumiseen (Mahkonen 2003, 46). Lasten päivähoidon henkilöstöllä on lastensuojelulain mukainen ilmoitusvelvollisuus (Satka 2010, 189). Ilmoitusvelvollisuus koskee sitä tietoa, jonka työntekijä on saanut omassa työssään. Jos työntekijällä on vaikeuksia arvioida, onko lapsesta herännyt huoli riittävää lastensuojeluilmoituksen tekemiseksi, asiasta voi tarvittaessa yleisellä tasolla kysyä lapsen asuinkunnan sosiaaliviranomaisilta. Lapsen henkilöllisyyttä ei tällöin paljasteta. (Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2014 b.) Henkilöstä ei tule lastensuojeluasian asianosaista tai osallista sillä perusteella, että hän on tehnyt lastensuojeluilmoituksen eikä hänellä synny ilmoituksen perusteella minkäänlaista osapuoliasemaa tai saantioikeutta lastensuojeluasian käsittelyssä (Aer 2012, 48).

Ilmoitusvelvollisuuden piiriin kuuluvien tehtävänä on panna merkille lastensuojelun todennäköinen tarve. Jos työntekijä katsoo lapsen traumatisoituneen siinä määrin, että kasvatustuuta tulee siirtää lastensuojeluviranomaisille, yhteisölliset velvoitteet on otettava huomioon. Lapsesta on otettava lain edellyttämä vastuu. Sen sijaan ilmoitusvelvollisen ei tule ottaa kantaa siihen, mitä lastensuojelullisia keinoja mahdollisesti tulee ottaa käyttöön. Tehtävä kuuluu sille, jolle ilmoitus tehdään eli lastensuojeluviranomaisille. Tästä syystä ilmoituksen tekemisen kynnys pitäisi olla matala. Lainsäädäntöjärjestelyt lähtevät preventiivisyydestä, jotta lapsen tasapainoinen kehitys ei pääsisi vaarantumaan. (Mahkonen 2003, 51–52.)

Lastensuojelussa ei lähdetä arvioimaan, mikä on normaalina tai epänormaalina pidettävää kasvatusta sinänsä. Erilaisuus tulee hyväksyä ja lainsäädännössä vahvistetut kasvatukselliset periaatteet kertovat pikemmin määrittelijöistä itsestään, kuin siitä, mikä on yksittäistilanteissa hyvää tai huonoa kasvatusta. Erityisen selvästi tämä käy ilmi päivähoitoa koskevasta lainsäädännöstä. Vaikka siinä vahvistettuja kasvatustapahtumia ei toteutettaisi, kasvatusta voi silti olla lapsen etua edistävää. Huomion pitäisi kohdentua lapsen oirehtimiseen. Mitä lapsi omalla toiminnallaan viestittää. Ammattilaisilla on velvollisuus sosiaalihuollossa yhteistyöhön. Asiakaslähtöisyys toisin sanoen edellyttää asian-

osaisen arvokkuuden säilyttämistä. Syyllistämistä tulee aina välttää. (Mahkonen 2003, 52, 58.) Jos lapsi oirehtii ikäkaudelleen normaaliksi katsottavin tavoin, ei ensimmäinen tehtävä ole ottaa yhteyttä lastensuojeluun. Sen sijaan voi pohtia, miten lasta voisi auttaa eteenpäin esimerkiksi uhmaiässä. Ilmoituksen tekeminen toteuttaa moniammatillista yhteistyötä. Moniammatillinen yhteistyö voi estyä lukuisten syiden vuoksi. Yksi peruste on siinä, että laki kieltää kategorisesti tai että lähtökohtaisesti yhteistyö on kiellettyä. (Mahkonen 2003, 137, 191.)

Jos ilmoittaja on viranomainen, on tämä aina kerrottava perheelle. Jos henkilöllä on lain mukaan velvollisuus lastensuojeluilmoituksen tekemiseen, ei hän voi tehdä ilmoitusta ilmoittamatta nimeään. Yksityishenkilö voi jättää henkilöllisyytensä ilmoittamatta. Jos lastensuojelun työntekijä tietää yksityishenkilön henkilöllisyyden, hän ei voi luvata, että tieto voidaan salata asianosaisilta. Myös muiden kuin ilmoitusvelvollisten osalta perheellä ja lapsella on pääsääntöisesti oikeus tietää, kuka on tehnyt lastensuojeluilmoituksen. On tilanteita, joissa henkilöllisyyden paljastaminen olisi lapsen edun tai ilmoituksen tekijän turvallisuuden kannalta vahingollista. Muu yksityisen edun vaarantuminen voi olla esimerkiksi todennäköinen väkivallan uhka tai muut pelättävät vastatoimenpiteet ilmoittajaa kohtaan. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2014 b.) Edistäessään konkreettisesti tapauksessa lapsen etua, ammattiauttaja ei voi syyllistyä edes tuottamukselliseen virkavirheeseen. Pikemmin päinvastoin, hän noudattaa kirjoitetun lain normeja. (Mahkonen 2003, 149.)

Tärkeintä on, että ilmoitus tehdään viipymättä. Sen arviointi, johtaako ilmoitus kiireellisiin toimenpiteisiin, kuuluu sosiaalihuollon ammattilaisille. Ilmoitusvelvollisilla ei ole lain mukaan harkintavaltaa, jonka perusteella he olisivat oikeutettuja siirtämään lastensuojeluilmoituksen tekemistä sen vuoksi, että itse arvioivat, ettei ilmoitus todennäköisesti tule johtamaan välittömiin lastensuojelutoimenpiteisiin, esimerkiksi kiireelliseen sijoitukseen. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2014 b.)

Lastensuojeluilmoituksen tekemistä ei myöskään voi viivästyttää tai jättää tekemättä sillä perusteella, että arvioi jonkun muun tahon jo tehneen samasta asiasta ilmoituksen. Lastensuojeluilmoituksen tekijän on kerrottava tiedossaan olevat lapsen henkilötiedot ja ilmoituksen syy. Toisen tahon ilmoitusvelvollisuus ei poista omaa ilmoitusvelvollisuutta. Usean tahon kautta saadut tiedot auttavat sosiaalitoimea muodostamaan asiasta ko-

konaiskuvan. Ilmoitusten kautta sosiaalitoimi saa myös tarvittavat yhteystiedot tietojen mahdollista tarkistamista varten. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2014 b.)

Lastensuojeluilmoitus tulee tehdä, vaikka lapsi tai perhe kieltää tekemisen. Hyvän tavan mukaista on informoida perhettä lastensuojeluilmoituksen tekemisestä, ellei ole erityisiä syitä jättää tätä tekemättä. Erityisenä syynä voi olla esimerkiksi asian kiireellisyys tai se, että informointi vaarantaisi lapsen hyvinvoinnin. Ilmoitusvelvollisuutta ei myöskään poista se, että ilmoittaja tietää, että lapsesta tai perheestä on tehty jo ilmoitus (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2014 b.)

Ilmoitus tehdään kunnan sosiaalitoimistoon. Ilmoituksen voi tehdä puhelimitse, kirjallisesti tai käymällä virastossa henkilökohtaisesti. Kiireellisissä tilanteissa tai virka-ajan ulkopuolella ilmoitus voidaan tehdä sosiaalipäivystykseen tai hätäkeskukseen. Ilmoituksen tekemistä varten on olemassa valmiita lomakkeita, mutta lomakkeen käyttäminen ei ole edellytyksenä ilmoituksen tekemiselle. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2014 b.)

Lastensuojeluilmoituksen sijasta voi ilmoituksen tekemiseen velvollinen henkilö tehdä yhdessä lapsen tai hänen vanhempansa kanssa pyynnön lastensuojelutarpeen arvioimiseksi. Taustalla on ajatus, että lapsen ja hänen vanhempiensa kanssa yhteisymmärryksessä tehty pyyntö turvaa paremmin yhteistyötä jatkossakin ja siten palvelujen jatkuvuutta. Pyyntöstä ilmoitusvelvollinen henkilö tulee selvittää pyynnön tekemisen johtaneet syyt. (Aer 2012, 49.) Tämä edellyttäen, että pyyntö tehdään viipymättä ja pyynnön yhteydessä ilmoitusvelvollinen henkilö ilmoittaa pyynnön tekemiseen johtaneet syyt (Laki lastensuojelusta 2007). Jos toinen vanhempi ei ole lapsen huoltaja, ei hänelle voida pyynnön yhteydessä luovuttaa salassa pidettävää tietoa, joka koskee lasta tai toista vanhempaa. Pyyntö tehdään siis huoltajavanhemman kanssa. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2014 b.)

4.7 Vaitiolovelvollisuus ja sen vaikuttavuus

Lasten päivähoitoon osallistuva ei saa sivulliselle ilmaista, mitä hän tässä tehtävässään on saanut tietää päivähoitopalveluja käyttäneestä henkilöstä ja hänen perheestään, mikäli jonkin erityisen seikan ilmoittaminen ei ole tarpeen lapsen edun kannalta tai jollei se,

jonka hyväksi vaitiolovelvollisuus on säädetty, suostu asian ilmaisemiseen (Laki lasten päivähoitosta 1973/36).

Ehdoton salassapitovelvollisuus iskostetaan jo opiskeluaikana opiskelijoiden mieliin. Tämä osaltaan selittää, miksi yhteistyön esteet eri ammattialojen välillä ovat suuria. Arkaluontoisia tietoja sivulliselle on saanut paljastaa etupäässä ainoastaan asiakkaan sen salliessa. Kysymys tietojen jakamisen estymisestä on yleensä ollut tästä johtuvaa, ei niinkään sosiaalitoimen työntekijöiden tai viranhaltijoiden yhteistyö haluttomuudesta. (Mahkonen 2003, 113–114.) Suomessa ei ole lakia, joka kieltäisi päivähoitossa työskenteleviltä yhteistyön. On kuitenkin selvää, että kaikki lasta ja perhettä koskevat asiat menevät moniammatillisessa yhteistyössä lakisääteiseen salassapitovelvollisuuteen eli yhtäältä vaitiolovelvollisuuden säilyttämisvelvollisuuteen. (Mahkonen 2013, 116.)

Salassapitovelvollisuuteen kytkeytyvät juridiset esteet poistuvat, jos vanhemmilta saadaan lupa yhteistyöhön (Mahkonen 2013, 116). Lasta ja perhettä koskevista asioista keskustellaan aina ensin vanhempien kanssa ja pyydetään lupa yhteistyölle tai keskustelulle muiden tahojen kanssa. Laissa korostetaan lapsen edun ensisijaisuutta. Painotettaessa lapsen etua ja varsinkin sen ensisijaisuutta on mahdollista lähteä siitä, että erilaisissa yhteistyösuhteissa keskeisimpänä kriteerinä ei olekaan torjuva suhtautuminen ehdottamaan salassapitovelvollisuuteen, vaan sen sijaan asennoituminen lapsen etuun. Edistäessään konkreettisesti tapauksessa lapsen etua kasvattaja ei voi syyllistyä edes tuotukselliseen virkavirheeseen. Pikemmin päinvastoin, hän noudattaa silloin lain normeja. (Mahkonen 2003, 117, 149.)

Yhteistyötä estävää on, jos mennään salassapidon ja yksityisyyden suojan taakse vain sillä verukkeella, että lain oletetaan kieltävän moniammatillisen yhteistyön. Jos todella vedotaan yhteistyökieltoihin, tulee tietoja pyytävälle osoittaa tietty lainkohta, joka yhteistyön kieltää. Reilu peli on kaikille yksilölliseen verkostotyöhön osallistuvalla ehdotonta. Asiakastyötä tehtäessä on pidettävä mielessä, että juoruilu ei ole sallittua. Lasten ja perheen koskevia tietoja ei koskaan saa paljastaa muille muutoin kuin pelkästään ammatillisessa mielessä. (Mahkonen 2003, 122, 150.)

5 MONIAMMATILLINEN YHTEISTYÖ

Lastensuojelutyö on pohjimmiltaan moniammatillista verkostotyötä, joka kietoo yhteen eri ammattikuntien edustajat ja perheet. Tarkastelemme moniammatillista työskentelyä ohjaavia perusteita, jonka lisäksi kohdennamme huomiomme Suonenjoen perhepäivähoidon ja lastensuojelun yhteistyökäytänteisiin.

5.1 Moniammatillisen työn perusteita

Päivähoidon instituutiossa toimivat ja kohtaavat henkilöt sijoittuvat lähtökohtaisesti erilaisiin asemiin. Toimijoina päivähoidossa nähdään asiakkaat eli lapset. Ammattiryhmien edustuksena instituutiossa näkyvillä ovat työntekijät sekä vanhemmat. Eri ryhmien ja edustusten välistä kanssakäymistä luonnehtii niin käyttäytymisen kuin vuorovaikutuksen tavat. Vakiintuneet tavat antavat kanssakäymiselle suuntaviivat ja toimijoille omat alueensa. (Alasuutari 2009, 57.)

Toimivan kokonaisuuden luomiseksi ammattilaisten on toimittava yhteistyössä lapsen ja hänen perheensä kanssa toiminnan suunnittelemiseksi. Varhaiskasvatuksen henkilöstöön kuuluu monialainen joukko eri alojen ammattilaisia, joiden toimet näkyvät erilaisissa tiimi- ja verkostotyön tilanteissa. Tiimityössä korostuu eri ammattiryhmien omat vastuu- ja työalueet. Tiimin jäsenet täydentävät taidoillaan toisiaan. Lapsen ja perheen kanssa työskentelevällä tiimillä on yhteinen päämäärä ja yhteinen toimintamalli. Moniammatillisella työllä pyritään hahmottamaan tilanne kokonaisvaltaisesti eri näkökulmista. (Järvinen ym. 2009, 93–94.) Yhtenäisten toimintaohjeiden luominen ja avoin keskustelukulttuuri auttavat moniammatillisen yhteistyön rakentamisessa, jolloin tieto toisten työtavoista, yhteistyön sopimuksista ja käytettävissä olevista resursseista tavoittaa toimijat. (Huovinen & Itkonen 2014.)

Toimenkuvien selkeys on moniammatillisen yhteisön haaste. Työntekijät eivät aina tunne toistensa työn sisältöä tai siitä ei välttämättä ole yhteisesti sovittu. Yksilölliset, henkilökohtaiset vastualueet selkeyttävät moniammatillisessa työyhteisössä toimimista. Moniammatillisessa työskentelyssä mahdollistuu vastuun jakaminen ja erikoistuminen,

jolloin jokaisen ei tarvitse olla joka alan asiantuntija. Monipuolisen osaamisen vahvuus näyttäytyy, kun se annetaan kaikkien käyttöön. Työntekijän on tiedettävä oma paikkansa ja tehtävänsä. Kun tiedetään, mitä muilta ja itseltä odotetaan, puolin ja toisin tehtävä työ helpottuu. (Reunamo 2007, 103–104.) Moniammatillisessa yhteistyössä mahdollistuu työntekijän verkosto- ja vuorovaikutusasiantuntijuuden kehittyminen. Oman asiantuntijuuden vahvuuksien ja osaamisensa rajojen tunteminen on tärkeää moniammatillisessa yhteistyössä toimivalle työntekijälle. Yhteistyömenetelmien hallitseminen ja oman työn sijoittaminen osaksi kokonaisuutta ovat osa asiantuntijuutta. Kun oma rooli kasvat- ja hoitotyössä on näkyvä ja tietoinen, selkiytyvät ja tarkentuvat myös oman ammatillisuuden ja vastuun rajat. (Järvinen ym. 2009, 95.)

Moniammatillista työskentelyä tarvitaan varhaisen puuttumisen prosessissa. Päivähoitojärjestelmän asiakastyöskentelyä on pitkän aikaa toteutettu asiantuntijajohtoisena moniammatillisena työmuotona, jolloin huoltajat ovat mukana pääasiassa vain lastaan koskevissa palaverissa. Asiantuntijakeskeisestä toimintatavasta siirtyminen perheen voimavarakeskeiseen työskentelyyn tapahtuu uusien käytäntöjen ja lähestymistapojen myötä. Matalan kynnyksen työmuotona näyttäytyykin päivähoidon oma asiakastyö, jossa lapsen huoltajat ovat tasavertaisia kasvatuskumppaneita. (Huhtanen 2004, 185, 201.) Moniammatillinen yhteistyö vaatii ammatilliselta avointa ja kunnioittavaa asennetta perhettä sekä yhteistyökumppaneita kohtaan. Päätökset moniammatillisessa tiimissä tehdään yhdessä, mutta yksilölliset näkökulmat on huomioitava. (Soriano 2005, 26.)

Moniammatillisella työryhmällä tarkoitetaan eri ammattiryhmien ja lasten vanhempien yhteistä tiimiä, joka toimii yhdessä lapsen parhaaksi. Moniammatilliseen tiimiin voi kuulua perhepäivähoitajan lisäksi erityislastentarhanopettaja, sosiaalityöntekijä sekä terveydenhoitaja. (Salminen & Tynnenen 2011, 33–34.) Moniammatillisen tiimin jäsenten määrä ei ole oleellinen. Oleellista on, että moniammatillinen työryhmä on koottu lapsen ja perheen tarpeita vastaavaksi. (Soriano 2005, 26.)

5.2 Moniammatillinen yhteistyö Suonenjoella

Suonenjoella varhaiskasvatuksen palvelumuodot ovat päivähoito ja esiopetus. Suonenjoella toteutetaan päivähoitoa hoidontarpeen mukaan osa- tai kokopäivähoitona päiväkodeissa ja perhepäivähoitokodeissa (Suonenjoen kaupunki i.a.) Yksityisiä päivähoitopalveluita Suonenjoella tarjoavat yksityiset perhepäivähoitajat kotiperhepäivähoitona. Näiden lisäksi yksityisenä palveluna toimii ryhmäperhepäivähoidon yksikkö. (Suonenjoen kaupunki i.a.)

Perhepäivähoitaja tekee itsenäistä työtä omassa kodissaan, mutta se ei silti tarkoita, että yhteistyöverkosta ei olisi. Hoitajan työssä on korostuneen tärkeää yhteyden muodostuminen kodin ulkopuolisiin tahoihin. Verkoston tuki ja apu ovat tärkeässä asemassa muuten itsenäisesti toteutettavassa ammatinharjoittamisessa. Perhepäivähoidon yhteistyökumppaneina esiin nousevat erityisesti neuvolat ja sosiaalihoito. Perhepäivähoitajan on tärkeää kyetä ohjaamaan perheitä käyttämään tarvittaessa näitä palveluita. (Reunamo 2007, 158–160.)

Perhepäivähoidon ohjaajan pätevyysvaatimuksena on lastentarhanopettajan tai sosiaalikasvattajan tutkinto. Perhepäivähoitajille yhteistyö perhepäivähoidon ohjaajan kanssa on tärkeää ammatissa kehittyessä. Perhepäivähoidon ohjaaja on vastuullisessa asemassa tukiessaan perhepäivähoitajien työtä. (Alho-Kivi & Myöhänen. 2004, 32–33.) Perhepäivähoitajien lähiesimiehenä toimivan perhepäivähoidon ohjaajan tehtäviin kuuluu uusien perhepäivähoitajien haastattelu ja heidän valintaansa koskevat valmistelut sekä hoitajan kodin hoitopaikaksi sopivuuden arviointi. Tehtäviin kuuluu lisäksi hoitopaikkaa hakeneiden lasten valitseminen sekä hoitoryhmien koostaminen. Esimiestehtäviin kuuluu hoito-olosuhteiden valvominen sekä perhepäivähoitajien tukeminen ja neuvominen heidän työssään. Kasvatuksen laadusta perhepäivähoidon ohjaaja huolehtii varhaiskasvatussuunnitelmien laadinnan ja seurannan kautta sekä perhepäivähoitajien kouluttautumisessa. Myös yksityisen perhepäivähoidon valvonta on perhepäivähoidon ohjaajan valvonnan alaista. Perhepäivähoidon ohjaajan alueellinen perhepäivähoidon kehittäminen, organisointi sekä koordinointi ovat osa työtehtäviä yhteistyössä kunnan eri tahojen ja toimijoiden kanssa. (Työ – ja elinkeinoministeriö 2014 a.)

Konsultoiva erityislastentarhanopettajan työkenttään kuuluu varhaiskasvatus: päivähoito ja esiopetus. Hänen tehtävänä on lapsen tarkoituksenmukaisen hoidon, kasvatuksen, opetuksen ja kuntoutuksen suunnittelu sekä järjestäminen yhteistyössä päivähoiton ja esiopetuksen muun henkilökunnan, perheiden ja moniammatillisen yhteistyöverkoston kanssa. Hän huolehtii tukitoimien yhteensovittamisesta ja toteutumisesta lapsen arjen tilanteissa. Konsultoiva erityislastentarhanopettaja tekee moniammatillista yhteistyötä sivistys-, sosiaali- ja terveystoimen kanssa. (Päivi, Sedergren, henkilökohtainen tiedonanto 14.11.2014.)

Suonenjoen neuvola toimii merkittävänä osana lapsiperheiden palveluissa. Äitiys- ja lastenneuvolan terveydenhoitajat tekevät yhteistyötä sosiaalitoimen kanssa. Tarvittaessa terveydenhoitajat saavat sosiaalitoimen perhetyöntekijöiltä apua perheen tilanteen arviointiin ja mahdollisten tukitoimien käynnistämiseen. (Ritva, Korhonen, henkilökohtainen tiedonanto. 15.12.2014)

Suonenjoen perheneuvolapalvelut järjestetään ostopalveluna Tietotaito Group Suomi Osakeyhtiöltä. Perheneuvolaan hakeudutaan muun muuassa havaittaessa huolta lapsen käytöksessä tai kehityksessä tai tarvittaessa tukea lapsen kehityksen tukemiseen. Myös perheessä vallitsevaan hankalaan elämäntilanteeseen saa apua perheneuvolasta. Lähteen perheneuvolaan voivat tehdä sosiaalityöntekijät, kuraattorit ja neuvolan terveydenhoitajat. Perheneuvola on matalan kynnyksen palvelua, jolloin asiakas voi itsekin hakea perheneuvolan asiakkuutta. Perheneuvolan kolme psykologia palvelevat vanhempia ja lasten kanssa työskenteleviä puhelimitse sovittuina aikoina. (Suonenjoen kaupunki i.a.)

Suonenjoella sosiaalityön tehtävät on jaettu lastensuojeluun ja aikuissosiaalityöhön siten, että lastensuojelussa työskentelee kaksi perhetyöntekijää ja kaksi sosiaalityöntekijää. Aikuissosiaalityössä työskentelee kaksi sosiaalityöntekijää, joista toinen hoitaa myös vammaispalveluntyötehtäviä. Sosiaalityön päällikkönä, jolle kuuluvat myös lastenvalvojan tehtävät, työskentelee johtava sosiaalityöntekijä. (Suonenjoen kaupunki 2010, 23.)

Aikuissosiaalityössä pidetään tärkeänä kartoittaa lapsiperheiden kokonaistilanteet ja heidän tuen tarve elämän eri osa-alueilla. Talouteen ja asumiseen liittyvän toimeentulon avulla voidaan vakauttaa perheen taloudellista ja ilmapiiristä tilaa siten, että muun mu-

assa lapsiperheen asuminen ja lasta tapaavan vanhemman yhteydenpito on turvattu. Vanhemmalle avautuu näin mahdollisuus suunnata voimavarojaan vuorovaikutukseen lapsen kanssa, kun taloudellisesta pärjäämisestä ei tarvitse murehtia. Aikuissosiaalityön avulla voidaan havaita perheen vanhempien mahdolliset mielenterveys- ja päihdeongelmat ja heidät voidaan ohjata ajoissa tarvittavien palvelujen piiriin. Aikuissosiaalityö voi ohjata muun muassa perheneuvolaan, päivähoitoon ja perhetyöhön. Aikuissosiaalityö palvelee välillisesti myös lapsia, parantaen heidän vanhempiensa jaksamista ja selviytymistä. (Suonenjoen kaupunki 2010, 23–24.) Tämän vuoksi aikuissosiaalityö on tärkeä osa lastensuojelun sosiaalityötä.

Lastensuojelun sosiaalityö on erilaista kuin muut sosiaalityön alueet. Lastensuojelutyössä joudutaan valmistelemaan ja tekemään päätöksiä tahdonvastaisista toimenpiteistä. Tämä tarkoittaa sitä, että työssä joudutaan toimimaan myös vastoin asiakkaan tahtoa ja asiakkaan ja työntekijän yhteisen näkemyksen puuttumista sekä siitä huolimatta, ettei asiakas luota työntekijään. Sosiaaliviranomaisella on sosiaalihuoltolain ja lain asiakkaan asemasta ja oikeudesta mukaan oikeus selvittää asiakkaan asioita ja tehdä esimerkiksi kotikäynti asiakkaan tilanteen selvittämiseksi, jos huollon tarpeen arviointi sitä vaatii. (Karjalainen, Forsberg & Linnas 2012, 283.)

6 TUTKIMUKSEN LÄHTÖKOHDAT JA TOTEUTUS

6.1 Tausta ja tavoite

Opinnäytetyömme prosessi lähti liikkeelle keväällä 2014, jolloin yhteinen huoli lasten ja perheiden hyvinvoinnista ja siihen puuttumisesta mietitytti meitä kovin. Puhutaan paljon ongelmien ennaltaehkäisystä ja varhaisesta puuttumisesta, mutta silti media välittää lähes päivittäin tietoa lapsiperheitä kohdanneista traagisista tapahtumista. Mistä tämä johtuu? Onko siihen jokin syy, miksi työskentely toimi puheista huolimatta? Halusimme saada lisää tietoa asiasta. Se, että olemme kaikki sosionomiopintojen lisäksi suorittamassa lastentarhanopettajan kelpoisuutta, vaikutti aiheen valintaan. Sosionomin opinnoissa lastentarhanopettajan kelpoisuuden saamiseksi vaaditaan, että opinnäytetyö liittyy yhdessä tai vaihtoehtoisesti varhaiskasvatukseen, sosiaalipedagogiikan teoriaan tai toimintaympäristöön. Opinnäytetyön tulee käsitellä lapsia, perhettä tai vanhemmuutta. (Sosionomin (AMK) tutkintoon sisältyvät varhaiskasvatuksen ja sosiaalipedagogiikan opinnot Diakonia-ammattikorkeakoulussa, 2011.)

Tutkimusympäristö selkeni pohtiessamme perhepäivähoitajien työtä. Heidän työnsä voi olla hyvin yksinäistä ja lapsista sekä perheistä heränneistä huolista ei pääse keskustelemaan arjessa samalla tavalla kuin esimerkiksi päiväkodissa, jossa huolet on mahdollista jakaa työtiimin kesken. Olimme löytäneet aiheen, joka yhdistää varhaiskasvatuksen ja meitä myös kiinnostavan lastensuojelun.

Koska ajatuksemme on ennaltaehkäisevyyden ja varhaisen puuttumisen toimiminen, hahmottui tutkimustehtäväksemme selvittää perhepäivähoitajien tietoisuutta ja ajatuksia heidän työssään kohtaamiin lastensuojelullisiin kysymyksiin liittyen. Tarkastelemme työssämme suonenjokelaisen moniammatillisen yhteistyön toimivuutta lastensuojelun saralla perhepäivähoitajien näkökulmasta.

Tutkimuskysymyksemme olivat:

- 1) Mitä lastensuojelu on perhepäivähoitajien mielestä?
- 2) Miten lastensuojelu mahdollisesti näkyy perhepäivähoitajan työssä?
- 3) Mitkä ovat toimivat käytännöt ja esiin tulevat haasteet perhepäivähoitajien ja sosiaalityön välisessä yhteistyössä?
- 4) Minkälaisia ajatuksia lastensuojeluilmoituksen tekeminen herättää?
- 5) Miksi perhepäivähoitajat eivät tee lastensuojeluilmoituksia?

Tutkimuskysymysten selvittäminen on mielestämme tärkeää, koska perhepäivähoitajat toimivat pienten lasten perheiden kanssa ja ovat näin aitiopaikalla havaitakseen ennalta mahdollisia ongelmia perheessä. Ennakkokäsityksemme oli se, että lastensuojelulliset tahot ja päivähoito eivät tee yhteistyötä niin paljon kuin olisi mahdollista.

6.2 Kohderyhmä ja aineiston keruu

Tiimimme otti yhteyttä keväällä 2014 Suonenjoen varhaiskasvatus johtajaan ja kerroimme ideastamme kartoittaa perhepäivähoitajien tietoutta ja valmiutta ottaa yhteyttä ulkopuoliseen tahoon lastensuojelullisissa huolissa. Ideastamme kiinnostuttiin ja sovimme opinnäytetyömme tekemisestä Suonenjoen kaupungille. Maaliskuussa 2014 kävimme tapaamassa perhepäivähoitajia ja kertomassa opinnäytetyöstämme kunnallisten perhepäivähoitajien iltatapaamisessa, joka on noin kerran kuukaudessa. Koimme tutkimusaineiston keruun kannalta tärkeäksi, että vastaajat näkevät tutkimuksen tekijät. Uskomme tämän auttaneen vastausten saamisessa.

Kysymyslomaketutkimuksen haittana ilmenee vastausprosentin alhaisuus eli tutkimusaineiston kato. Yhtäläinen tähän tutkimusaineiston keruumenetelmään liittyvä ongelma on myös kysymyslomakkeiden palautuksen viivästyminen. Viiveet ja uusintakyselyt vaikuttavat tutkimuksen toteuttamisen aikatauluun ja vaativat resursseja. (Vilkka 2005, 74.) Kyselylomakkeet lähetimme toukokuussa 2014 ja saatekirjeessä pyysimme vastausten palauttamista kesäkuun loppuun mennessä. Kesäkuun alussa vastauksia oli palautunut vain seitsemän, jolloin perhepäivähoidon ohjaaja muistutti perhepäivähoitajia tutkimukseen vastaamisen tärkeydestä. Hän muistutti heitä uudestaan kesäkuun lopussa,

jolloin vastauksia oli tullut kahdeksan. Elokuun lopussa vastauksia oli tullut kaiken kaikkiaan 12. Syyskuussa tuli vielä yksi vastaus.

Aineiston keräämisen toteutimme postikyselynä. Lähetimme kyselylomakkeet vastauskuorella varustettuna. Valitsimme kyselylomakkeeseen pääsääntöisesti avoimia kysymyksiä. Näin ajattelimme saavamme paremmin materiaalia, kun vastaaja voi vastata kysymykseen kahlitsematta häntä valmiiksi rakennettuihin vastausvaihtoehtoihin. Ajattelimme, että siten esiin nousisi vastaajien oikea tietämys aiheesta ja se, mitä he pitävät keskeisenä ja tärkeänä ajattelussaan. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 196, 201.)

Tutkimuksen lähtökohdaksi valikoituivat perhepäivähoitajat ja heidän kokemuksensa yhteistyöstä lastensuojelua koskien sekä heidän tietämyksensä lastensuojeluilmoituksen tekemiseen liittyvissä asioissa. Kohderyhmäksi valikoimme sekä yksityiset että kunnalliset suonenjokelaiset perhepäivähoitajat. Perehdymme perhepäivähoitajien työhön osana varhaiskasvatusta ja heidän osuuttaan ennalta ehkäisevässä lastensuojelutyössä. Lisäksi käsittelemme työssämme lastensuojelua varhaiskasvatuksen näkökulmasta sekä moniammatillista yhteistyötä lastensuojelun ja päivähoidon yhteisellä toimintakentällä.

Keräsimme empiirisen aineiston anonyymeilla kysymyslomakkeilla suonenjokelaisilta perhepäivähoitajilta. Toteuttamamme survey-tutkimus on standardoitu eli vakioitu. Kyselyn ollessa vakioitu, kaikilta vastaajilta kysytään sama asiasisältö samalla tavalla. (Vilkkä 2005, 73.) Toimitimme kaikille vastaajille keskenään identtiset kyselylomakkeet. Vastaajat ovat ennakkotietojemme perusteella kaikki työikäisiä naisia. Kyselylomakkeiden laadinnassa mukana olivat varhaiskasvatusjohtaja, perhepäivähoidon ohjaaja ja sosiaalitoimi. Näin saimme laadittua kyselylomakkeen niin, että se palvelisi tuomilaan vastauksilla kaikkia osapuolia.

Helmikuussa 2015 palasimme kunnallisten perhepäivähoitajien pariin, osallistuen heidän kuukausikokoukseensa, jossa kerroimme pääpiirteet tutkimuksemme tuloksista. Lisäksi toteutimme kyselykaavakemuotoisen palautekyselyn, jonka kunnalliset perhepäivähoitajat täyttivät ja palauttivat tilaisuuden aikana. Perhepäivähoitajilta saamamme palaute kysymyslomakkeestamme oli varsin positiivista. Kysymyslomake koettiin toimivaksi eikä kyselyn toteuttamisajankohdalla koettu olevan merkitystä vastaamiseen.

Tutkimuskysymystemme sisältö herätteli hoitajien ajatuksia lastensuojelullisista asioista. He olisivat olleet valmiita vastaamaan myös nettikyselyyn.

6.3 Menetelmälliset lähtökohdat

Tutkimusmenetelmäksi valitsimme kvalitatiivisen eli laadullisen tutkimuksen. Laadullisen tutkimuksen tarkoituksena on analysoida tutkittavat asiat mahdollisimman laajasti keskittyen varsin pieneen määrään tapauksia. (Eskola & Suoranta 2008, 18.) Kvalitatiivisen tutkimuksen kohteena ovat tarkoituksen mukaisesti valittu ihmisjoukko sekä heidän kokemuksensa ja näkemyksensä tutkittavasta asiasta. Suonenjoella toimi opinnäytetyön prosessin alussa kunnallisia ja yksityisiä perhepäivähoitajia yhteensä 28 kappaletta, jonka katsoimme olevan meille juuri sopiva joukko tutkimuksen toteuttamiseksi. Heistä kyselyymme vastasi 13 henkilöä, jotka olivat kaikki naisia. Perhepäivähoitajina he olivat työskennelleet vajaasta vuodesta kolmeenkymmeneen vuoteen.

Kvalitatiivisen tutkimuksen tarkoituksena on ennemminkin paljastaa tai löytää tosiasioita kuin todentaa jo olemassa olevia väittämiä. Tutkimuksen tavoitteena on tutkimuskohteen ymmärtäminen. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 161, 164, 181.) Kun tutkimuksessa on mukana koko perusjoukko, on kyse kokonaistutkimuksesta, jolloin otantamenetelmää ei tarvita. (Vilkka 2005, 77 -78.) Tutkimuksessamme perusjoukon muodostavat kaikki Suonenjoella toimivat perhepäivähoitajat eli tutkimuksemme on kokonaistutkimus.

6.4 Aineiston käsittely ja analyysi

Laadullisen tutkimuksen analysointi koostuu havaintojen pelkistämisen ja arvoituksen ratkaisemisen vaiheista (Alasuutari 2007, 39). Aloitimme aineistomme analysoinnin lukemalla aineiston useaan kertaan läpi. Pohdimme myös samalla, mitä asioita aineistosta nousee esiin ja miten laajasti niistä on kirjoitettu.

Aineiston tematisointi on yleensä ensimmäinen askel aineistoon tutustuessa. Aineistoa lähdetään tutkimaan sillä silmällä, että sieltä nostetaan esiin teemoja jotka auttavat tut-

kimusongelman ratkaisemisessa. Meille teemat alkoivat hahmottua jo aineistoa ensimmäisen kerran silmällessä, kun olimme tiettyjä asioita muotoilleet kysymyksiin siten, että ne toivat meille tutkimuskysymyksiin vastauksia ilman, että niitä ryhdyttiin sen syvemmin analysoimaan. Erilaisien teemojen pinnalle nousun myötä, tutkailimme niiden esiintyvyyttä aineistossa sekä poimimme sieltä meille olennaiset aiheet, jotka nostimme erilaisiksi ryhmiksi. Jotta teemoittelu onnistuu, tekstin tulee muodostua kokemuksen ja teorian yhteensopivuutena kirjoitetussa työssä. Teemojen aiheista nousseita sitaatteja voidaan työssä käyttää aineiston elävöittämiseen, sen kuvaamiseen tai perustelemaan valintaa, jonka olemme tehneet. Mutta niitä on käytettävä järkevästi, jottei tekstistä tule liian laaja ja raskas lukea. (Eskola & Suoranta 2008, 174–175,180.)

Valitsimme aineiston analysointitavaksi sisällönanalyysin, jonka tavoitteena on kuvata tutkimuksen kohteen aiheen sisältöä ja sen erittelyllä analysoida, mitä aiheesta on puhuttu ja kirjoitettu. Aineistolähtöisessä analyysissä aineisto ryhmitellään aluksi vapaasti, jonka jälkeen sitä aletaan purkaa pienempiin osiin ja luokkiin, yhdistellen sisällöllisesti samankaltaiset osat. (Eskola & Suoranta 2008, 185–187.) Aloitimme aineistomme purkamisen litteroimalla vastaukset tietokoneelle kysymysten mukaisesti. Näin ajattelimme helpottaa jatkokäsittelyjä. Samassa vaiheessa, kuin kirjoitimme vastaukset sana sanallisesti ylös, numeroimme vastauslomakkeet, jos jostain syystä joutuisimme jossain vaiheessa palaamaan niihin, olisi se helpompaa.

Sisällönanalyysi on tekstianalyysia, jossa tarkastellaan jo valmiita tekstimuotoja tai selkaiseksi muutettuja aineistoja, muodostaen aineistosta lopulta selkeä ja tiivistetty kuvaus hukkaamatta sen sisältämää tietoa (Tuomi & Sarajärvi 2002, 105, 110). Sisällönanalyysi voidaan tehdä aineistolähtöisesti, teoriasidonnaisesti tai teorialähtöisesti erona on perustuuko analyysi ja luokittelu aineistoon vai valmiiseen teoriaan. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 110; Eskola 2010, 182). Valitsimme teoriasidonnaisen katselmuskannan, jossa aineiston analyysi ei perustu suoranaisesti teoriaan, mutta käytämme teoriaa tukemaan tulkintojamme. (Eskola 2010, 182).

Teoriasidonnainen sisällönanalyysi etenee kuitenkin aineistolähtöisen sisällönanalyysin mukaisesti. Ensiksi aineisto redusoidaan eli pelkistetään siten, että siitä poistetaan tutkimukselle, ei-oleelliset osat, pilkotaan ja tiivistetään. Pelkistämistä on se, että aineistosta etsitään tutkimuskysymyksiin sopivia vastauksia ja merkataan ne. Aineiston ryh-

mittelyssä eli klusteroinnissa aineistosta kootut alkuperäisilmaukset käydään tarkasti läpi. Aineistosta etsitään eroavaisuuksia tai samankaltaisuuksia, ne yhdistetään ja ryhmitellään nimeten ne lopuksi, sen mukaan, mikä kuvaa sen sisältöä. Sen jälkeen, kun nämä on tehty, tulee tutkimuksen kannalta oleellisen tiedon erottamisen eli abstrahoinnin vaihe. Tässä vaiheessa tutkimuksen kannalta tärkeiden tietojen perusteella muodostetaan teoreettisia käsitteitä ja johtopäätöksiä niistä. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 111–112, 114.)

6.5 Luotettavuus ja eettisyys

Tutkimusetiikassa on pohjimmiltaan kyse siitä, millä keinoin haluttuun päämäärään päästään (Mäkinen 2006, 10). Diakonia-ammattikorkeakoulussa korostetaan eettisyyttä koko opiskelujen ajan, joten sen myötä eettiselle ajattelulle on vuosien saatossa luotu vankka pohja. Opinnäytetyö yhteistyösopimuksessa sitoudutaan noudattamaan tutkimuseettisiä ohjeita ja hyvän tieteellisen käytännön periaatteita. (Diakonia-ammattikorkeakoulu 2010, 11–12.) Opinnäytetyömme läpi kulkeekin eettinen polku, joka alkoi jo aihetta pohtiessa. Mietimme, mitä aihetta päivähoidon alueella ei olisi jo valmiiksi tutkittu. Havaitimme, ettei perhepäivähoitajan työtä laadun lisäksi ole kovin paljon tutkittu. Tästä syystä päädyimme päivähoidon osa-alueelta tutkimaan perhepäivähoitajien ja sosiaalitoimen yhteistyötä sekä hoitajien tietoisuutta lastensuojelullisiin kysymyksiin. Siitä voisimme saada uutta tietoa kasvattajien käyttöön sekä koko yhteiskunnan hyväksi.

Luotettavuutta tutkimuksellemme on tuonut se, että tutkimussuunnitelmaa arvioivat niin ohjaava opettaja kuin opponoiva ryhmäkin. Ohjaava opettaja arvioi tutkimusta läpi sen tekoprosessin. Pohtiessamme aihetta ja kysymyksiä otimme huomioon eettisen näkökulman. Kysymyksiä muotoillessa täytyy ottaa huomioon vastaajien anonymiteetti sekä kysymysten avoimuus niin, ettei niihin pysty vastaamaan yksiselitteisesti (Mäkinen 2006, 10). Laadimme kysymykset yhdessä sosiaali- ja päivähoidon ammattilaisten sekä ohjaavan opettajan kanssa.

Luotettavuuden ja eettisten ohjeiden mukaisesti on hyvä käydä informoimassa vastaajia opinnäytetyöstä (Mäkinen 2006, 10). Esittelimme itsemme sekä tutkimusaiheemme

perhepäivähoitajille ennen kyselylomakkeiden lähettämistä hoitajien kevätkokouksessa. Opinnäytetyön tekijöiden on omalta osaltaan tuotava tutkimuksen tekemiseen läpinäkyvyyttä ja personoitava itsensä (Mäkinen 2006, 114). Samalla kerroimme, kuinka tärkeää olisi saada vastauksia kysymyslomakkeilla, jotta pystyisimme kehittämään osaltamme perhepäivähoitajien työtä.

Kerroimme, että materiaali käsitellään eettisesti oikein ja jokaisen anonymiys tulee säilymään. Tutkittavien henkilöiden nimettömyys lisää tutkijoiden vapautta johtopäätöksiä tehdessä. Tämä osaltaan myös lisää tutkimuksen objektiivisuutta. (Mäkinen 2006, 114.) Lähetekirjeessä korostimme työmme laadukkuutta, että saisimme mahdollisimman paljon vastauksia kysymyksiimme. Käsittelemme saamaamme materiaalia niin, ettei julkaisusta pysty tunnistamaan yksittäisiä henkilöitä. Anonymiteetti suojaa myös tutkittavien vastauksissa esille tulleita muita henkilöitä (Mäkinen 2006, 114).

Kun vastauksia ei aluksi tullut tarpeeksi, jatkoimme vastausaikaa sekä lähetimme perhepäivähoidon ohjaajan kautta kaksi muistutusviestiä. Mahdollisimman korkealla vastausprosentilla taataan tutkimuksen luotettavuus (Mäkinen 2006, 93). Vastaaminen oli maksutonta, minkä toteutimme liittämällä kysymyskaavakkeen mukaan kirjekuoren, jossa oli valmiina postimerkki.

Vastauksista keräsimme materiaalia niin, että se olisi mahdollisimman puolueetonta. Puolueettomuutta tukee myös se, että tekijöitä on neljä. Keskustelimme ja pohdimme, mikä olisi mahdollisimman objektiivinen näkökanta. Toisaalta tutkijoiden pitää myös tuoda esiin uudenlaisia näkökantoja ja löydöksiä tutkimastaan aiheesta (Tuomi & Sarajärvi 2002, 131).

Tutkimuksen luotettavuudenkin tähden noudatamme tutkimuksessa huolellisuutta ja tarkkaavaisuutta. Lähdemateriaali valittiin siten, että tieto olisi mahdollisimman ajankohtaista. Hankimme empiiristä aineistoa laajasti ja monipuolisesti. Emme plagioi suoraan tekstiä, vaan käytämme lähdeviitteitä sekä annamme arvon alkuperäiselle lähteen tuottajalle. Tutkimuksen sisäisen johdonmukaisuuden säilyminen läpi työn on tärkeää (Tuomi & Sarajärvi 2002, 124). Haluamme painottaa julkaisun oikeakielisyyttä.

Haluamme, että tutkimuksessamme säilyy objektiivisuus läpi koko työn ja arvioimme ryhmässä, kuinka arvomme ja asenteemme näkyvät lopullisessa työssä. Olemme saaneet riittävästi monipuolista aineistoa kysymyslomakkeiden avulla. Tutkimus on toteutettu tieteellisen tutkimuksen toteuttamisen yleisesti ohjaavin periaattein. Tehdyt tulokset vahvistetaan teorian avulla sekä vastaavat muita tehtyjä tutkimuksia. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 137.) Tutkimuksen luotettavuutta lisää se, että olemme tehneet kyselyn vain perhepäivähoitajille, joiden yhteystiedot saimme perhepäivähoidon ohjaajalta.

Olemme dokumentoineet koko prosessin ajan työtämme sekä tarvittaessa ottaneet yhteyttä sosiaali- ja päivähoito ammattilaisiin. Tutkimuksen tekijöiden on oltava varmoja tiedon laillisuudesta sekä tarvittaessa täsmentää jo löydettyä materiaalia (Mäkinen 2006, 81). Olemme pohtineet ja suunnitelleet tutkimus- ja painotusalueita siten, että niistä olisi mahdollisimman suuri hyöty perhepäivähoitajille ja heidän ohjaajallensa.

Olemme vuoden ajan tutkineet aihettamme laajasti eri materiaalilähteistä muun muassa kirjallisuudesta, internetistä, lehtijulkaisuista, kansainvälisistä lähteistä sekä opinnäytteistä ja pro gradu- töistä. Tutkimuksesta tullaan avoimesti ja rehellisesti raportoimaan yhteistyötaholle sekä Suonenjoen perhepäivähoitajille. Tulemme esittämään tutkimuksemme tulokset selkeästi ja ymmärrettävästi.

Opinnäytetyömme tarkoituksena on tarkastella perhepäivähoitajien tietoisuutta ja ajatuksia heidän työssään kohtaamiin lastensuojelukysymyksiin liittyen. Työssämme karvoitamme moniammatillisen yhteistyön toimivuutta lastensuojelun saralla. Pyrimme työmme avulla kehittämään ja helpottamaan sosiaalitoimen ja perhepäivähoitajien yhteistyötä.

Olemme sitoutuneet noudattamaan suunnitelmassa esitettyä aikataulua niin, että lopullinen tutkimustyö on valmis keväällä 2015. Materiaalia ei saa luovuttaa ulkopuolisille eikä tietoja tulla voi käyttää muuhun tarkoitukseen. Työn julkaisun jälkeen taustamateriaali ja kyselylomakkeet on tuhottava tarkoituksenmukaisesti. (Diakoniammattikorkeakoulu 2010, 11- 12.)

7 TUTKIMUKSEN TULOKSET

7.1 Lastensuojelu perhepäivähoitajan työssä

Tutkimuksellamme pyrimme selvittämään, minkälaisia käsityksiä perhepäivähoitajilla on lastensuojelusta ja miten he sen näkevät osana tekemäänsä työtä. Vastauksia tarkastelemalla pystyimme selkeästi havaitsemaan vastauksista perhepäivähoitajien yhtenäiset näkemykset lastensuojeluun liittyen. Vastajat olivat niin ikään samansuuntaisia vastauksissaan siitä, kuinka lastensuojelu näkyy perhepäivähoitajan työssä.

”Kaikilla lapsilla on oikeus turvalliseen ja virikkeitä antavaan kasvuympäristöön tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen”

Kyselyyn vastanneet perhepäivähoitajat kokivat lastensuojelun näkyvän työssään monin eri tavoin. Useimmin vastauksissa nousi esiin perhepäivähoidon toimiminen lastensuojelun tukitoimena. Perhepäivähoitajat kokivat lastensuojelulliseksi tehtäväkseen tukea lasta kasvussa ja kehityksessä. Perhepäivähoito nähtiin lastensuojelun kentällä lähinnä ennaltaehkäisevänä työnä, jossa hoidolla ja huolenpidon antamisella voidaan muun muassa turvata lapselle säännöllinen päivärytmi sekä sosiaaliset suhteet ja tekijät. Lisäksi kasvatuskumppanuuden tärkeys näkyi osassa vastauksissa. Lastensuojelu näyttäytyi perhepäivähoitajien työssä ilmoitusvelvollisuutena, mikäli hoitaja koki, että lasta on kohdeltu kaltoin. Päivähoidon työntekijällä on velvollisuus havainnoida lapsen hyvinvointia, vanhempien ja lapsen välistä suhdetta sekä perheen yleistä tilannetta.

Perhepäivähoitajan työhön kuuluu olennaisena osana työskentely hoidettavan lapsen vanhempien kanssa. Työstäessämme tutkimuksen tuloksia saamistamme vastauksista nousi vanhempien kanssa tehtävä yhteistyö erityisesti esille. Perhepäivähoitajat mielsivät vanhemmuuden ja kotikasvatuksen tukemisen osaksi tekemäänsä lastensuojelutyötä. Kyselyyn vastanneet hoitajat kokivat perheiden ongelmien moninaistuneen. Vastauksissa esiin nousivat avioerot, mielenterveys- ja päihdeongelmat ja huolenpidon puute. Nämä seikat on huomioitava, mikä tuo perhepäivähoitajan työhön lastensuojelun ulottuvuuden.

Perhepäivähoitajat kertoivat vastauksissaan lastensuojelun olevan heidän työssään lasten fyysisestä ja psyykkisestä hyvinvoinnista huolehtimista ja sen turvaamista. Lapsen hyvinvoinnin lisäksi perheen hyvinvoinnin merkitykseen perhepäivähoitajat olivat kiinnittäneet huomiota varsin suppeasti. Lastensuojelullinen työ perhepäivähoitajalla näkyi lisäksi lasten tukitoimellisena ja virikepaikkaisena hoitomuotona.

Vastauksista oli nähtävissä perhepäivähoitajan lastensuojelullinen tarkoitus toimia lasten oikeuksien ja edun turvaajana. Perhepäivähoitajat kertoivat luovansa toiminnallaan lapsille säännöllisen päivärytmin ja antavat lapselle virikkeellistä toimintaa, jota lapsi ei välttämättä kotona saa.

”Että lapsilla on hyvä olla ja kehittyä normaalisti vaikka koti olot olisivat huonolla tavalla”

Kolmestatoista kyselyyn vastanneesta viidelle oli noussut huolta herättäviä ajatuksia lapsesta tai perheestä. Nämä ajatukset olivat nousseet esiin lapsen epäsäännöllisestä päivärytmistä, lapsen likaisuudesta ja väsymyksestä, lapsen kertomuksista vanhempien riidoista tai muista tarinoista ja usein sattuneista vahingoista, joista jää mustelmia. Myös vanhempien käytös lasta kohtaan oli herätellyt huolta. Hoitajien vastauksissa kiinnitimme huomiota siihen, että lastensuojelullisen tarpeen herätessä hoitajat kiinnittivät huomioita lähes poikkeuksetta lapsen ulkoisiin merkkeihin esimerkiksi väkivallasta. Vain harvat hoitajat nostivat vastauksissaan esiin lapsen muun käyttäytymiseen liittyvän oirehtimisen, esimerkiksi ylivilkkauden.

7.2 Toimivat käytännöt ja esiin nousevat haasteet

Tutkimuksemme yhtenä tarkoituksena oli selvittää perhepäivähoitajien esiin nostamia ja heidän työssään hyväksi havaittuja toimintatapoja lastensuojeluun liittyen. Tämän lisäksi selvitimme lastensuojelutyöhön liittyviä haasteita, joita perhepäivähoitajat työssään kohtaavat. Nostimme esiin myös perhepäivähoitajien ja sosiaalitoimen moniammatillisen yhteistyön käytäntöjä ja kehityskohtia.

Kaikki perhepäivähoitajat mainitsivat vastauksissaan, että tietävät kuinka lastensuojeluilmoitus tehdään. Valtaosa vastaajista koki, että lastensuojeluilmoituksen tekeminen on heille ohjeistettu hyvin. Perhepäivähoitajat ovat maininneet, että ohjeistus lastensuojeluilmoituksen tekemiseen löytyy ”Hoitajan kansioista”, josta lastensuojeluilmoituksen tekemiseen tarvittava tieto on helposti saatavilla.

Yhteistyötahona kyselyvastauksissa perhepäivähoitajat mainitsivat hoitolasten huoltajat. Perheillä voi olla lisäksi tukiperhe, jonka kanssa myös perhepäivähoitaja on yhteyksissä. Lastensuojeluun ja huolen heräämiseen liittyvissä asioissa hoitajat voivat keskustella yli ammattirajojen sekä lasten huoltajien kanssa. Perheille annettava tuki ja kasvatusapu ovat perhepäivähoitajan työssään toteuttamaa kasvatuskumppanuutta sekä vanhemmuuden tukemista.

Moniammatillisuus näkyi kyselyyn vastanneiden perhepäivähoitajien työssä yhteistyönä eri tahojen kanssa. Huolen heräämis -tilanteissa perhepäivähoitajat nimesivät yhteistyötahonsa verrattain laajasti. Lapsen kohdistuvasta huolesta vastaajat kertoivat voivansa keskustella perhepäivähoidon ohjaajan, sosiaalityöntekijöiden ja perhetyöntekijöiden, konsultoivan erityislastentarhanopettajan, neuvolan tai varhaiskasvatusjohtajan kanssa. Yli ammattirajojen tapahtuvalla keskustelulla perhepäivähoitajat toivoivat saavansa neuvoja ja apua sekä vahvistusta omille havainnoilleen. Perhepäivähoitajat tekevät päivähoidon työympäristössä verrattain itsenäistä työtä.

Vaikka perhepäivähoitajat nimesivät laajahkon moniammatillisen yhteistyöverkoston, johon tarvittaessa voi olla mieltä askarruttavissa asioissa yhteydessä ja tukeutua, verkoston toimivuus ja moniammatillinen yhteistyö jäi kuitenkin aineiston perusteella lähinnä teorian tasolle. Vain harvoista vastauslomakkeista kävi ilmi, että yhteistyötä oli käytännössä tehty yli ammattirajojen. Verkoston toimivuuteen sekä säännöllisiin yhteisiin koontumisiin ja kontakteihin tulisi kohdentaa perhepäivähoitajien vastauksissaan toivomia voimavaroja, jotteivät muuten itsenäistä ja vastuullista työtä tekevät hoitajat jää yksin.

Vastauksista nousi esille asioita, joita perhepäivähoitajat arvostavat ja kaipaavat. Sosiaalityöntekijöiden tuttuus oli heidän mielestään yhteistyötä helpottava asia, vaikka se ei näyttäisikään auttavan aivan avoimeen ja luottamukselliseen keskusteluun, jota perhe-

päivähoitajat toivoisivat. Ajankohtainen posti ja yhteystietojen ajan tasalla pitäminen helpottaisivat perhepäivähoitajien vastausten perusteella yhteistyön rakentamista sosiaalitoimen kanssa. Perhepäivähoitajat toivoivat sosiaalityöntekijää yhteisiin tapaamisiin kertomaan todellisista tilanteista esimerkkejä. Lisäksi lastensuojelusiakkaina olevien perheiden taustojen tietäminen oli toiveiden listalla.

Moniammatillisen työskentelyn tarve näyttäytyi aineistossamme siinä, että perhepäivähoitajat haluavat “hyväksynnän omille ajatuksilleen” ja tukea siihen “että onko tehty ilmoitus aiheellinen ja mitä siinä lapselle koituu?” Perhepäivähoitajat kokivat moniammatillista tuen tarvetta lisäksi siihen, miten perhe kohdataan ilmoituksen teon jälkeen. Mieltä askarrutti myös, “miten toimia jos vanhemmat, vanhempi saa tietoonsa kuka ilmoittaja on”. Vastauksista esiin nousivat toivomukset keskusteluille ja mahdollinen suojelun tarve lastensuojeluilmoituksen tekemisen jälkeen otettiin esille. Muutamissa vastauksissa toivottiin, että saataisiin tietoa miten asia on edennyt ja onko lapselle ollut apua.

7.3 Lastensuojeluilmoitus – peikko vai pelastus

Tutkimuksemme lähtee liikkeelle perhepäivähoitajien hallitsemasta lastensuojelua koskevasta tietoisuudesta edeten perhepäivähoitajien tekemän eritahoisen yhteistyön kautta syvemmälle heidän kokemusmaailmaansa. Lopuksi pyrimmekin tutkimuksellamme nostamaan esiin perhepäivähoitajien lastensuojeluun ja erityisesti lastensuojeluilmoituksen tekemiseen liittyviä ajatuksia ja tunteita sekä asenteita. Perhepäivähoitajat työskentelevät erityisen läheisessä suhteessa hoitamiinsa lapsiin ja heidän perheisiinsä, joten myös lastensuojeluun ja ennalta ehkäisyyn liittyvä havainnointi on luonnollinen osa heidän tekemäänsä työtä.

Vastauksista kävi ilmi, että perhepäivähoitajat suhtautuivat lastensuojeluilmoitukseen ja siitä mahdollisesti perheelle seuraaviin toimenpiteisiin ennakkoluuloisin asentein. Useimmin hoitajia huolesti ja arvelutti vanhempien suhtautuminen ilmoituksen tehneeseen hoitajaan. Huolen hoitajissa herätti myös, että huoltajat saavat tietoonsa lastensuojeluilmoituksen tekijän sekä se, miten huoltajat tulisi kohdata lastensuojeluilmoituksen tekemisen jälkeen. Hoitajat punnitsivat vastauksissaan lastensuojeluilmoituksen vaiku-

tuksia lapseen ja perheeseen näkökulmista, joissa lastensuojeluilmoitus ja siitä seuraavat toimenpiteet näyttävät negatiivisena asiana. Lastensuojeluilmoituksen tekemiseen liitettiin vastauksissa voimakkaita pelon tunteita ja ristiriitaisia ajatuksia. Perhepäivähoidajat tasapainottelevat ammatillisuuden ja perhettä kohtaan kumpuavan lojaaliuden rajamailla. Hoitosuhdetta ei haluta riskeerata tekemällä mahdollisesti aiheettomaksi katsottu lastensuojeluilmoitus.

Vaikka perhepäivähoitajat tiedostavat itselleen sen, kun huoliraja ylittyy ja huomataan, ettei vanhemmista ole syystä tai toisesta huolehtimaan lapsesta, on tehtävä lastensuojeluilmoitus, jota he kuitenkin pohtivat ristiriitaisin tuntein. He ymmärtävät sen, että lastensuojeluilmoitus on tehtävä ja he ovat valmiita siihen, mutta heidän vastauksistaan kumpusi epävarmuus ja he tarvitsevat tukea lastensuojeluilmoituksen tekemiseen. Perhepäivähoitajia arvelutti lastensuojeluilmoituksen teossa vanhempien reaktiot, asioiden yksin kohtaaminen sekä perheen kohtaaminen ilmoituksen jälkeen. Lapsen edun vaatiessa, he ovat ilmoitusvelvollisia ja valmiita tekemään ilmoituksen.

”Jos olen väärässä, mitä sitten seuraa!”

Perhepäivähoitajien mielessä pyörii myös ajatukset siitä, milloin on aiheellista ja milloin on oikea aika tehdä lastensuojeluilmoitus. Näiden asioiden ratkomiseen he toivoivatkin moniammatillista yhteistyötä. Perhepäivähoitajat tietävät, mitä lastensuojelu on sekä miten lastensuojeluilmoitus tulisi tehdä. Useat hoitajat olivat lisäksi huolen herättyä harkinneet lastensuojeluilmoituksen tekemistä. He kokivat saaneensa riittävän ja selkeän ohjeistuksen lastensuojeluilmoituksen tekemiseen sekä saavansa apua ohjaajalta, jos asiat lapsesta ja perheestä mietittyvät. Yksin ei tarvitse vastausten mukaan päättää tehdäkö lastensuojeluilmoitus vai ei.

Vaikka perhepäivähoitajilla on vahva tietopohja ja tiivis yhteistyötahojen turvaverkko lastensuojelullisiin seikkoihin liittyen, kokivat he paljon epävarmuutta tilanteissa, joissa huolen herättyä tulisi ryhtyä toimenpiteisiin. Eikä työssäoloajalla ole siihen merkitystä, yhtä varmaa tai epävarmaa on tuoreella hoitajalla kuin useita vuosia työssä olleella. Vastauksista kuitenkin nousi esille se, että jos lastensuojeluilmoitus oli jo tehty ja oma kokemus oli antanut lastensuojeluun jo muutenkin tuntumaa, koettiin se varsin luonnollisena asiana. Kuitenkin vastauksista kumpuaa se, että jokainen on valmis laittamaan

lapsen edun oman pelon edelle ja perhepäivähoitajat olivat valmiita toimimaan sen mukaan. Vain harva mainitsi lastensuojeluilmoituksen tekemisen kuitenkin olevan myös velvollisuus.

8 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimuksen tulosten herättämiä ajatuksia olemme koonneet johtopäätöksiin. Tarkastellessamme tutkimuksen tuloksia huolen heräämisen, kasvatuskumppanuuden, moniammatillisen yhteistyön ja yksilöllisen kehittymisen näkökulmista.

8.1 ”Pph:n tehtävä on tarkkailla ja havainnoida / perheen/ lapsen tilannetta.”

Lastensuojelulaki (2007) kertoo, että lapsella on oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun. Laissa korostetaan varhaisen puuttumisen ja ennaltaehkäisevän lastensuojelun merkitystä (Karjalainen ym. 2012, 278). Ensisijainen vastuu lapsen hyvinvoinnista on lasten vanhemmilla ja huoltajilla, joiden tulee turvata hyvinvointi lapsille (Lastensuojelulaki 417/2007). Mutta yleistyneet mielenterveys- ja päihdeongelmat, työttömyys ja monet muut asiat voivat olla syitä, että vanhemmat eivät jaksaa. Yhä useammin he tarvitsevat apua lastensa kasvun ja kehityksen tukemiseen ja turvaamiseen. Yhteiskunnalla on oma vastuu siinä, että lapsilla on hyvät kasvuolosuhteet ja vanhemmilla tarvittava tuki kasvatukseen (Komi 2009, 14).

Hoidossa olevien lasten käyttäytyminen ja tarpeet ovat vaihtelevia. Kasvattajien tehtävänä onkin arvioida lasten käyttäytymistä ja pyrittävä vastaamaan ilmeneviin erityisen tuen tarpeisiin. Erityisellä tuella pyritään turvaamaan lapsen hyvinvointi. Lasten ja perheiden kohtaamiseen käytettävien erilaisten työotteiden ja tukipalveluiden tarve kasvaa perheiden ollessa yhä moninaisempia. Päivähoitolasten erityisen tuen tarve lisääntyy koko ajan. (Huhtanen 2004, 203–205.) Perhepäivähoitajat ovat tärkeässä asemassa työskennellessään lasten ja perheiden kanssa ja havainnoidessaan näkyviä huolen merkkejä. Lasten itsensä kertomat jutut, pelon ilmaisut, merkit pahoinpitelystä ja vanhempien välinpitämättömyys ovat perhepäivähoitajien mielestä asioita, jolloin huolen kellojen pitäisi jo soida. Tutkimuksen tuloksia tarkasteltaessa voidaan todeta, että perhepäivähoitajat kohtaavat työssään lastensuojelun elementtejä ja he kokevat tekevänsä lastensuojellista työtä monin eri tavoin. Erityisesti tukitoiminen hoitotyö näyttäytyy perhepäivä-

hoitajien arjessa. Tämänkaltainen työ tulee tulevaisuudessa olemaan lisääntyvää ennalta ehkäisyyn panostettaessa.

Tutkimuksen tuloksista on pääteltävissä, että perhepäivähoitajat kohtaavat työssään tilanteita ja hetkiä, jolloin heillä herää huoli lapsesta. Huolen herääminen kertoo työntekijälle omien toimintamahdollisuuksien kaventuneen. Huoleen puuttuminen kannattaa tehdä jo ennen kuin omat voimavarat ja toimintavaihtoehdot perheen tukemiseksi ovat kaventuneet liikaa. Oman huolen ilmaiseminen ja esiin tuominen on yhteistyötarjous ja avunpyyntö yhtä aikaa. Kun hoitaja ottaa huolen puheeksi lapsen huoltajan kanssa, hän pyytää yhteistyötä huolen vähentämiseksi, mutta myös tarjoaa omaa tukeansa. Huolen esille tuominen on usein palvelus, jonka myötä perhe saa mahdollisuuden tulla kuulluksi. (Taajamo 2006, 245–246.) Vaikka perhepäivähoitajat ovat päivittäin tekemisissä hoitamiensa lasten huoltajien ja vanhempien kanssa, onko heillä kuitenkaan työssään tilaisuutta kohdata vanhemmat siten, että heillä olisi mahdollisuus ottaa heränneitä huolenaiheita esille. Lapsen tuomis- ja hakutilanteet ovat usein kiireen sävyttämiä eivätkä olemukseltaan sellaisia, että niiden aikana voisi huolenaiheita nostaa esille asiaankuuluvasti. Vanhempien ja perhepäivähoitajan kanssakäymiseen olisikin hyvä varata aika ajoin kiireetöntä aikaa keskustelulle.

Ehkäisevän lastensuojelun piiriin kuuluu lain mukaan huolen puheeksi ottaminen, yleinen yhteistyö sekä lastensuojeluilmoitusten tekeminen. Vasta sen jälkeen, kun lastensuojelun sosiaalityöntekijä aloittaa lastensuojelutarpeen selvityksen siirtyy toiminta lapsi- ja perhekohtaiseen lastensuojelutyöhön. (Remsu & Törrönen 2007, 40.) Lastensuojelutoimiin ryhtyminen ei kuitenkaan tarkoita sitä, että lapsen käyttäytyminen tai kasvuolet olisivat jo vaikuttaneet hänen kehitykseensä ja terveyteensä. Toimenpiteisiin ryhtymiseen riittää se, että olosuhteiden vaarantumisen riski on ilmeinen. (Aer 2012, 39.) Tämän vuoksi olisi tärkeää, etteivät perhepäivähoitajat liikaa miettisi, milloin on oikea hetki ottaa asia puheeksi ja viedä eteenpäin, vaan luottaisivat omaan tuntemukseensa ja ottaisivat asian rohkeasti esiin.

Lasten päivähoidon henkilöstöllä on lastensuojelulain mukainen ilmoitusvelvollisuus (Eriksson & Arnkil 2012, 33). Tutkimuksen tuloksista on pääteltävissä, että perhepäivähoitajat eivät aivan täysin sisäistä lastensuojeluun liittyvää ilmoitusvelvollisuuttaan. Jos lapsen hoidossa ja huolenpidossa ilmenee tarvetta ja olosuhteet hänen ympärillään tai

lapsen oma käyttäytyminen vaikuttavat hänen kehitykseensä vaarantavasti, on tehtävä lastensuojelutarpeen selvittäminen. Panostettaessa ehkäisevään työhön edistetään lapsen hyvinvointia ehkäisemällä lasten ja perheiden ongelmien muodostumista, kasautumista sekä niiden vaikeutumista. (Järvinen ym. 2009, 91–92.) Lastensuojeluilmoituksen tekoa ei tulisi pelätä. Ammatillisesti toimittaessa, on lapsesta herännyt huoli otettava ensisijaisesti vanhempien kanssa puheeksi. Vanhemmille on hyvä perustella huolen heräämisen syitä sekä mahdollisesti tehtävää ilmoitusta. Lastensuojeluilmoituksen teko on merkki siitä, että perheen tilannetta tulee tarkastella ja tarvittaessa aloittaa tukitoimet. Perhepäivähoitajien ei kannata pohdiskella liikaa sitä, että ilmoituksen teko olisi turhaa tai johdaako se lapsen huostaanottoon. Päinvastoin ajatusten tulee olla siinä, että varhaisessa vaiheessa toimiessa lapsi ja perhe saavat paremmin auttavat tukitoimet. Perhepäivähoito voi jatkossa tarvittaessa toimia lastensuojelun tukitoimena, muutoin se ei ole osana lastensuojelun palveluita.

“En koe sitä positiivisena asiana, mutta jos tarve sen vaatisi tekisin sen, se olisi lapsen etu kuitenkin. Miettisihän sitä myös varmaan että jos vanhemmat saa asian tietoon, niin siitä tuskin seuraisi mitään positiivista.”

Vastauksista näkyy perhepäivähoitajien asenteellinen suhtautuminen lastensuojeluun. Lasten kanssa työskentelevän ammatillinen asenne on ensiarvoisen tärkeä lapsen hyvinvoinnin edistämässä.

Perhepäivähoitajat pohdiskelevat kuitenkin usein huoltansa ja kaipaavat tukea arvioon siitä, onko heille herännyt huoli lapsesta ja perheestä riittävä lastensuojeluilmoituksen tekemiseen. Tärkeintä perhepäivähoitajan kannalta katsottuna on se, että ilmoitus tehdään viipymättä. Perhepäivähoitajien tehtävä ei ole pohtia mahdollisia ilmoituksesta seuraavia jatkotoimenpiteitä. Heissä on herännyt huoli tekemiensä havaintojen pohjalta ja he toimivat ammattilaisina oikein välittäessään huolenaiheensa eteenpäin.

Työntekijän velvollisuus on havainnoida lasta ja kertoa näkemästään tarvittaessa eteenpäin. Lasta ja perhettä koskeviin sisäisiin asioihin puuttumisen kynnys on kuitenkin korkea. (Komi 2009, 15.) Tämä näkyy myös tutkimuksen tuloksissa, sillä myös perhepäivähoitajat nostavat yhtenä huolen puheeksi ottamista estävänä tekijänä perheen sisäisiin asioihin puuttumisen. Mikä on ymmärrettävää siinäkin mielessä, että lapsen ja perheen hyvinvoinnin ja pahoinvoinnin raja voi olla häilyvä. Pahoinvoinnin tunnistamisen

avuksi on kuitenkin kehitetty erilaisia menetelmiä, joista huolen vyöhykkeistö menetelmä on yksi niistä. Huolen vyöhykkeistö menetelmä tarjoaa apua työntekijän huolen asteen tunnistamiseen. (Komi 2009, 15.) Sekä auttaa jäsentämään omien auttamismahdollisuuksiensa riittävyyttä sekä lisävoimavarojen tarvetta. Huolen puheeksiottamisen menetelmä sopii tilanteisiin, joissa lapseen liittyvä huoli halutaan ottaa käsittelyyn hänen huoltajiensa kanssa. Menetelmän avulla voidaan ottaa hankala asia puheeksi niin, etteivät vanhemmat tunne itseään loukatuksi tai että heidän kasvatus taitojaan arvosteltaisiin. (Erikson & Arnkil 2009, 12,25.)

Huolivyöhykkeet, varhainen puuttuminen sekä huolen herääminen viittaavat kaikki lasten ja perheiden ongelmiin. Ongelmia havaittuaan työntekijän olisi välittömästi tartuttava niihin. (Huhtanen 2004, 203.) Pohdimme vastausten perusteella onko perhepäivähoidajilla tarpeeksi välineitä tunnistaa oma huoli sekä tilanteen vaatiessa ottaa asia käsittelyyn. Huolen puheeksi ottaminen on edellytys asioihin puuttumiseen mahdollisimman varhaisessa vaiheessa huolen herättyä. Tutkimukseen vastanneiden perhepäivähoitajien vastauksista kumpuaa huolen ilmaiseeseen liittyvä epävarmuus. Koetaan, että huolen esiin tuominen olisi jo sinällään epäluottamuksen ilmaisu perhettä kohtaan, jolloin hoitosuhteen pelätään kärsivän. Huolen puheeksi ottamiselle on hyvä olla perhepäivähoitajia yhteisesti ohjaavat periaatteet, jotka toisivat turvaa tilanteissa, joissa hoitajan on kohdattava vanhempi ja nostettava esiin huolen aiheensa.

Lastensuojelutarpeen herättäneen huolen kerrotaan nousseen esiin ”kun huoliraja ylittyy”, viitaten huolen vyöhykkeistöön. Lisäksi huolesta halutaan olla aidosti varmoja, ettei ajauduta tilanteeseen, jossa huoli ilmaistaan aiheetta. Perhepäivähoitajat toivoivat käytännön esimerkkejä tilanteista, joissa lastensuojelutoimet ovat aiheellisia. Huolen puheeksi ottamiseen ja huolen oikeellisuuden tunnistamiseksi huolen vyöhykkeet on hyvä konkretisoida. Mitä asioita liittyy huolen ensimmäiseen pienen huolen vyöhykkeeseen, mitä toiseen tuntuvaan huolen vyöhykkeeseen ja niin edelleen. Yhtenäiset konkretisoidut sisällöt tehostavat huolen vyöhykkeistöä ohjaavana työkaluna lasten kanssa työskentelevälle.

8.2 Kasvatuskumppanuus siltana luottamuksen rakentamiseen

Varhaiskasvatuksen perusteissa (2005) päivähoidolle on määritelty kaksi tehtävää; lasten kehityksen kokonaisvaltainen tukeminen sekä perheiden kotikasvatuksen tukeminen (Salminen & Tynninen 2011, 12–13). Kasvatuskumppanuuden toimiessa perhepäivähoidajan on helppo ottaa mahdolliset huolenaiheet puheeksi vanhempien kanssa. Tällöin vältettäisiin moniportaista työntekoa. Tutkimuksemme mukaan perhepäivähoitajat ilmoittavat huolistaan erityislastentarhanopettajalle, perhepäivähoidon ohjaajalle ja varhaiskasvatusjohtajalle, harvemmin suoraan sosiaalitoimeen. Olisiko sosiaalityöntekijän käynti tarpeen kuukausittaisessa perhepäivähoitajien tapaamisessa? Tällöin sosiaalityöntekijä olisi tuttu ja helpommin lähestyttävä. Tarpeellinen tieto mahdollisesta alkavasta tuesta tavoittaa moniammatillisuuden toimiessa koko tiimin. Tiimistä puhuttaessa tässä yhteydessä tarkoitamme lasta, vanhempia, perhepäivähoitajaa, perhepäivähoidon ohjaajaa, erityislastentarhanopettajaa, varhaiskasvatus johtajaa ja sosiaalityöntekijää. Kasvatuskumppanuuden toimiessa ammatillisesti, asioita voi pohtia suoraan lapsen vanhempien kanssa. Tällöin vältetään monelta työvaiheelta ja työntekijöiden voimavaroja voidaan kohdentaa oikein.

Perheen ja päivähoidon välinen kasvatuskumppanuus on kirjattu lakiin lasten päivähoitosta. Nykyään päivähoito on yhä enemmän osa lapsen arkea ja sen vuoksi sitä on pyritty kehittämään lasten ja perheiden tarpeita vastaavaksi, joustavaksi palveluksi. Huoltajille täytyy antaa mahdollisuus osallistua hoidon suunnitteluun ja arviointiin. Päivähoitohenkilöstön on edistettävä huoltajien kanssa tehtävää yhteistyötä sekä tukea kodin kasvatustyötä ja vanhemmuutta. (Koivula 2004, 79–81.) Perheillä on paljon erilaisia huolia ja ongelmia, jotka väistämättä heijastuvat lapsiin, joten on tärkeää, että perhepäivähoitaja on valppaana ja valmiina puuttumaan lapsen ja perheen asioihin, jos huolta ilmenee. Perhepäivähoitajien vastauksista käy ilmi, että perheiden ongelmat heijastuvat lapsiin, mikä näkyy lasten käyttäytymisessä ja muussa oirehdinnassa.

Kasvatuskumppanuutta toteutetaan arjen eri tilanteissa ja tällöin lapsi on usein läsnä, jolloin ei dialogista hetkeä keskustelulle saada luotua. Kuitenkin tutkimukseen osallistuneiden perhepäivähoitajien työssä lastensuojelu näkyy vanhempien kanssa tehtävänä yhteistyönä. Hoitajat ovat vastausten mukaan hyvin oivaltaneet, mikä on heidän työssään lastensuojelullista ja ennaltaehkäisevää työtä. Hoitajat kohtaavat työssään erilais-

sa elämäntilanteissa olevia perheitä, jolloin myös vaikeuksien hetkellä heidän on kyettävä kasvatuskumppanuuteen vanhempien kanssa. Perhepäivähoitaja toimii lapsen kotikasvatuksen tukena, jolloin vanhempia on tarpeen mukaan tuettava. Vanhemmuuden tukemisen tarve ilmenee lapsen ja huoltajan turvallisen kontaktin puuttumisena sekä lapsen käytöksessä näkyvänä oireiluna. Puutteita vanhempi-lapsi-suhteeseen muodostuu esimerkiksi vanhempien alkoholiongelmien myötä ja huoltajien uupumuksen vuoksi, myös epävarmuus kasvatuksen suhteen ja välinpitämättömyys voivat olla syynä suhteen puutteellisuudelle. (Ovaska 2004, 59–60.) Perhepäivähoitajan ollessa tietoinen kiintymyssuhteen merkityksestä, voi hän tukea sen rakentamista ja vahvistamista muun muassa vanhemmuuden tukemisen kautta.

Vanhempien kanssa yhdessä laadittava lapsikohtainen varhaiskasvatussuunnitelma toimii lapsen yksilökohtaisen hoidon ohjenuorana (Stakes 2005, 9). Lapsikohtaista varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa tulee oiva mahdollisuus keskustella vanhempien kanssa lapsen perheen voimavaroista ja muista mahdollisesti lapseen vaikuttavista asioista. Lapsen haku- ja vientitilanteet eivät yksin riitä vanhemmuuden tukemiseen. Perhepäivähoitajat tarvitsevat aikaa vanhempien kanssa tehtävään yhteistyöhön. Keskusteluille on hyvä varata säännöllisesti aikaa muulloinkin kuin varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa.

Perhepäivähoitajien työssä tärkein yhteistyökumppani on lapsen perhe. Kodin kanssa tehtävä yhteistyö näyttäytyy hoitajien arjessa moniulotteisena kokonaisuutena. Päivähoidon ja kodin välinen yhteistyö rakentuu toimivasta, kunnioittavasta, rehellisestä ja avoimesta vuorovaikutuksesta. Molempien osapuolten toiveet, ajatukset ja odotukset ovat yhtä tärkeitä. Kun vuorovaikutussuhteet ovat toimivat ja kunnioittavat, ammattimaisuuden kynnystä madaltamalla voidaan huolet ottaa esiin helposti ymmärrettävällä tavalla. (Järvinen ym. 2009, 164.) Tukemisessa ja yhteistyön luomisessa auttaa myös se, että hoitaja huomioi oman sanattoman viestintänsä keskustellessaan vanhempien kanssa lapsen asioista. Sanaton viestintä voi luoda tilanteeseen toivottomuuden tunnelmaa ja näin ehkäistä yhteistyötä. (Eriksson & Arnkil 2012, 14.) Vanhemmuutta voidaan tukea nostamalla esiin perheiden myönteisiä voimavaroja. Positiivisten asioiden vahvistaminen toimii siten tärkeänä välineenä vanhemmuuden tukemisessa. (Koivula 2004, 82–89.) Perhepäivähoitajat joutuvat lastensuojelullisia asioita kohdatessaan tarkastelemaan

myös suhdetta lapsen perheeseen. Lastensuojeluilmoituksen tekeminen herätti suurimmassa osassa vastaajista epäroivia ajatuksia.

”Pelkoa.” “Kun tekee yksin töitä, myös negatiiviset asiat joutuu useimmin kohtaamaan yksin. perheen kohtaaminen ilmoituksen jälkeen.”

Pelkona perhepäivähoitajien vastauksissa kumpuaa, että kasvatuskumppanuus ja luottamuksellinen suhde katkeavat tilanteessa, jossa huoli herää ja perhepäivähoitaja joutuu toimimaan lain velvoittamalla tavalla lastensuojelun tarpeen selvittämiseksi. Esteenä toimimiselle voi olla pelko hoitosuhteen päättymisestä. Hoitosuhteen päättymistä ei tule miettiä, sillä perhepäivähoitajan on kyettävä asettumaan ammattinsa velvoittamalla tavalla toimimaan lapsen edun mukaisesti.

Kasvatuskumppanuuden tarkoitus ei ole luoda kuitenkaan ystävyysuhdetta perheeseen vaan ammattilaisen on muistettava, että kasvatuskumppanuus on ammatillista toimintaa (Salminen & Tynninen 2011, 56). Joskus perhepäivähoitaja joutuu työssään haasteellisten asioiden eteen ja käy mielessään keskustelua, kuinka asian voi ottaa perheiden kanssa puheeksi. Kasvatuskumppanuus on kuitenkin asia, jonka perusta rakentuu työntekijöiden ja hoitajien väliselle luottamukselle ja avoimelle vuorovaikutukselle (Järvinen ym. 2009, 118).

Kun päästään vanhempien kanssa luontevaan ja sujuvaan kasvatuskumppanuussuhteeseen, voidaan siten helpottaa perhepäivähoitajien tunnetta ottaa vaikeatkin asiat esiin. Hoitajien vastauksista ei tullut ilmi, että lastensuojeluilmoituksia tehtäisiin yhdessä vanhempien kanssa ja sitä voitaisiin käyttää ikään kuin työvälineenä asioiden eteenpäin viemiselle. Joistakin vastauksista kävi ilmi, että lastensuojeluilmoituksen tekemistä täytyy tarkoin harkita, koska siitä voi seurata hankaluuksia perheelle. Myös ”toisen tontille” menemistä pelättiin. Suomalaiseen kulttuuriin kuuluu vahvasti omista asioista huolehtiminen eikä ole syytä mennä urkkimaan toisten asioita. Hoitaja haluaa hoitaa työnsä kuuluvat asiat ja jättää perheelle kasvatusvastuun. Ilmoituksen tekeminen koettiin hoitajan henkilökohtaiseksi tuomioksi, vaikka eihän asia niin ole.

8.3 Perhepäivähoitajien moniammatillinen työkenttä

Moniammatillinen työ näyttäytyy perhepäivähoitajille erityisesti tilanteissa, joissa hoitajalle herää huoli lapsen tilanteesta. Varhaiseen puuttumiseen liittyy keskeisesti moniammatillinen lähestyminen ja asiantuntijoiden yhteistyö (Huhtanen 2004, 189). Ongelmien tai huolen herätessä perhepäivähoitajalla on hyvä olla tahoja, joihin kääntyä, jottei hän jää yksin huolensa kanssa. Suonenjokelaiset perhepäivähoitajat tekevät tämänkaltaisissa tilanteissa tiivistä yhteistyötä erityisesti perhepäivähoidon ohjaajan kanssa, jolta he kokevat saavansa tukea ja apua asioiden tarkasteluun sekä tarvittaessa lastensuojeluilmoituksen tekemiseen. Kun perheen kanssa työskennellään moniammatillisessa yhteistyössä, syntyy perheen ja lapsen tilanteesta kokonaisvaltainen näkemys, joka mahdollistaa yksilöllisten tukipalveluiden tarjoamisen (Taajamo 2006, 246).

Osalla päivähoiton asiakasperheistä voi olla syviäkin ongelmia, jolloin päivähoiton henkilökunnalla ei ole valmiuksia vastata perheen tuen tarpeeseen kokonaisvaltaisesti, jolloin perhe tarvitsee ympärilleen laajemman tuki- ja turvaverkon. Perheiden moninaistuvien ongelmien vastaamiseen tarvitaan enemmän tukipalveluita ja uudenlaisia perheiden kohtaamiseen käytettäviä työotteita. (Huhtanen 2004, 202, 205.) Perhepäivähoitajienkin on hyvä tiedostaa, että heidän lastensuojelullinen työnsä ei voi tukea perhettä kuin tietyissä määrin. Tilanteisiin, joissa hoitaja havaitsee perheen tuentarpeen olevan auttamiskyvyn ulkopuolella, on reagoitava. On hyvä huomioida, että lastensuojelun kautta tuetaan koko perhettä, ei ainoastaan lasta, josta ilmoitus on tehty. Perhepäivähoito on osa moniammatillista perheiden tukipalveluiden kokonaisuutta, joten myös tukemisen vastuu on jaettu.

Perhepäivähoitajien epävarmuus ja voimakas tuentarve voivat tarkoittaa sitä, että perhepäivähoitajien omaamaa tietoa ei osata soveltaa käytäntöön. Voisiko moniammatillista yhteistyötä tehdä jo ennaltaehkäisevästi ja näin ollen tarjota samalla perhepäivähoitajille heidän kaipaamaansa tukea. Kuten saamistamme vastauksista käy ilmi, perhepäivähoitajat toivovat enemmän yhteistyötä sosiaalitoimen kanssa. Sosiaalityöntekijän vierailuja toivotaan kuukausikokouksiin, joissa kerrottaisiin esimerkkejä erilaisista konkreettisista lastensuojelullisista asioista. Tämä voisi helpottaa perhepäivähoitajia tunnistamaan oikean hetken, jolloin tehdä lastensuojeluilmoitus sekä antaa ammatillisia keinoja kohdata vanhemmat ilmoituksen teon jälkeen.

Kainulainen (2007) on tutkielmassaan tuonut ilmi, että päivähoidon toteuttaminen avo-
huollollisena tukitoimena on haasteellinen ja moniammatillista yhteistyötä vaativa pro-
sessi. Tässä prosessissa jokaisella on tärkeä roolinsa toteutuksen onnistumisessa. Kainu-
lainen nostaa haasteeksi osapuolten asioiden eri tavalla näkemisen ja toisen työnkuvan
tuntemuksen puutteen. Tutkimus osoitti, että toisen osapuolen työnkuvan tuntemukselle
ja yhteistyönkehitykselle olisi tilausta. (Kainulainen 2007, 2.) Tutkimuksemme tulokset
osoittavat, että moniammatillista yhteistyötä pidetään hyvänä, tärkeänä ja sitä on tehty
sosiaalitoimen, perhetyöntekijöiden, konsultoivan erityislastentarhanopettajan, neuvo-
lan, esimiehen ja vanhempien kanssa. Sosiaalityöntekijöiden tuttuutta pidetään helpot-
tavana tekijänä yhteistyötä tehdessä. Kuitenkin työskentelyltä toivotaan myös luotta-
musta ja mahdollisimman avointa keskustelua. Esiin nousivat toiveet lastensuojelu-
asiakkaina olevien perheiden taustojen tiedosta. Sosiaalitoimelta toivottiin ajankohtaista
postia, että muutoksista työntekijöiden ja numeroiden suhteen oltaisiin ajan tasalla.

Lastensuojelun ja päivähoidon yhteistyön näkyvin muoto on päivähoidon käyttäminen
avohuollon tukitoimena. Lapsikohtaisten varhaiskasvatussuunnitelmien tekeminen on
lastensuojelun tukitoimena käytetyssä päivähoitossa vähäisempää kuin muuhun erityi-
sen tuentarpeeseen perustuvassa päivähoitossa. Päivähoitosuhteen alkuun kaivataan
suunnitelmallista yhteistyötä, jolloin henkilökunta tietäisi, kuinka voisi tukea koko per-
hettä. Päivähoitolle lastensuojelun avohuollon tukitoimena toimiminen antaa mahdolli-
suuden suunnitella lapsen ja perheen tukemista sekä toimia moniammatillisessa yhteis-
työssä. Avohuollon tukitoimena toimiminen edellyttää tiedonsiirtoja ja keskinäistä yh-
teistyötä erityisesti lastensuojelun ja päivähoidon välillä. Työntekijöiden toiminnan per-
hettä kohtaan on oltava avointa. (Halttunen & Leinonen 2004, 6–7.)

Moniammatillisen yhteistyön sujuvoittamiseksi päivähoidon ja lastensuojelun välille on
hyvä kehittää toimintamalleja, joiden myötä perhepäivähoitajan tekemä lastensuojelulli-
nen työ helpottuu. Perhepäivähoitajan ollessa osa perheen ja lapsen tukipalveluita, on
hänen hyvä olla verkostoitunut kaikkien lapselle palveluita tarjoavien tahojen kanssa,
jolloin tiedonkulku on turvattua ja selkeää. Sanotaan, ettei avohuollon sijoituksen tuki-
toimena päivähoitossa olevalle lapselle tarvita hoidossa tehdä mitään taikatemppeja.
Mielestämme on tärkeää ottaa tällöin koko perhe huomioon, koska usein ongelmat kie-
toutuvat kokonaisvaltaisesti perheeseen.

Lasta ja koko perhettä palvelee usein parhaiten moniammatillinen työryhmä, jolla tarkoitetaan eri ammattiryhmien ja vanhempien yhteistä tiimiä, joka toimii yhdessä lapsen parhaaksi. Moniammatilliseen tiimiin voi kuulua perhepäivähoitajan lisäksi erityislastentarhanopettaja, sosiaalityöntekijä sekä terveydenhoitaja. Tiimi rakentuu sen mukaan, minkälaista tukea lapsi ja perhe tarvitsevat. (Salminen & Tynnenen 2011, 33–34.) Haasteena tällaiselle tiimille nousee vaitiolovelvollisuus, jota kaikkien työntekijöiden on noudatettava. Tämä selittäneen osaltaan sitä, miksi yhteistyön esteet eri ammattialojen välillä on suuria (Mahkonen 2003, 113). Suomessa ei ole kuitenkaan lakia, joka kieltäisi päivähoitossa työskenteleviltä yhteistyön.

Kuten tutkimustuloksissamme ilmeni, perhepäivähoitajat haluavat enemmän taustatietoa perheistä, joiden kanssa ovat yhteistyössä lastensuojelullisin perustein. Kaikkia asioita, joita perhepäivähoitajat toivoivat tietävänsä perheistä, ei ole kuitenkaan mahdollista jakaa vaitiolovelvollisuuden takia. Ratkaisuna tähän ongelmaan on ottaa asia rohkeasti esiin vanhempien kanssa ja pyytää lupa keskustelulle ja yhteistyölle muiden tahojen kanssa. Vanhemmilta saatu lupa poistaa juridiset esteet yhteistyölle salassapidon suhteen (Mahkonen 2010, 116). Vanhemmilta saatu lupa ei kuitenkaan tarkoita sitä, että lapsen ja perheen asioista juoruillaan, vaan on pidettävä mielessä ammatillinen käytös ja vain ammatillisesti tärkeät asiat otetaan puheeksi työryhmän kanssa (Mahkonen 2003, 150).

8.4 Keinoja kehittyä työntekijänä

Perhepäivähoitajien peruskoulutustasoa ja täydennyskoulutusta on pidetty yleisesti riittämättömänä. Koulutuksen tärkeys esiintyi työmotivaation kohottajana ja ylläpitäjänä. (Alho- Kivi & Myöhänen 2004, 22–23.) Suonenjoella perhepäivähoidon varhaiskasvatussuunnitelman sisältöä ja toteutumista seuraa, arvioi ja päivittää perhepäivähoidon ohjaaja jatkuvan arvioinnin periaatteella. Perhepäivähoitajat osallistuvat täydennyskoulutukseen vähintään kahdesti vuodessa. Koulutusta järjestetään muun muassa varhaiskasvatussuunnitelman sisällöistä. (Suonenjoen kaupunki i.a. b, 14.) Pidämme hyvänä, että kouluttaminen on todettu tärkeäksi ja näin pidetään ammatillisuus korkealla. Koulutuksia on hyvä pitää myös paikallisesti yhteistyössä moniammatillisen joukon kesken. Lastensuojelun ja varhaiskasvatuksen yhteistyössä järjestämä koulutus tarjoaa ammatil-

lisiä työkaluja perhepäivähoitajille, jolloin perhepäivähoitajien omat keinot toimia ja kohdata tilanteita syventyvät. Kun perhepäivähoitajien ammatilliset työkalut ovat puutteellisia, kuormittuuko perhepäivähoidon ohjaaja hoitajien kääntyessä huolineen hänen puoleensa. Onko perhepäivähoitajien koulutus pohja kuitenkin liian suppea antamaan lastensuojelutietoisuutta varsinaisen perhetyön toteuttamiseksi.

Vastauksista käy ilmi hoitajien kokema yksinäisyys ja saman työyhteisön vertaisten tuen puute. Perhepäivähoitajat tapaavat toisensa säännöllisesti kuukausikokouksissa, joissa vertaisuus on läsnä, mutteivät hoitajat voi kuitenkaan jakaa lastensuojeluun liittyviä huoliensa toistensa kanssa. Vertaistuki on tärkeää, mutta perhepäivähoitajien työssä vaitiolovelvollisuuden vuoksi tiimityöskentelyä ei voida toteuttaa siinä mittakaavassa, mikä olisi tarpeellista. Ainoa tuki perhepäivähoitajalle voi siten olla perhepäivähoidon ohjaaja, mikä näyttäytyy myös tutkimuksen tuloksissa. Perhepäivähoitajilla on hyvä olla keinoja asioiden ja tunteiden itsenäiseen käsittelyyn.

Tutkimuksessamme emme suoranaisesti käsittele työnohjausta eikä sen järjestäminen näy vastauksissa. Analyysiä tehdessämme nousi kuitenkin esiin, että olisiko perhepäivähoitajille ja esimiestehtävissä oleville järjestettävä työnohjausta, mikäli sitä ei jo järjestetä. Työnohjauksella voidaan keventää työntekijöiden huolen taakkaa, mikä puolestaan parantaa työhyvinvointia sekä edistää työntekijän ammatillista kasvua. Hyvin järjestetyssä työnohjauksessa perhepäivähoitajat saisivat keinoja vanhemmuuden tukemiseen ja tukea yksinäiseen työhönsä. Esimiestehtävissä oleville on hyvä järjestää ryhmätyönohjausta, josta he saisivat vertaistukea, näihin olisi hyvä ottaa mukaan myös sosiaalityöntekijä. Tällöin asioita saa jaettua moniammatillisesti ja sovittua yhteisistä käytännöistä.

Työnohjaus on ihmisten parissa toimivissa ammateissa hyödynnetty ohjaus- ja tukimuoto. Työnohjauksen avulla pyritään takaamaan työn laatua, tukemaan työntekijää työssä jaksamisessa ja oman ammatillisuuden kehittämisessä sekä edistämään työn sujuvuutta, hyvää organisoitua ja koko ammatin kehittämistä. (Karvinen-Niimikoski, Rantalaiho & Salonen 2007, 23). Jatkossa Suonenjoella on hyvä kehittää koko varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun välistä yhteistyötä. Varhaiskasvatuksen johto ja lastensuojelun sosiaalityöntekijät voisivat vuorotella koulutusten järjestämisessä. Koulutusten järjestäminen on hyvä tehdä yhteistyössä esimerkiksi seurakunnan lapsi- ja perhetyöntekijöiden ja

kaupungin nuorisotoimen kanssa. Tapahtumissa on hyvä tarkastella kaupungin lapsiperheiden yleistä tilannetta. Yhteisistä toimintakäytännöistä on hyvä keskustella myös työntekijätasolla.

9 POHDINTA

Opinnäytetyöprosessimme aloitimme kevättalvella 2014, jolloin opinnäytetyöryhmämme oli muotoutunut lopulliseen neljän henkilön kokoonpanoonsa. Ryhmämme jokainen jäsen suorittaa sosionomin opintojen osana lastentarhanopettajan kelpoisuuteen vaadittavat opintokokonaisuudet ja suuntaukset, mikä määrittää opinnäytetyön aihevalintaa siten, että aiheen tulee olla varhaiskasvatusikäisiin lapsiin ja heidän perheisiinsä liittyvä. Opinnäytetyön aiheen ollessa valittu, pääsimme aloittamaan työskentelyn nopealla tahdilla.

Koska asumme maantieteellisesti erillään toisistamme, perustimme työskentelyn tueksi aluksi Facebook -ryhmän, jossa olemme jakaneet ajankohtaista tietoa toisillemme opinnäytetyötä koskien sekä sopineet aikataulullisista asioista. Loimme myös Google Drive -asiakirjan sekä Skype -verkkopuheluryhmän, joissa työstimme opinnäytetyötämme. Verkkotyöskentely harjoittaa meitä tulevaa ammattiamme varten, sillä sosiaalialan toimijoilla on usein jo omat verkkotoimintaympäristönsä. Tapasimme aika ajoin fyysisesti, jolloin keskustelimme työstämme, sekä muokkasimme materiaalia. Pidimme lisäksi yhteyttä puhelimitse ja viestein. Yhteydenpito oli hyvää ja pysyimme koko ajan kartalla, mitä työssämme tapahtuu. Opinnäytesuunnitelmaa teimme kesällä 2014. Suunnitelma olikin hyvä työväline läpi koko opinnäyteprosessin.

Opinnäytetyön tekeminen on ollut hyödyllinen oppimisprosessi niin tutkimuksen teon kannalta kuin ryhmämme työskentelyn kannalta. Itse tutkimuksellinen työskentely oli meille aivan uutta ja sen myötä on ollut mielenkiintoista tutustua eri tutkimusmenetelmiin ja niiden soveltamiseen. Vaikka välillä tutkimuksellinen työskentely aiheutti meille harmaita hiuksia, miettiessämme, millä tavoin omaa työtä olisi järkevin ja parhain tapa lähteä työstämään. Myös kyselylomakkeen teko oli sangen avartava kokemus, josta opimme, ettei ole aivan sama kuinka kysymykset muotoillaan. Väärällä muotoilulla jää kysymykseen ajateltu vastaus saamatta tai se ei anna siihen oleellista tietoa. On todettava, että teoriaosuuden lukeminen ja sen työstäminen on ollut vielä helppoa ja nopeaa verrattaessa aineiston analyysiin ja siihen menneeseen aikaan. Josta viisastuneena voikin ajatella että, jos et tiedä ja et ole ennen jotain osuutta tehnyt, ennakoi se ja varaa siihen ajateltua enemmän aikaa.

Opinnäytetyön tekeminen ryhmässä on antanut paljon, mutta asettanut omat haasteensaakin. Aikataulutukseen liittyvät kysymykset lienevät eniten työhömmä vaikuttaneet tekijät. Työskentely teoriaosuuden kokoamisessa jakautui prosessin alkuvaiheessa vahvasti parityöskentelyyn, mikä helpotti osaltaan aikataulujen yhteensovittamista parien kesken. Ryhmänä teimme kuitenkin kaikki sisältöön liittyvät päätökset, kuten myös aineiston keruuseen, analyysiin ja johtopäätöksiin sisältyvän työskentelyn. Ryhmätyöskentely vaatii jäseniltään joustavuutta ja kykyä huomioida useita eri näkökulmia. Alusta asti ryhmämme vahvuus on kuitenkin ollut samansuuntainen katsontakulma työn sisällön ja tavoitteiden suhteen. Jäsenten vahva motivaatio prosessin eteenpäin viemiseen ja aito kiinnostus aiheeseen on pitänyt työskentelyn koko ajan käynnissä. Koemme, että neljän henkilön ryhmänä olemme saaneet tutkimaamme aiheeseen kyseenalaistamisen ja keskustelun kautta monipuolisia näkökulmia. Rikkautena isona ryhmänä työskentelyssä näyttäytyy mahdollisuus toinen toisensa tukemiseen. Jokaisella ryhmän jäsenellä on omat vahvuutensa, joita olemme pyrkineet hyödyntämään opinnäytetyöprosessissa. Olemme oppineet huomaamaan oman käytöksen vaikutuksen koko ryhmään. Koemme hyvänä mahdollisuuden työskennellä isossa tiimissä. Olimme työskentelyn alkaessa toisillemme melko vieraita ja nyt olemme hyvin toimiva työryhmä.

Tulevaisuuden ammattilaisina tulemme tarvitsemaan opinnäytetyömme teon aikana oppimiamme ryhmätyöskentelyn taitoja. On taitoa pystyä tekemään erilaisten ihmisten kanssa yhteistyötä ja varsinkin erimielisyyksien aikana löytää se yhteinen punainen lanka, jonka voimalla pystyy taas jatkamaan yhdessä eteenpäin. Koulun puolelta työmme ohjaus on ollut varsin vähäistä, mutta olemme olleet saamaamme ohjaukseen tyytyväisiä. Työelämän yhteistyökumppaneiden kanssa yhteistyö on ollut sujuvaa.

Olemme jokainen osallamme tehneet jatkuvaa itsereflektointia opinnäytetyömme työaikaan. Edellytyksiä reflektiolle ovat itsetietoisuus, havainnointikyky, mielikuviutus ja eläytymiskyky sekä kyky analysoida, tulkita ja yhdistää asioita. Olemme koko kuluneen vuoden ajan tarkastelleet itseämme ja löytäneet jokainen omat kehittämisen kohteet ja vahvuudet. Voimme todeta itsellemme olevamme oikealla alalla.

Opinnäytetyömme työstäminen ajoittui meille epäsuotuisaan aikaan 2014, koska uusi sosiaalihuoltolaki ja varhaiskasvatustilaki ovat astumassa voimaan 2015. Uudistuvan lainsäädännön valossa olisi mahdollista aloittaa kehitystyö lastensuojelun ja varhaiskas-

vatuksen yhteistyön välille. Tämä olisi hyvä kehittämispainotteisen opinnäytetyön aihe, koska lakiuudistusten jälkeen tarvitaan selkeitä toimintamalleja. Uusi sosiaalihuoltolaki vaikuttaa ainakin paperilla hyvälle. Työmme kannalta katsottuna se on kuin lottovoitto ennaltaehkäisevään työhön. Onhan kuntien tarjottava lakiuudistuksen myötä kaikille perheille, joiden elämä koettelee esimerkiksi joko sairauden tai vanhemman uupumuksen vuoksi perheen ja lapsen hyvinvoinnin rajoja, kotipalvelua. Näkisimme lakiuudistuksen hyvänä asiana, koska sen myötä perheiden avunsaanti ei riipu siitä, onko perhe lastensuojelun asiakas.

Mielestämme tutkimamme aihe on tärkeä ja asiasta tuskin voi koskaan liikaa puhua tai sitä tutkia, onhan lastensuojelu ollut pinnalla ja puheissa jo kauan. Kuten aiemmin olemme jo todenneet, asian uudestaan nostaminen esille tuskin on liikaa, saaduistamme vastauksista paljastui se, että perhepäivähoitajilla herää huolta, mutta lastensuojeluilmoituksia ei kuitenkaan tehdä. Syyksi nousee pelko vanhempien reaktioista, jonka vuoksi meitä kiinnostaisi tutkia perhepäivähoitajien ja vanhempien välistä kasvatuskumppanuutta ja sitä nouseeko sieltä asioita. Mitä ne ovat ja miten niiden todetaan vaikuttavan siihen, ettei luottamussuhde toiseen ole niin vahva, että vaikeista asioista uskallettaisiin puhua. Lisäksi perhepäivähoitajien kuin myös vanhempien näkemykset keinoista ja tavoista vankemman kasvatuskumppanuuden luomiseen kiinnostaisivat.

Tuloksilla toivomme tuovamme laatua perhepäivähoitajien työhön. Pyrimme työllämme lisäämään päivähoiton henkilökunnan tietoisuutta varhaisen ennaltaehkäisevän työn merkityksestä. Haluamme tulevaisuudessa sosionomeina vaikuttaa lasten ja perheiden hyvinvointiin oman työmme kautta sekä kehittää jo olemassa olevia sosiaalialan työnkuvia. Haluamme myös osaltamme olla vaikuttamassa perheiden hyvinvointiin ja näin ollen lasten hyvinvointiin.

Opinnäytetyömme tekeminen on syventänyt kaikkien ryhmän jäsenten tietoisuutta varhaiskasvatukseen ja lastensuojeluun liittyen. Lastentarhanopettajana työskennellessä on hyvä pystyä hahmottamaan varhaiskasvatukseen nykypäivänä yhä useammin liittyvät lastensuojelulliset elementit. Lapsen ja perheen muodostaman kokonaisuuden hahmottaminen, kasvatuskumppanuudessa toimiminen sekä vanhemmuuden tukeminen tukevat kaikki päivähoiton toteuttamaan lastensuojelutyötä. Kuten tutkimuksestamme käy ilmi, perheiden ongelmat ovat yhä moninaisempia ja usein vahvasti läsnä päivähoiton arjes-

sa. Toimiessamme sosionomeina lastentarhanopettajan tehtävissä vahvuudeksemme nousee kyky havaita kokonaisuuksia ja palvelujärjestelmätietoisuuden myötä vastata ilmeneviin tarpeisiin. Luottamuksemme ammatilliseen osaamiseemme kasvoi opinnäytetyötämme tehdessä. Myös lukemamme kirjallisuus on kannustanut ja antanut varmuuden siihen, että huolen puheeksi ottaminen kannattaa ja teroittanut mieleemme sitä, että moni vanhempi voi jopa huojentua, kun asia otetaan esille ja siitä keskustellaan.

Oli hienoa huomata, että opinnäytetyöllemme oli selvä tilaus, koska se laittoi jo teko- vaiheessa konkreettisen prosessin käyntiin. Opinnäytetyömme kyselylomakkeen suunnittelu sosiaalitoimessa ja varhaiskasvatustoimistossa nosti esiin lastensuojeluun liittyvän tiedonjakamisen tarpeen. Tämän myötä suonenjokelaisille varhaiskasvatustyöntekijöille järjestettiin lastensuojeluaiheita käsittelevä infotilaisuus johtavan sosiaalityöntekijän johdolla syyskuussa 2014. (Jaakko, Roitto, henkilökohtainen tiedonanto 13.1.2015.) On lisäksi ilo havaita, että opinnäytetyömme on käynnistänyt ajatustyötä lastensuojeluun liittyen myös suonenjokelaisten perhepäivähoitajien keskuudessa, kuten toteuttamamme palautekyselystä kävi ilmi.

Uuden varhaiskasvatusta määrittävän, työn alla olevan lakiesityksen lähtökohtina ovat lapsen ja huoltajien oikeuksien, osallisuuden ja vaikuttamisen korostaminen. Esityksessä korostetaan monialaista yhteistyötä. (Sosiaali- ja terveystieteiden tiedote 21.3.2014.) Odotamme innokkaina edellä mainitun toteutumista. Toivotaan, jotta se mahdollistaa avoimen moniammatillisen yhteistyön varhaiskasvatuksen kentällä! Jatkaa uudet opiskelijat varhaiskasvatustalvissa käyttävien oikeuksien, osallisuuden ja vaikuttamisen tutkimisella. Haluamme kiittää yhteistyökumppaneitamme suonenjokelaisia perhepäivähoitajia, varhaiskasvatusjohtajaa, perhepäivähoidon ohjaajaa sekä sosiaalitoimen työntekijöitä saamastamme antoisasta mahdollisuudesta toteuttaa tämä työ. Prosessi on ollut arvokas matka niin lastensuojelun kuin varhaiskasvatuksenkin maailmaan. Jotta meistä tulisi sosiaalialan varmoja ammattilaisia, on tämä ollut yksi etappi siihen.

LÄHTEET

- Aer, Janne 2012. Lastensuojeluoikeus. Helsinki: Sanoma Pro oy.
- Ahopalo, Johanna 2011. Päivähoidon työntekijän lasta koskevan huolen käsittely osana ennaltaehkäisevää lastensuojelua. Itä-Suomen yliopisto .Yhteiskuntatieteiden laitos. Pro gradu – työ. Viitattu 18.2.2015. http://epublications.uef.fi/pub/urn_nbn_fi_uef-20110390/urn_nbn_fi_uef-20110390.pdf
- Alasuutari, Maarit & Karila, Kirsti 2009. Lapsuuden ja lapsen tulkinnat lapsikohtaisissa varhaiskasvatussuunnitelmissa. Teoksessa Leena, Alanen & Kirsti, Karila (toim.) Lapsuus, lapsuuden instituutiot ja lasten toiminta. Tampere: Vastapaino, 70–88.
- Alasuutari, Maarit 2009. Lapsuuden instituutiot lapsuuden rakentajina. Teoksessa Leena, Alanen & Kirsti, Karila (toim.) Lapsuus, lapsuuden instituutiot ja lasten toiminta. Tampere: Vastapaino, 54–69.
- Alho-Kivi, Hanna & Myöhänen, Mirja 2004. Akseli-projekti perhepäivähoidon kehittäjänä. Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön monisteita 2004:2. Helsinki
- Alho-Kivi, Hanna 2004. Perhepäivähoidon mahdollisuudet erityisvarhaiskasvatuksessa. Teoksessa Soili, Keskinen & Heli, Virjonen. (toim.) Vanhemmuuden ja lapsen kasvun tukeminen päivähoidossa. Helsinki: Tammi, 225–227.
- Alho-Kivi, Hanna 2005. Perhepäivähoito lapsen sosiaalisen kehityksen edistäjänä. Teoksessa Terttu, Parkkinen ja Soili, Keskinen (toim.) Lapsen sosiaalisen kehityksen moninaisuus. Turku : Turun ammattikorkeakoulu, 33–40. Saatavana verkkoversiona
- Asetus lasten päivähoidosta 1973. 239/16.3.1973. Finlex - Valtion säädöstietopankki. Viitattu 23.10.2014. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730239?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=laki%20lasten%20p%C3%A4iv%C3%A4hoidosta%2A>
- Berg- Toroi 2012. Lastensuojelun ja koulun yhteistyö. Teoksessa Minna, Strömberg-Jakka & Teija, Karttunen (toim.) 2012. Sosiaalityön haasteet tukea ammattilaisten arkeen. Jyväskylä: PS-kustannus, 253–273.

- Diakonia-ammattikorkeakoulu 2010. Kohti tutkivaa ammattikäytäntöä. Opas Diakonia ammattikorkeakoulun opinnäytetöitä varten. Diakonia-ammattikorkeakoulu, Esa & Arnkil, Tom 2009. Huoli puheeksi opas varhaisista dialogeista. Stakes Jyväskylä: Stakes
- Eriksson, Esa & Arnkil, Tom Erik 2012. Huoli puheeksi opas varhaisista dialogeista. Stakes. Oppaita 60. Tampere: Stakes
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha 2008. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Osuuskunta Vastapaino.
- Eskola, Jari 2010. Laadullisen tutkimuksen juhannustaiat laadullisen aineiston analyysi vaihe vaiheelta. Teoksessa Juhani, Aaltola & Raine, Valli 2010 (toim.). Ikkunoita tutkimusmetodeihin II näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS-kustannus, 179–203.
- Halttunen, Leena & Leinonen, Ansa. Jyväskylässä kehitetään päivähoiton ja lastensuojelun yhteistyötä. Sosiaaliturva 2004; 18. Viitattu. 18.12.2014. <http://huoltaja--saatio-fi.bin.directo.fi/@Bin/0d9e2d303561413ef5874216a286d214/1418898301/application/pdf/182078/Sosiaaliturva%2018-2004.pdf>
- Hellstén, Soile & Mäki-Lohiluoma, Kari-Pekka 2005. Laki sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista. Suomen kuntaliitto. Viitattu 24.10.2014. <http://www.kunnat.net/fi/Kuntaliitto/yleiskirjeet-lausunnot/yleiskirjeet/2005/Sivut/Laki-sosiaalihuollon-ammattillisen-henkiloston-kelpoisuusvaatimuksista.aspx>
- Hirsjärvi, Sirkka; Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2009. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi. <http://www.diak.fi/opiskelu/opinnaytetyo/Sivut/default.aspx>
- Huhtanen, Kristiina 2004. Varhainen puuttuminen – ennalta ehkäisevää ja korjaavaa toimintaa yhteiskunnan eri tasoilla. Teoksessa Soili, Keskinen & Heli, Virjonen (toim.) Vanhemmuuden ja lapsen kasvun tukeminen päivähoitossa. Helsinki: Tammi, 188–210.
- Huovinen, Arja & Itkonen, Hannele 2014. Käsikädessä - lastensuojelun toimintaohje Leppävirran kunnan päivähoiton työntekijöille. Opinnäytetyö. Sosiaalialan koulutusohjelma. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Viitattu 3.6.2014. http://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/70893/Huovinen_Arja_Itkonen_Hannele.pdf?sequence=1

- Junttila, Henna 2004. Johdanto. Teoksessa Soili, Keskinen & Heli, Virjonen (toim.) Vanhemmuuden ja lapsen kasvun tukeminen päivähoitossa. Helsinki: Tammi, 12–17.
- Järvinen, Mervi; Laine, Anne & Hellman-Suominen, Kirsi 2009. Varhaiskasvatusta ammattitaidolla. Helsinki: Kirjapaja.
- Kainulainen, Anna 2007. Päivähoito lapsen avoimuutuksena tukitoimen toteuttaminen moniammatillisena yhteistyönä. Jyväskylän yliopisto. Varhaiskasvatuksen laitos. Pro gradu-tutkielma.
- Kalliala, Marjatta 2012. Lapsuus hoidossa? Aikuisten päätökset ja lasten kokemukset päivähoitossa. Helsinki : Gaudeamus Helsinki University Press.
- Kalmari, Hanne 2014. Varhainen puuttuminen suojaa syrjäytymiseltä. Tesso. 6. vuosikerta nro 2, 22.
- Karjalainen, Riina; Forsberg, Helena & Linnas, Helena 2012. Lapsi ja lastensuojelu käytännössä. Teoksessa Annlis, Söderholm & Satu, Kivitiie-Kallio (toim.) Lapsen kaltoinkohtelu 2012. Helsinki: Duodecim, 278–298.
- Karvinen-Niinikoski, Synnöve; Rantalaiho, Ulla-Maija & Salonen, Jari 2007. Työnohjaus sosiaalityössä. Helsinki: Edita Prima oy
- Kekkonen, Marjatta 2005. Vanhemmuutta etsimässä ja tukemassa. Lapsiperheiden peruspalveluiden kehittäminen. Raportteja 281 2004. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittäminen. STAKES.
- Kivimäki, Saija 2009. Päivähoidon ja lastensuojelun välinen yhteistyö lapsen ja perheentukena. Tampereen yliopisto. Sosiaalityön tutkimuksen laitos. Pro gradu -työ. Viitattu 13.12.2014.
<https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/80823/gradu03726.pdf?sequence=1>
- Koivula, Maija 2004. Vanhempien kokemuksia perhetyöstä päiväkodissa. Teoksessa Soili, Keskinen & Heli, Virjonen 2004. (toim.) Vanhemmuuden ja lapsen kasvun tukeminen päivähoitossa. Helsinki: Tammi, 79–89.
- Komi, Tiina 2009. Suojele lasta. Lastentarha. 72 (3), 14–15.
- Korhonen, Ritva. Neuvolan terveydenhoitaja. Sisä-Savon terveydenhuollon kuntayhtymä. Henkilökohtainen tiedonanto 15.12.2014.
- Kuokkanen, Helena 2006. Kasvatus ja varhaiskasvatus. Teoksessa Arja, Häkkä; Helena, Kuokkanen & Arja, Virolainen 2006. (toim.) Lapsen parhaaksi. Lähihoitaja varhaiskasvattajana. Helsinki: Edita, 26–36.

- Lahtinen, Jarkko 2013. Päivähoito. Suomen Kuntaliitto. Viitattu 20.10.2014.
<http://www.kunnat.net/fi/asiantuntijapalvelut/opeku/vasu/lph-hallinto/paivahoito/Sivut/default.aspx>
- Laitinen, Merja & Pohjola, Anneli: Asiakkuus – sosiaalityön ydinteema. Teoksessa Merja, Laitinen & Anneli, Pohjola (toim.) Asiakkuus sosiaalityössä. Helsinki: Gaudeamus, 19.
- Laki lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä 2002. 504/14.6.2002. Finlex - Valtion säädöstietopankki. Viitattu 24.10.2014.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2002/20020504>
- Laki lasten päivähoitosta 1973. 36/ 19.1.1973. Finlex - Valtion säädöstietopankki. Viitattu 20.10.2014. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730036>
- Laki sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista 2005. 272/2005. Finlex - Valtion säädöstietopankki. Viitattu 24.10.2014.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2005/20050272>
- Lastensuojelulaki 2007. 417/13.4.2007. Finlex-Valtion säädöstietopankki. Ajantasainen lainsäädäntö. Viitattu 13.11.2014.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=lastensuojelulaki#L3P11>
- Mahkonen, Sami 2003. Lastensuojeluilmoitus. Helsinki: Edita.
- Mahkonen, Sami 2010. Lastensuojelu ja laki. Helsinki: Edita
- Mahkonen, Sami 2013. Päivähoito ja laki. Helsinki: Edita.
- Meggitt, Carolyn & Walker, Jessica 2004. An Introduction to Child Care and Education. Printed in Dubai for Hodder Education. London.
- Moilanen, Johanna 2006. Mentorointi ja sukupolvityö ehkäisevän lastensuojelun käytäntöinä. Teoksessa Hannele, Forsberg; Aino, Ritala-Koskinen & Maritta, Törrönen 2006 (toim.). Lapset ja sosiaalityö kohtaamisia, menetelmiä ja tiedon uudelleen arviointia. Jyväskylä: PS-Kustannus, 149–164.
- Mäkinen, Olli 2006. Tutkimusetiikan ABC. Helsinki: Tammi.
- Ovaska, Maria 2004. Päiväkotihenkilökunnan näkemyksiä perhetyöstä ja kasvuturveprojektista. Teoksessa Soili, Keskinen & Heli, Virjonen 2004. (toim.) Vanhemmuuden ja lapsen kasvun tukeminen päivähoitossa. Helsinki: Tammi, 59–70.
- Paavola, Auli; Honkavaara, Pirjo; Muuronen, Kaisu; Mäkinen, Päivi; Tolonen, Mervi & Varsa, Marjo 2010. Ehkäisevän lastensuojelun kirjava todellisuus lasten-

suojelulain vaikutukset eri ammattiryhmien toimintatapoihin: Mikä toimii, mikä takkuaa, mitä pitäisi kehittää. Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto. Viitattu 18.2.2015.

http://www.lskl.fi/files/395/Ehkaisevan_lastensuojelun_kirjava_todellisuus.pdf

- Perälä, Marja- Leena; Halme, Nina & Nykänen, Sirpa 2012. Lasten, nuorten ja perheiden palveluja yhteensovittava johtaminen. Opas Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Tampere: Juvenes print.
- Puonti, Annamaija; Saarnio, Tuula & Hujala, Anne 2004. Lastensuojelu tänään. Helsinki: Tammi.
- Remsu, Niina & Törrönen, Maritta 2007. Varhainen vastuunotto. Helsinki: Mannerheimin Lastensuojeluliiton Lasten ja Nuorten Kuntoutussäätiö.
- Reunamo, Jyrki 2007. Tasapainoinen varhaiskasvatus. Erilaisia tapoja suhtautua muutokseen. Helsinki: WSOY
- Roitto, Jaakko. Varhaiskasvatuksen johtaja, Suonenjoen kaupunki. Henkilökohtainen tiedonanto. 13.11.2014 & 13.1.2015.
- Rousu, Sirkka 2008. Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laadinta kunnissa: opas lakisääteisen suunnitelman laadintaan. Osa 1. Suunnitelman valmistelu. Helsinki: Suomen kuntaliitto.
- Salminen, Eija & Tynninen, Kirsi 2011. Omahoitajana päiväkodissa - Omahoitajuus pedagogisena työmenetelmänä. Vantaa: Pedatieto Oy.
- Satka, Mirja 2010. Varhainen puuttuminen sosiaalityössä. Teoksessa Merja, Laitinen & Anneli, Pohjola (toim.) Asiakkuus sosiaalityössä. Helsinki: Gaudeamus, 197
- Sedergren, Päivi. Konsultoiva Erityislastentarhanopettaja, Suonenjoen Kaupunki. Henkilökohtainen tiedonanto. 14.11.2014
- Sinkkonen, Jari 2004. Kiintymyssuhdeteoria – tutkimuslöydöksistä käytännön sovelukseen. Lääketieteellinen Aikakauskirja Duodecim. nro 15. Viitattu 28.11.2014.
- http://www.duodecimlehti.fi/web/guest/uusinnumero?p_p_id=Article_WAR_DL6_Articleportlet&_Article_WAR_DL6_Articleportlet_viewType=viewArticle&_Article_WAR_DL6_Articleportlet_tunnus=duo94437#s1
- Soininen, Miska-Maarit. Perhepäivähoidon ohjaaja, Suonenjoen kaupunki. Henkilökohtainen tiedonanto 26.9.2014.

- Soriano, Victoria 2005. Early Childhood Intervention. Analysis in Situations in Europe. Key Aspects and Recommendations. Summary Report. European Agency for Development in Special Needs Education. Viitattu 3.2.2015.
http://www.european-agency.org/sites/default/files/early-childhood-intervention-analysis-of-situations-in-europe-key-aspects-and-recommendations_eci_en.pdf
- Sosiaali- ja terveysministeriö. Tiedote 21.3.2014. Viitattu. 5.6.2014
<http://www.minedu.fi/OPM/Tiedotteet/2014/03/varhaiskasvatus.html>
- Sosionomin (AMK) tutkintoon sisältyvät varhaiskasvatuksen ja sosiaalipedagogiikan opinnot Diakonia-ammattikorkea koulussa, 2011.
- Stakes 2005. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Oppaita 56. Helsinki: Stakes
- Suonenjoen kaupunki 2010. Suonenjoen kaupungin lasten hyvinvointisuunnitelma 2011–2013. Viitattu 14.10.2014.
http://www.suonenjoki.fi/files/Tiedostot/LASTEN_HYVINVOINTISUUNNITELMA.pdf
- Suonenjoen kaupunki i.a. Yksityiset päivähoitopalvelut. Viitattu 29.10.2014
<http://www.peda.net/veraja/suonenjoki/paivahoito/yksityiset>
- Suonenjoen kaupunki i.a.a Koulutuslautakunta. Viitattu 20.10.2014.
<http://www.suonenjoki.fi/?id=424>
- Suonenjoen kaupunki i.a.b. Mansikkakaupungin perhepäivähoidon varhaiskasvatussuunnitelma. Viitattu 1.9.2014.
http://www.peda.net/img/portal/1066090/PPH_VASU_Suonenjoki_1.0.pdf?cs=1372248570
- Suonenjoen kaupunki varhaiskasvatussuunnitelma i.a. Viitattu 5.11.2014.
http://www.peda.net/img/portal/1015565/VARHAISKASVATUSSUUNNITELMA_SUONENJOKI.pdf?cs=1212750972
- Suonenjoen kaupunki. Lastensuojeluilmoitus. i.a. Viitattu 15.8.2014.
<http://www.suonenjoki.fi/?id=546>
- Suonenjoen kaupunki. Perheneuvola. i.a. Viitattu. 12.12.2014.
<http://www.suonenjoki.fi/?id=550>
- Suonenjoen kaupunki. Varhaiskasvatus. i.a. Viitattu 29.10.2014.
<http://www.suonenjoki.fi/?id=384>

- Taajamo, Terhi. Perhetyö lähihoitajan työkenttänä. Teoksessa Arja, Häkkä; Helena, Kuokkanen & Arja, Virolainen 2006. (toim.) Lapsen parhaaksi. Lähihoitaja varhaiskasvattajana. Helsinki: Edita, 229–250.
- Taskinen, Sirpa 2012. Lastensuojelulain soveltaminen. Helsinki: Sanoma Pro oy
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2011. Lasten päivähoito 2010. Tilastoraportti 46/2011. Viitattu 18.2.2015.http://www.stakes.fi/tilastot/tilastotiedotteet/2011/Tr46_11.pdf, 2
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2014 b. Lastensuojeluilmoitus. Viitattu 12.12.2014 <http://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/lastensuojeluilmoitus-ja-lastensuojeluasian-vireilletulo/lastensuojeluilmoitus>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2014 c. Lastensuojelu 2013. Viitattu 11.12.2014 http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/116946/Tr26_14.pdf?sequence=314. 14,18
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2015 a. Lastensuojelu 2013. Viitattu 17.2.2015. <http://www.thl.fi/fi/tilastot/tilastot-aiheittain/lasten-nuorten-ja-perheiden-sosiaalipalvelut/lastensuojelu>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2015 b. Muu päivähoitolle tärkeä lainsäädäntö. Viitattu 20.10.2014. http://www.thl.fi/fi_FI/web/kasvunkumppanit-fi/lait/varhaiskasvatus/lainsaadanto/muu_paivahoidolle_tarkea_lainsaadanto
- Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2014 a. Huolen vyöhykkeistö. http://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/varhainen-avoin-yhteistoiminta/huolen-puheeksi-ottaminen/huolen-vyohykkeet
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Jyväskylä: Tammi.
- Työ- ja elinkeinoministeriö 2014. Ammattinetti. Viitattu 23.9.2014. http://www.ammattinetti.fi/ammattit/detail/283_ammatti
- Työ- ja elinkeinoministeriö 2014.a Ammattinetti. Viitattu 23.9.2014. http://www.ammattinetti.fi/ammattit/detail/301_ammatti.
- Valtiovarainministeriö i.a Enemmän ongelmien ehkäisyä, vähemmän korjailua? Valtiovarainministeriön julkaisuja 11/2013. Perheitä ja lapsia tukevien palvelujen tuloksellisuus ja kustannusvaikuttavuus. Viitattu 28.1.2015

http://www.vm.fi/vm/fi/04_julkaisut_ja_asiakirjat/01_julkaisut/08_muut_julkaisut/20130408Enemmae/perhe_NETTI.pdf

Varpu i. a. Huolenvyöhykkeistö. työvälineitä. Viitattu 6.11.2014.

http://www.varpu.fi/varpu/tyovalineita/huolen_vyohykkeisto

Vilkkä, Hanna. 2005. Tutki ja Kehitä. Helsinki: Tammi

Violainen, Arja 2006. Varhaiskasvatus arjen toimintana. Teoksessa Arja, Häkka; Helena, Kuokkanen & Arja, Violainen 2006. (toim.) Lapsen parhaaksi. Lähiohittaja varhaiskasvattajana. Helsinki: Edita, 110–118.

LIITE 1. Kysely suonenjokelaisille perhepäivähoitajille

Tervehdys!

Olemme neljä sosionomi-opiskelijaa Diakonia-ammattikorkeakoulussa Pieksämäellä ja teemme opinnäytetyötä yhteistyössä Suonenjoen kaupungin sosiaali- ja varhaiskasvatus-toimen kanssa. Opinnäytetyömme tarkoituksena on kartoittaa perhepäivähoitajien tietoi-suutta ja ajatuksia työssään kohtaamiinsa lastensuojelukysymyksiin liittyen sekä lisää-mään päivähoidon henkilökunnan tietoisuutta varhaisen ennaltaehkäisevän työn merki-tyksestä. Työssämme kartoitamme moniammatillisen yhteistyön toimivuutta lastensuo-jelun saralla. Pyrimme työmme avulla kehittämään ja helpottamaan sosiaalitoimen ja perhepäivähoitajien yhteistyötä. Aiheemme on ajankohtainen ja tulevaisuuteen suuntaa-va lastensuojelun lisääntyessä.

Toivomme, että suotte hetken aikaanne lastensuojelukysymysten pohdintaan työnne suhteen ja vastaatte ohessa olevaan kyselylomakkeeseen, vaikka ette olisikaan tehnyt lastensuojeluilmoitusta. Vastauksenne on työmme laadun ja johtopäätösten suhteen to-della tärkeää. Kyselylomake koostuu 19 avoimesta kysymyskohdasta, joihin jokaiseen toivomme saavamme Teiltä vastauksen. Vastaustila on varattu kysymyksen alapuolelle. Mikäli vastaustila ei riitä, voi vastausta jatkaa lomakkeen kääntöpuolelle. Vastaaminen tapahtuu täysin nimettömänä ja vastausten käsittely tapahtuu luottamuksellisesti niin, ettei yksittäistä vastausta pysty tunnistamaan.

Vastaukset tulee palauttaa palautuskuoressa viimeistään 30.6.2014!

Opinnäytetyömme valmistuu keväällä 2015, jolloin tulemme myös kertomaan teille tutkimuksessa saaduista tuloksista.

KIITOS VASTAUKSESTANNE!

Keväisin terveisin,

Satu Koivistoinen, Sini Nykänen, Hanne Vepsäläinen & Niina Vääntinen

1. Sukupuoli

Nainen

Mies

2. Kuinka kauan olette toiminut perhepäivähoitajana?

3. Mitä lastensuojelu mielestänne on?

4. Miten lastensuojelu mahdollisesti näkyy perhepäivähoitajan työssä?

5. Kenen kanssa voitte keskustella lapsen tai perheeseen kohdistuvasta huolestanne?

Millaisia odotuksia teillä olisi tuollaisessa tilanteessa?

6. Tiedättekö milloin lastensuojeluilmoitus pitää tehdä?

Kyllä

Ei

7. Tiedättekö miten lastensuojeluilmoitus tehdään?

Kyllä

En tiedä

8. Mikäli olette tehnyt tai harkinnut tekevänne lastensuojeluilmoituksen, mikä herätti huolen lastensuojelutarpeeseen?

9. Millaisissa tilanteissa lastensuojeluilmoitus mielestänne pitäisi tehdä?

10. Miten lastensuojelullinen työ ilmenee mielestäsi päivähoitossa?

11. Oletteko tehnyt lastensuojeluilmoitusta?

Ei

Kyllä. Miltä se tuntui?

12. Oletteko joskus harkinnut tekevänne lastensuojeluilmoituksen?

Ei

Kyllä. Mistä syystä/syistä?

13. Minkälaisia ajatuksia lastensuojeluilmoituksen tekeminen herättää? Miksi?

14. Onko lastensuojeluilmoituksen tekeminen ohjeistettu selkeästi?

Kyllä

Ei

Perustelut:

15. Millaista tukea toivotte tilanteessa, jossa lastensuojeluilmoitus tehdään?

16. Millaista tukea toivoisitte mahdollisen lastensuojeluilmoituksen tekemisen jälkeen?

17. Millaista lisätietoa haluaisitte saada lastensuojelusta?

18. Minkälaiseksi koette moniammatillisen yhteistyön lastensuojeluun liittyen? Esimerkiksi sosiaalitoimen kanssa.

19. Millaista moniammatillista yhteistyötä teillä on ollut lastensuojeluun liittyen?

20. Millaista yhteistyötä kaipaatte lastensuojeluun liittyen?

Muuta:

KIITOS AJASTANNE !

LIITE 2 Palautekysely opinnäytetyömme kysymyslomakkeesta

Suonenjokelaisille kunnallisille perhepäivähoitajille Helmikuussa 2015

1. Oliko kysymyskaavake mielestänne selkeä?

2. Olisiko haastattelu tai nettikysely ollut mielestänne mielekkäämpi?

3. Oliko kysymyslomake mielestänne sopivanmittainen?

KIITOS HYVÄSTÄ YHTEISTYÖSTÄ